

Universitätsbibliothek Paderborn

**Assertionvm Theologicarvm Sfortiae Pallavicini Sacræ
Theologiæ Professoris in Collegio Romano Societatis Iesv.
Libri Qvinque**

De Sacramentis

Pallavicino, Sforza

Romæ, 1650

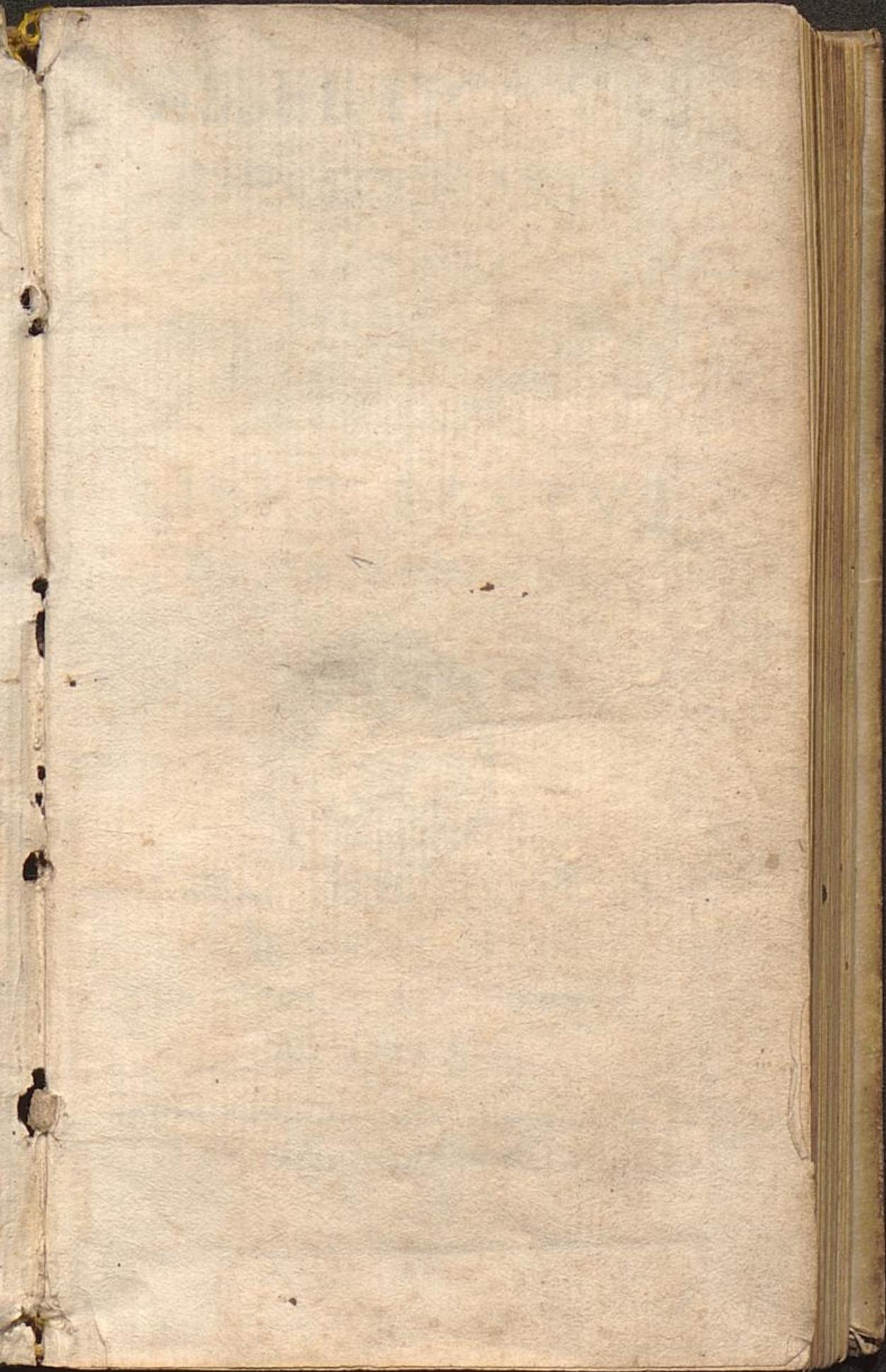
urn:nbn:de:hbz:466:1-38948

Th. 443.

D 1

32.

ASSERTIONVM

THEOLOGICARVM

SFORTIAE PALLAVICINI

*Sacrae Theologiae Professoris
in Collegio Romano
Societatis IESV.*

LIBER SEXTVS

DE SACRAMENTIS.

Collegii Socii Sacri Padern.

R O M Æ,

Typis Hæredum Corbelletti.

M. DC. L.

Superiorum Permissu.

1. Februar 1850

*Imprimatur, Si videbitur Re-
uerendiss. P. Mag. Sacri Pa-
latij Apostolici.*

A. Riualdus Vicesg.

Imprimatur
Fr. Raymundus Capisuccus
Socius Reuerendiss. P. Mag.
Sac. Pal. Apost.

22 FRAN-

FRANCISCVS

PICCOLOMINEVS

*Societatis Iesu Præpositus
Generalis.*

CVm Librum sextum af-
fertionum Theologica-
rum P. Sfortiæ Pallauicini no-
stræ Societatis Sacerdotis ali-
quot eiusdē Societatis Theo-
logi recognouerint, & in lu-
cem edi posse probauerint, fa-
cultatē facimus ut typis man-
detur si jis, ad quos spectat, vi-
debitur, cuius rei gratia has
litteras manu nostra subscri-
ptas, sigilloq. nostro munitas
damus. Romæ 17. Junij 1650.

Franciscus Piccolomineus.

Vi.

S
Viro Doctissimo.

F. BONAVENTVRAE
CLAVERO.
EPISCOPO
POTENTINO.

Sfortia Pallauicinus.

F.

TRIPLEX fermè
scriptoribus est di-
candorum librorum
causa. Nimirum,
quò eos offerant, vel
tamquam amicitiæ dona, vel
tamquam patrocinij obtesta-
tiones, vel tamquam obseruan-
tiæ tributum. Hæc verò tria
simul conspirant ut ipse hoc

a 3 opus-

opusculum inscribam tibi, Præ-
subornatissime,

Mibi sanè, quamquā præcla-
ris amicitijs suprà meritū florēti,
rāros accēsere licet à quibus aequè
ac à te amari aut optauerim aut
impetrauerim. Rariores, quorum
doctrinæ tam fidenter libellos
meos in tutelam commendem.
Tum rariissimost tanto Christianæ
virtutis fulgore mihi spectatos:
quæ tandem virtus id unū est quod
sibi obseruantiam iure vindicat,
merito conciliat, non præstigijs
cauponatur, aut vi extorques.

Et de primo quidem; tum
uniuersè hanc Religiosam Soda-
litatē, quam ego ut parentē ado-
ptaui, ijs Tu benevolentiae signi-
ficationibus complexus es, quæ
filium magis indicant quam
fautorem: tum nominatim in me
ger-

germanitatem verius quam ne-
cessitudinem prætulisti.

Iam de altero quidnam at-
tinet dicere, quando vocem ef-
ferunt mea ut clariorem sic gra-
uiorem, amplissima Gymnasia
buius Vrbis, que nō magis Vrbium
quā litterarum Regina est: Que-
rūtur illa, te ē sacræ facultatis ex-
bedra in sacræ potestatis Cathe-
drā prouecto, tanti iacturā Theo-
logi, quantū coquare summa fe-
rè videbatur votorum, que ma-
gnanima essent, non audacia.

De tertio autem id satis, quod
te nihil ambientem, & à magi-
stratibus capessendis vita simul
& animo semper alienissimum,
in clytus Franciscanorum Ordo
ad summam sui præfecturam
commuui ut præfigio sic voto
destinabat. Quid enim: nil tale

a 4 de se-

desideratibus nūquā obirudūtur
munera dignissimos desiderantia,
nisi dignissimis.

Doni quidem aptissima re-
muneratio hæc tandem una est,
ut acceptum sit. Hoc nimirum,
pretio dona quoq. liberaliter ve-
nalia commutantur: Eoque non
repenso, iniuste dona, quasi em-
ptum simul, & pretium, retinen-
tur. Sed verendum mibi non est
ne forte hac remuneratione frau-
der a te; utpote cuius estimato-
ris omnia mea Theologica scri-
pta non iudicium senserunt, sed
indulgentiam. Enim uero tam
liberalem te mibi plausorem
semper habui, ut hunc locum
ieiuniūs præterire cogar, ne ia-
Etantiūs exequi videar.

Tum vero clientela conuentio
quædam est utrinq. onerosa, ve-
luti

luti Beneficiarium inter, & Princ
cipem: ut, quæ hinc obsequium,
hinc præsidium depaciscitur. Sed
hoc à te opusculis meis præsidium
suppeditari, nihil tibi operosius
est quā ut approbes. Dicam nec
temerè nec blandè. Dum istum
contemplor Insulorum Antisti-
tum Ordinem, cuius est in Oecu-
menicis Concilijs diuina eloquia
interpretari, quique hæres ex-
stat magnorum Ecclesiæ Princi-
pum, & Christi præconum à qui-
bus Theologia nostra non culta
sed parta est: neminem in tam
augusto Patritiatu mibi osten-
tat Italiate præstantiorem, aut
re, aut fama, Theologum.

Tributum denique ut acco-
modatum sit, eam cui penditur
excellentiam, non tantum cole-
re debet, sed indicare. Cumque

a s due

duo præcipue snt in orbe terrarum quæ diuinam excellentiam imitantur; Sapientia, & Potestas, huic arcas vectigales esse oportet, hoc est Potestatis armamentarium: illi chartas, hoc est Sapientiæ patrimonium.

Accedit ad has causas, quod hæc Opella adnascitur alijs quinque Thesum mearum libellis iam euulgatis. Quorum ega frontem inclyto Eminentissimi Ioannis de Lugo Praeceptoris mei nomine tamquam galea simul, & corona muniui atque honestau. Noui autem, eo Te loco esse tum in amore tum in estimatione amplissimi Cardinalis, ut neminem ipsi adiungere queam huius prædioli accepti rem condominum.

Super dicandi causis abunde
viii. 2. 8. pre.

præfatus, aliqua iam de opere
ipso subtexam. Et primùm de
modo scribendi: summula, ut vi-
des, hæc est non volumen. Scili-
cet, quæ hoc anno è Theologico
suggestu uberioris tradidideram,
exinde in hanc epitomen arctius
compressi; pro instituto, quod à
me recens initum, libens retineo,
ut non ingratum experius, tūm
alijs permulis, tūm uni, qui mi-
hi pro innumeris est, Tibi. Ut in
cibis, sic in libris, minimum so-
let esse quod nutrit, plurimum
quod excernitur. Quò sit ut in-
dustria necllei, nec superuacua
ex alteris succus, ex alteris bres-
uiariū exprimatur. Quemad-
modum verò succus ille præci-
pius ad Stomachos tantum facit
vel insigniter inertes, minimum
que alimonie sed proin valentis.

a 6. simæ

simè desiderantes, vel insigniter
actuosos, adeoq. replendos esca,
de qua nil regerant, totam elab-
orent: non aliter hęc medita-
tionum compendia idonea sunt
aut imbecillitati discipulorū, qui
vel modico hinc in dies deportato
satis proficiant, aut magistro-
rum neruis quorum usui expedi-
ret, totidem in chartis sententias
legi, quot syllabas.

De materia verò huius libelli:
scis porrò, Sacra menta, quan-
tum re usurpata diuinae gratiæ
ubertatem habent, tantundem
Studio tractata humanae gratiæ
inopiam sustinere; quæsi in
Theologiæ solo contractum quid
aridumque sortita. Quicumque
tamen hęc nostra legere non gra-
uabitur, timeo ne non tam mœ-
nium angustiam quam supra

60112-

compendiarie tractationis leges
amplificatum quasi materie po-
marium reprehendat: nec tam
segetis sterilitatem aspernetur,
quam luxuriem castiger. Sed, ut
episodia in epicis ita euagamen-
ta in didascalicis, probabilia sunt
si adnata non agglutinata. Quin
potiori iure in his, quam in illis;
quippe utrobiq. ad voluptatem
sed hic etiam ad scientiam; ut
quæ de peculiaribus vacillans, ac
superficaria est, nisi altius in ge-
nera tamquam infundamenta
descendat: Multa hic reperies
questiōnum argumenta initio
dialectica adeòq. aspera: sed hæc
eadem (quod in radicibus usu
venire Tullius notat) fertilita-
tis plena: deinceps moralia, sed
quæ itidem subtilia, & proinde
simul ad agendum idonea, ad

scien-

sciendum illustria: demum
physica, & amoeniora; sed me-
taphysicis rationibus, ceu rosas
spinosas sepiibus, communita. Præ-
ceteris verò, tamquam operis
clausulam apponere libuit con-
troversiam inter naturales non
magis vetustate quam grauita-
te principem; eandemque cum
disputationibus de Sacramento-
rū principe Eucharistia maximè
cognatam; atque etate bac in
profanis sacrificiisque lyceis tota Eu-
ropa validè renascentem. Hoc
est, utrum quæ apparent sensi-
bus conuersiones rerum, ex unius
loci variatione contingant, com-
mutatis modò illis tribus quæ ad
locum spectant, figura, situ, or-
dine: an verius ortu, interituque,
formarū, quæ corpora ipsa perfi-
cienium, quæ iam perfectis acci-
den.

dentium. Hanc ego controver-
siam, uti dixi peruetustam, ra-
tionibus haud omnino vetustis
profligare contendi: Quod si ob-
tigisset, non leuiter me de Chri-
stiana Religione simul ac de ger-
mana Philosophia promeritum
arbitrarer. Sin (quod pro mea
imbecillitate verosimilius vi-
detur) in magnis pusillus depre-
bendar, studium pro successu
gratiam inueniet apud aequos
operum aestimatores, ut pote in-
telligentes, nil mortales præ-
stantissimum ac proin difficil-
limū effecturos si laboriosa gran-
dium captorum tentamenta
quoties irrita, roties illaudata.
Certè haud incassum mihi vide-
bor allaborasse, dum obscuro
quantumvis opificio simulacrum
quæsilecunque prefixero claritu-

d:nis

'diniſtuē. Quis enim ut alram
terrigenamque comtennat nube-
culam, quæ ſolis effigiem præfe-
ferat &

IN-

INDEX

CAPITVM.

LIBRI SEXTI

De Sacramentis.

CAPVT. I,

Quartetur definitio Sacramēti. Vbi de facultate cōcessiō omnibus disciplinis cōstituēdi propria vocabula; Expli catur quid sit ceremonia. De differentia Sacmentorum, prout complectuntur vetera, & noua, & ceteris Sacris. p. 1.

Cap. 2. De partibus intrinsecē componentibus Sacmentum vel in recto, vel in obliquo. Vbi quid sit, importari in recto

C A P I T V M

*Etio, vel in obliquo, quid im-
portari intrinsecè, quid ex-
trinsecè.*

pag. 22.

Cap. 3. *An Sacra menta inclu-
dant ens rationis: Vbi multa
de ente rationis, & de defini-
tione entium per accidēs.* p. 79

Cap. 4. *De materia, & forma
Sacramentorum in genere, &
quomodo sint inuariabiles;
vbi multa præsertim de iuris-
dictione Sacerdotum ad absolu-
uendum, de facultate delega-
bili simplicibus Sacerdotibus
ad confirmandum; de Or-
dinatione Græcorum, & de im-
pedimentis matrimonij statu-
tis à iure positivo.* pag. 84.

Cap. 5. *Qualis nam, & quanta
variatio, additio, contra-
etio, aut corruptio verbo-
rum quibus Ecclesia vitetur,
con-*

INDEX

*consistat cum valore Sacra-
menti.* pag. 117.

Cap. 6. *De Necessitate intentio-
nis Ministri; Vbi latè de nece-
ssitate intentionis in genere ad
inducendam obligationem a-
ctiuam, vel passiuam quando
agitur vel cum Deo, vel cum
hominibus.* p. 132.

Cap. 7. *Quodnam sit obiectum
in quod tandem resoluitur in-
tentio ministri; Vbi multa a
vitandum circulum. An suffi-
ciat intentio virtualis, & que
nam hæc sit; an pendeat à vo-
luntate, an à solo appetitu in-
feriore.* p. 147.

Cap. 8. *An ad merendum sit ne-
cessse imperare semper eiusmo-
di actiones ut honestas; Vbi
an meritum, vel demeritum
augeatur ex actione non for-*

ma-

C A P I T V M.

maliter, sed tantum radicaliter libera pag. 167.

Cap.9. *Quomodo imperemus illos actus de quibus non scimus reddere rationem.* pag. 174

Cap. 10. Qualis intentio conditionata sufficiat ad valorem Sacramenti; ubi etiam de valore intentionis conditionata ad inducendam obligationem in genere: & de applicatione sacrificiorum p. 181.

Cap. II. Ex duabus voluntatis
bus ministri materialiter, vel
formaliter, contrarijs utra
praeualeat. Traditur regula
applicabilis ad omnes actus
obligatorios. pag. 195.

Cap. 12. An Sacra-
menta cau-
fent gratiam ex opere opera-
to, Quid hoc sit. pag. 226.

Cap. 13. An Sacramenta re-
fere

INDEX

- ter a causa erint gratiam, &
quomodo. pag. 229.
- Cap. 14. Ad decernendum super
efficacia Sacramentorum no-
uæ legis præmittitur doctrinæ
de potentia obedientiali in
causis creatis. pag. 260.
- Cap. 15. Soluuntur Argumenta
suadentia prædictam poten-
tiam obedientialem deductæ
tum ex omnipotentiæ diuina,
rum ex testimonij Scripturæ
& Patrum. pag. 304.
- Cap. 16. Deciditur quomodo
Sacra menta sint cause gra-
tiae. pag. 313.
- Cap. 17. An Sacra menta
conferant gratiam in tem-
pore, vel in instanti: Vbi
multa de tempore indeter-
minato, de productionibus
instantaneis, & de præceptis
non

C A P I T V M

non violabilibus nisi in instanti. pag. 334.

Cap. 18. *Quomodo ex veritate verborum Christi colligatur desatio totius substantiae panis, & vini: & an pronomina hoc, & hic in verbis consecrationis stent adiectiue, an substantiue.*
pag. 365.

Cap. 19. *An in hoc Sacramento inueniantur omnia requisita ad essentiam conversionis; An corpus Christi de nouo producatur; An possit dari duplex causa totalis: Quomodo ibi permaneat, ac postea desinat ibi esse* p. 389.

Cap. 20. *Quænam accidentia maneant in Eucharistia, & an possit defendi manere sola intentionalia.* p. 408.

Cap,

I N D E X

Cap. 21. *An opinio componens omnia ex atomis ingenerabilibus, & incorruptibilibus sine forma substantiali, vel qualitate distincta, consistere possit aut cum fide aut cum ratione naturali; & an deatur uniuersalis quedam forma Mundi.* pag. 419.

Cap. 22. *Soluuntur rationes suadentes, omnia constare ex atomis ingenerabilibus, & incorruptibilibus.* p. 453.

IN-

LIBER

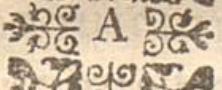
SEXTVS

De Sacramentis.

CAPVTL.

Quæritur definitio Sacramenti.

Vbi de facultate omnibus disciplinis concessa constituendi propria vocabula. Explicatur quid sit ceremonia. De differentia Sacmentorum, prout complectuntur vetera, & noua, à ceteris Sacris.

I. VCTORES lin-
 guarum, consu-
 lentes facilitati
addiscentium.,
& inspecta breuitate vitæ, non
A om-

omnes planè res excogitabiles
nominibus signauerunt, sed
solùm, vel quæ frequentem ha-
bent vsum in commercio, vel
quædam genera per multas
species pertinentia, ex quibus
generibus tanquam elementis
componuntur deinde peculia-
rium rerum descriptiones. Ideò
professoribus disciplinarū ne-
cessè fuit designare nouis vo-
cibus quædam specialia obie-
cta parùm usurpata, adeòque
parum nuncupata communi-
ter, sed apud ipsos frequentia,
ac proinde perincommode
longiores descriptiones desi-
derantia. Has autem voces vel
planè nouas conformarunt cū
quadam analogia ad antiqua-
rum significationem, vt *bom-
barda, telescopium, & similès*;
vel

De Sacramen. Cap. I. 3

vel contraxere ad certam spe-
ciem aliquod nomen, quod in
communi sermone erat indif-
ferens; ut Iurisperiti *adoptare*,
philosophi *formā*, Ethici *vitiū*;
alij alia. De qua potestate in-
nouandi voces vnicuique di-
sciplinæ concessa latè Cicero
initio Tertij de finibus. Præ-
ter ea, quæ idem tradiderat
in Partitionibus Oratorijs su-
per facultate scriptoribus vni-
uersè concessa nouandorum
nominum, & super certis for-
mis eam ritè usurpandi.

2 Hanc potestatem potiori
iure sibi vindicauit, Theologia
quippe de rebus à vulgari no-
tione, atque adeò sermone re-
motissimis loquitura. Quo-
circà non solum impiè, sed in-

A 2 eptè

ep̄tē hoc titulo à Nouatoribus
carpitur. Ea porrò priorem ex
duobus prædictis innouandi
modum adhibuit ex. g. in hac
voce *transubstantiatio* per ana-
logiam ad vocabula philoso-
phis familiaria, *transformatio*,
transfiguratio, &c. Posteriorem
verò in hac voce *Baptismus*, ex.
c. quæ cùm originariè com-
pleteatur omnem lotionem,
contracta est theologicè ad eā,
per quam Christo regenera-
mur. Hoc idem secundum
vsuuenit in hoc vocabulo *Sa-
cramentum*; quod primò qui-
dem Sacra omnia promiscuè
significauit, tūm ad certas si-
gnificationes limitatum fuit à
Iurisperitis, deinde ab antiquis
Ecclesiæ Patribus adhibitum
est

De Incarnat-Cap.I. 5

est ideo synonimum *mysterij*,
hoc est, ut signum occultum
rei sacræ; denique à Scholaſti-
cis contractum ad quædam
certa sacra signa ceremonijs
mixta tūm veteris testamenti,
tūm noui. Huius rei definitio-
nem difficile est inuenire. Nam
Sacramentum ex una parte
non est aliquod ens naturale,
constans ex proprio genere, &
differentia à Natura constitu-
tis; Ex alia parte complectitur
multa valdè dissimilia inter se,
& distinguitur à multis, cum
quibus ea, quæ complectitur
magnam habent similitudinē;
Quare arduum est inuenire illā
complexionem prædicatorū,
quam Scholaſtici per nomen
illud voluerunt significare.

3 Nō quodlibet signum rei

A 3 fa.

sacræ est Sacramentum ; alio-
quin, & sacra pictura, & sacra
scriptura essent sacramenta ;
Non quodlibet signum sancti-
tatis perfectæ Christianorum ;
alioquin & manna, & transitus
maris rubri essent Sacramen-
ta ; Non quodlibet signum cō-
ferens qualemcumque sancti-
ratem etiam legalem , & im-
perfectam, atque externam ,
alioquin aqua benedicta , &
absolutio à Censuris essent sa-
cramenta . E diuerso non re-
quiritur ad Sacramentum vis
effectrix veræ sanctitatis , vt
patet in Sacrementis antiquis.
Non quælibet actio inferens
infallibiliter iustificationem est
Sacramentum, vt constat in
Martyrio, & in generatione fi-
liorum, quos Adam suscepisset
in

in statu innocentiae, & ad quos
iustitia in originalem transmi-
sisset.

4 Hæc definitio videtur esse
apta. *Signum* continens humanas
ceremonias à Deo per homines
exhibitum veræ sanctificationis
alicui conferendæ, & ad veram
sanctificationem suo usu saltem
disponens. *Vocauimus signum*,
in recto, quia sic vocatur à Ma-
gistro, à D. Thoma; Quin à Tri-
dentino *sess. 13. c. 3.* vocatur
symbolum, & *visibilis forma gra-*
tiæ visibilis, quæ *signum* sonat.
Non vocauimus *causam*, ut cō-
plete remur sacramenta vete-
ra. Erant tamen etiam illa ut-
cumque causa inadæquata, &
remota, atque impropria gra-
tiæ, quatenus conferebant suo
usu, ut per ultimas particulas.

A 4 indi-

8 *Liber Sextus*

indicauimus aliquam sanctitatem legalem, & imperfectā quæ aliquatenus disponebat ad gratiam, sed non infallibiliter cōferendam. Erant tamen signum infallibile gratiæ *alicui conser. ndæ*, hoc est quibuscumque applicarētur merita Christi & Sacra menta nouæ legis; Erant enim de hac veritate signa exhibita à Deo, atque adè locutiones, & promissiones diuinæ.

5 *Continent* verò generaliter Sacra menta *humanas ceremonias*: Humanas quidē, instituta sūt enim tanquā remedia pro hominibus, & non pro Angelis, & ideo sunt signa humana, hoc est sensibilia, quomodo signum definitur ab Augustino; Homini enim per sensus signi.

De Sacramen. Cap. I. 9

gnificantur res insensibiles. Itē
videtur esse de notione Sacra-
menti continere aliquā actio-
nem piām externām lege di-
uina constitutām, & significa-
tiuā alicuius arcani, quæ præ-
dicata necessariō includūt ce-
remoniam. Est enim ceremonia
*Actio externa facta ut con-
formemur communi legi, vel cō-
suetudini intendantī aliquod a-
liud bonum, quam utilitatem
physicā talis actionis.* Duæ scili-
cet sunt classes actionum, quæ
præcipiuntur, aut suadentur à
lege, vel consuetudine; Altera
earum quæ amantur propter
bonitatem physicam, quam
habent ex natura sua, & anto-
missionem legis (cuius nomine
hic intelligam etiam consue-
tudinem) ut ex. g. quòd paren-

A. 5. tes

tes educent filios ; quòd pro
mercibus soluatur vestigal ;
Altera earum actionum quæ
per se, & ante legem non essent
saltem notabiliter meliores ip-
sæ, quām aliæ loco earum, sed
statuuntur ad inducendam in
Republica quamdam unifor-
mitatem in commercio politi-
co, cuiusmodi sunt ritus iudi-
ciorum, sacrorum, &c. Actio-
nes secundi generis vocantur
ceremoniæ.

6 Non hinc sequitur om-
nē locutionē esse ceremoniā,
sicut videtur colligi; ex eō scili-
ceret quod verba proferuntur
nō propter bonitatē physicā,
quā habēt illisoniā natura, sed
propter legem, vel consuetudi-
nem, ratione cuius obtinent si-
gnificationem, Non inquam,,
hoc

De Sacramen. Cap. I. 11

hoc sequitur. Nec enim verba adhibentur ratione legis, vel consuetudinis formaliter quā lex, vel consuetudo est, sed quia sunt instrumenta ad cōmunicandos nostros. concep-
tus audienti, quod æquè potuissent obtainere per conuentionē priuatā. Quòd si adhicerentur gratia legis, vel consuetudinis volentis hīc & nunc usurpari potius verba, quām alia signa æquè commoda, uti contingit ex.g. in testamentis, tunc ad-
hicerentur ut ceremoniæ.

7. Videbitur alicui matri-
monium non continere essen-
tialiter ceremonias, ut pote-
quod in sententia probabiliōri
est Sacramentum (præcisa re-
centi constitutione Tridentini)
etiam sine ullo alio ritu quām

A 6 qui

qui requiritur ad contractum
essentialiter de iure naturæ.

8 At respondemus, illum ipsum ritum, hoc est mutuam significationem externam, non adhiberi in matrimonio propter solam bonitatem physicam, quam habet, quæ est significatio conceptus, sed propter aliam bonitatem pendentem à lege naturali, & non revocatam à lege positiva, quæ est *inducere obligationem*; ac proinde illa exterior significatio est ceremonia.

9 Ex prædicta Sacramentorum definitione colligitur, cur ea Sacra, quæ recensuimus, non sint Sacra menta. De veteribus autem sacrificijs à Deo institutis probabilis est pars affirmativa, cui videtur adhæ.

adhærere D. Thomas I. 2. q.
103. articulo 5. Sacrificium,
porrò legis nouæ non est Sacra-
mentum, alioquin essent plurā
Sacramenta quām septem;
Non enim posset dici idem
cum Sacramento Eucharistiæ,
vt patet, quoniam multi acci-
piunt Eucharistiā, & non sa-
crificant. Ratio autem cur non
sit Sacramentum est, quia non
significat infallibiliter sanctita-
tem conferēdam, sed collatam;
Posset quippe offerri in fine
Mundi, quo tempore Deus nul-
lam esset sanctitatem collatu-
rus.

10 Sumptio Eucharistiæ,
quamuis trahat infallibiliter
gratiā, neque est Sacramen-
tum distinctum ab alijs, neque
est pars Sacramenti Euchari-
stiæ

stia. Non primum, quia non continet aliquem ritum, & ceremoniam; Potest enim fieri non humano modo, & sine intentione; veluti si taliter conferatur infantibaptizato; Imo etiam in adultis collatio gratiae per Eucharistiam requirit quidem intentionem comedendi illum sacrum cibum, at non requirit intentionem aliquid significandi, & faciendi quod facit Ecclesia. Non secundum, quia totum Sacramentum nihil aliud continet nisi locutionem factam nomine Dei, aut verificatium locutionis factae nomine Dei, per quod illa locutio reddatur verè locutio diuina promissoria gratiae: *Et signum exhibitum à Deo* *Ec.* ut posuimus in definitione; tūc enim

enim Deus re ipsa loquitur per suum procuratorem, quando, verificantur omnes illæ circumstantiæ pro quibus ipse Deus dedit procuratori facultatem loquendi nomine ipsius. Et sic illæ circumstantiæ sunt partes huius veritatis, quæ est: *Deus loquitur; ac proinde huius; Datur Sacramentum; Quod nihil aliud est quam signum diuinum, & locutio diuina.* At sumptio Eucharistiæ neque est aliqua circumstantia requisita ad hoc ut Deus loquatur per suum procuratorem, nemo enim est procurator Dei ad dicendū, quod hic cōmunicans sanctificatur, ad quod verificandum requireretur sumptio: neque ipsa sumptio est locutio facta nomine Dei, ut pater.

Et

11 Et sānē regula, quam tradidimus, apparet vera non solum ex ratione, sed etiam ex inductione. Nam in reliquis Sacramentis partes intrinsecæ vel sunt locutio facta nomine Dei, vel illam verificant in ratione continentis promissionē diuinam de conferenda gratia. Ex g. contritio poenitentis est pars Sacramenti, quia licet non fiat nomine Dei, verificat tamen quod Sacerdos re ipsa hic & nunc sit procurator Dei in proferendis verbis absolutionis, per quæ verba Deus nihil re ipsa diceret si poenitens non esset contritus.

12 Rationem discriminis quod ad hoc inter Eucharistiam, & alia Sacra menta indicavit Tridentinum sess. 13. cap. 3. quia

quia scilicet in Eucharistia illud excellens, & singulare reperitur, quod reliqua Sacra menta tunc primum sanctificandi vim habet, cum quis illis vivitur, at in Eucharistia ipse sanctitatis auctor ante usum est. Cum ergo Sacra menta nouae legis eatenus sint signa, quatenus sunt causae; porro id, quod Concilium dixit de ratione causae, valet etiam de ratione signi, quam totam Deus dedit tanquam suo chirographo ipsi Christo ibi sensibiliter per verba, & species existenti.

13 Neque martyrium, neque Passio Christi, licet habeant infallibiliter annexam sanctitatem conferendam, sunt Sacra menta, quia non sunt actio facta nomine Dei, adeoque non

non sunt signum exhibitum à
Deo per homines, neque conti-
nent ullam ceremoniam.

14. Probabile est non esse
de primo conceptu Sacramen-
torū ut sint symbola, hoc est si-
gnificativa per quamdam pro-
portionem inter signa & rem
significatam. Quamuis enim
de facto omnia sacramenta
sint symbola ut colligitur, *ex*
Tridentino *sess.* 13 *c.* 3. tamen
quēadmodū optimè Aristoteles
aduertit 7. *Metaph.* *c.* 11. licet
circuli omnes essent ænei, non
ideò æs foret de essentia circu-
li; & licet species hominis
semper sit in carnibus, & ossi-
bus, non ideò caro, & ossa,
sunt de definitione hominis.
Ratio igitur symboli non vide-
tur adeò considerabilis, ut cre-
di-

HOM

dibile sit Scholasticos eam in-
tellexisse in prima notione
huius nominis *Sacramentum*,
ita ut eo nomine non essent
appellaturi aliquod signum
gratiæ à Deo institutum, quod
in solo defectu significationis
symbolicæ à ceteris Sacramen-
tis differret; Nec dicas, tunc de-
futuram rationem mysterij; Id
enim non sequitur; nam omne
signum arcanum ad placitum
quamvis disparatum in com-
muni modo loquendi, dicitur
continere mysterium, ut v. g.
explicatio lintei ante fenestrā:
Quod si esset signum rei subli-
mis, & sacræ, diceretur verum
mysterium.

15 Conueniens tamē fuit.
ut de facto omnia Sacraenta
essent symbola, quò in eis ma-
gis

gis eluceat diuina sapientia ;
Sapientia enim instituentis si-
gnum longè magis patet quo-
ties apparet si nilitudo cum re
significata: opus namque præ-
stantis ingenij est (quod Aristoteles in Rheticis monet) di-
gnoscere quandam similitudi-
nem inter res aliòqui summè
differentes . Et ideo magna est
delectatio in metaphoris ; &
apud omnes nationes fuerunt
in summo pretio authores æni-
gmatū , hieroglyphicorum, pa-
rabolarum , allegoriarum &c.
Atque hoc præsertim nomine
diuinum nescio quid in poetis
homines venerātur . Adeòque
Deus ipse , vt suam sapientiam
ostentaret, yniuersam Scriptu-
ram eiusmodi imaginibus im-
pleuit . Ex quo duo percom-
mo .

moda proueninnt. Alterum
est maior credibilitas profe-
cta tum ex patente locuto-
ris sapientia, tum ex rerum
conuenientia. Alterum est ma-
ior in rebus fidei delectatio;
qua gratia etiam Poetæ mora-
lia documenta metaphoris, at-
que allegorijs inuoluerūt, quò
utile mixtum dulci facilius ex-
orberetur,

CA.

C A P V T II.

*D: partibus intrinsecè componen-
tibus Sacramentum vel in re-
cto, vel in obliquo. Vbi quid
sit, importari in recto, vel
in obliquo, quid importari
intrinsecè, quid extrinsecè.*

16 **Q**uoniam est am-
pla, & celebris
questio inter Scholasticos quid
nam Sacra menta dicant in re-
cto, quid in obliquo, quid tan-
quam partes intrinsecas, quid
verò tanquam connotata ex-
trinseca, & solutio huius quæ-
stionis pendet ex regulis gene-
ralibus, in quibus regulis nos
aliquantulū discedimus à con-
sueta explicatione recentiorū;
ideo

ideò non inutile existimamus
digredi tantisper ad huiusmo-
di regulas, vt potè necessarias
tum præsentis disputationi, tum
alijs multis.

17 Distinctio recti, & ob-
liqui non desumitur penes res
ipsas, sed penes cōceptus, adeò
que penes ipsas voces, quæ cō-
ceptibus substituuntur. Ceterum
quælibet res potest nomi-
nari tam in recto, quam in
obliquo. In recto quidem con-
cipitur tum omne absolutum,
tum omne fundamentum re-
lationis; In obliquo autem
omnis terminus relationis, tum
quando fundamentum, aut ter-
minus distinguuntur saltē for-
maliter ab ipsa relatione, tum
quando cum ea planè identifi-
cantur: Ex g. hic conceptus, pa-

terni-

ternitas, dicit relationem in-
recto, & patrem, ac filium in
obliquo, quia paternitas tunc
cōcipitur ut fundamentum re-
latum essentialiter ad illos duos
tanquam terminos, Item hic
conceptus, *pater*, dicit paterni-
tatem in obliquo, quia attin-
git illam ut terminum alicuius
connexionis, quam habet cum
illa is qui est pater; quæ tamen
connexio formalissimè est ipsa
paternitas; aliòqui tunc con-
ciperetur alia connexio ad ipsā
connexionem, & sic infini-
tæ relationes. Et quoniam, si-
cūt diximus, in recto conci-
piuntur, tum omne absolutum,
tum omne fundamentum re-
lationis, potest vero concipi
absolutum sine relatione, non
autem relatio sine fundamen-
to

to, hinc est aliquando posse concipi rectum sine ullo obliquo, nunquam tamen obliquum sine recto. Porrò hæc est mirabilis proprietas relationis, per quam proprietatem natura dedit nobis facultatem scientiæ, & ratiocinationis, quod relatio semper trahat intellectum in cognitionem alicuius rei ab ipsa relatione distinctæ, quæ res dum concipitur ut terminans relationem, dicitur concipi in obliquo, ut prædixi.

18 Modum illum tehdendi quem exercemus, dum aliquid in recto, vel in obliquo concipimus, ut pote cadentem sub experientiam, non possumus per aliquid notius explicare, Philosophi tamen munus est regulam constituere, per

B quam

quam sciamus in quibus nam
circumstantijs obiecta hoc vel
illo modo concipientur : quā
regulam nuper attulimus.

19 Neque ad eam infrin-
gendam valet ita disputare :
Dum dico ; *paries est terminus*
cognitionis , concipio parietem
in recto , & tamen concipio eū
ut terminum relationis. Respō-
demus enim , tunc parietem
concipi immediatē , & logicē
ut fundamentum huius conce-
ptus relatiui , *terminatio* , à qua
ipse denominatur *terminus* , me-
diatē tamen , & phisicē eumdē
concipi ut terminum ; hoc est
affirmari , eum terminare rela-
tionem , atque adeò esse talem
qui mereatur concipi in obli-
quo concepta relatione vel
eius fundamento in recto . Et
sic

sic concipimus tunc aliquam cognitionem possibilem, quæ, si existeret, cognosceret partem in obliquo. Similiter dum dico: *albedo est forma albi*, concipio immediatè albedinem in recto, sed mediata in obliquo, quatenus concipio illam cognitionē possibilem cui respondet subiectum albedinis tanquam rectum dicens relationem unionis ad albedinem tanquam ad terminum.

20 Sic etiam dum dico, Petrus, & Paulus, currunt: concipio utrumque in recto, & utrumque in obliquo; concipio enim utrumque & ut fundementum relationis coexistentiæ inter eius cursum, & cursum alterius, & simul ut terminū relationis oppositæ.

B 2 Ro.

Rogas, quid concipio, per cōceptum respondētem his verbis. Petrus, & Paulus? enim uero tunc nō habeo cognitionem primō intentionalem, sed secundō intentionalem, hoc est non concipio immediate ipsum Petrum, & Paulum, sed concipio aliquod certum genus propositionis possibilis habentis pro obiecto Petrum, & Paulū. Nam illa particula, &, habet significationem pendētem, & determinabilem à prædicato addēdo in integra propositione, & significat copulam non inter ipsa subiecta, sed inter eorum prædicata vagē & confusē subintellecta. Et sic si addā, fuerunt, ly & dicit copulam inter præteritionem, utriusque, si addam sunt possibles

De Sacramen. Cap. II. 29
biles, dicit copulā inter possi-
bilitatem vtriusque, si adda m
existunt, dicit copulam inter
existentiam vtriusque. Cum
ergo prædicta particula, & an-
te additionem prædicati ha-
beat significationē syncathe-
gorematicam, & indetermina-
tam, sequitur naturam termi-
ni syncathegorematici, qui nō
significat primam intentionē,
sed vagè aliquam secundam
intentionem cui conueniat ta-
lis terminus. Hoc igitur con-
ceptu, Petrus, & Paulus, con-
cipio aliquam propositionem
possibilem, vt diximus, quæ af-
firmet aliquid simul de Petro,
& Paulo.

21 Hoc ipsum breuiter, &
acutè indicauit Aristotiles 2.
Perhierm. c. 1. in his terminis

B 3 syn-

syncathegorematicis, *omnis*, & *nullus*. Ait enim, *Omnis non significat ipsum uniuersale*, sed *uniuersalis prædicationis est nota*; & infra: *Quare omnis, & nullus non aliud significare videntur, quam affirmationem, aut negationem uniuersaliter dici*. Cuius rei ratio est; quia dum dico, *omnis homo*, non concipio ex parte primæ intentio-
nis aliquid, quod non concipiā per hunc conceptum, *aliquis homo*, vel *homo*, sed concipio aliquam propositionem possi-
bilem, quæ aliquid prædicet de omnibus hominibus; & per hoc distinguitur obiectus huius cognitionis; *omnis homo*; ab obiecto istius; *aliquis homo*. Se-
cunda enim concipit aliquam propositionē possibilem præ-
di-

dicantē disiunctiū quidquā
de singulis hominib⁹. Hæc
autem cognitio; *homo*, tendit
primò intentionaliter in ipsum
hominem. Et idcirco, *omnis*
aliquis, & similia vocantur ter-
minis *synthetico-rematici*, non
quia significant obiectum in-
determinatum, nam hoc mo-
do *omnis* conceptus *uniuersali*,
& p̄cipuè graduū trā-
scendentalium, diceretur *syn-*
thetico-rematicus; sed quia si-
gnificant conceptum indeter-
minatum.

22 Hoc idem, importare
scilicet non primam intentio-
nem, sed secundam, v̄su venit
in omni locutione in qua co-
niungitur aliquod p̄dicatū
contingens cum aliquo subie-
cto *uniuersali*, vt v.g. dū dico :

B + h̄.

homo existens, vel, *homo albus*, perinde enim valent, ac si quis diceret, *quicunque homo sub hac cōditione, si de eo verificatur existentia, vel albedo*. Si enim illæ cognitiones, quibus prædictæ voces substituuntur, essent puræ apprehensiones primò intentionales, prior non distingueretur realiter ex parte obiecti ab hac, *homo*, (suppono existentiam non distingui ab essentia) & posterior non distingueretur ex parte obiecti ab alia, qua cōciperetur omne concretum possibile constans ex homine, & albedine. Vel ergo istæ voces non proferuntur tamquam habentes sensū completū, sed incompletum, & determinabilem ab alijs vocibus addendis, quæ aliquo modo

modo congruant cum prædi-
ctis, quæcumque illæ fuerint,
sicuti contingit in pronuncia-
tione syllabarum, antequam
compleatur totum vocabulū:
& si tales voces proferuntur
hoc modo, non adequate sub-
stituuntur alicui cognitioni,
sed sunt partes propositionis
vocalis explicantis aliquam
propositionem indiuisibilē in-
ternam de *hominibus existenti- bus*, & de *hominibus albis* &c.
vel substituuntur alicui primæ
apprehension reflexæ conci-
pienti aliquam propositionē
possibilem sub hoc prædicato
generico, quod est, simul af-
firmare aliquem hominem
vagè esse existentem, esse album
&c. simul affirmare de singu-
lis hominibus aliquod aliud

B s præ-

34 *Liber Sextus*

prædicatū sub hac conditione
sexistit, vel, si est albus &c.

23 Ex his colligitur, cognitionem, ut pote imaginē es-
sentialē sui obiecti, nunquā
esse indifferentem, vt tendat
modò in hoc, modò in illud
obiectum; sed affirmationē n
dīsūndūm de multis obie-
ctis esse indifferentem, vt mo-
dò verificetur per vnum obie-
ctum, modò verificetur per
aliud.

24 Item volitio, vt potè-
quæ imitatur naturam non-
puræ apprehensionis, sed affir-
mationis (vult enim aliquid
esse vel non esse) potest eadem
esse indifferentis, vt velit modò
vnū obiectū, modò aliud, volēs
scilicet plura vagè sub aliqua
conditione, quæ modo potest
veri-

verificari de vno obiecto, modo de alio. Ex g. dū volo adorare Angelū Gabrielem, cùm ego nesciam prædicata essentia illius, necesse est ut tendam in accidentalia, Ex g. vt concipiam Gabrielem, quatenus distinguitur ab alijs Angelis, per hoc quod est, *nunciasse incarnationem Beatæ Virgini*. Hæc ergo volitio tendit ex sua essentia in singulos Angelos volens illos adorare sub hac conditione, *si hic nunciauit &c.* Quare de facto vult adorare hunc, quia de hoc verificatur talis conditio; Sed hæc eadem volitio immutata vellet adorare alium si ea conditio verificaretur de alio Angelo. In eo enim casu remaneret tota causa proxima huius volitio-

nis, quę nunc est, scilicet eadē cognitio orta ex ijsdem speciebus abstractiis: atque adeò remaneret eadem volitio.

25 Pariter casus obliqui non substituuntur alicui primae intentioni integræ; sed vel proferuntur merè ut partes propositionis vocalis, quæ partes per se non substituātur ulli cognitioni mētali; vel certè proferuntur ut substituti nō primæ intētioni, sed secūdæ; ut supra explicatū est. Nec enim possumus concipere obliquū sine aliquo recto; Atque idem valet in omnia ea vocabula, quę significāt intrinsecè (quid sit significare intrinsecè, vel extrinsecè mox dicetur) aliquid ut obliquum, cuiusmodi sunt adiectiua, quæ significant suam

suam formam vt adiacentem
alicui substantiuo ; Similiter
philosophandum est circà ad-
uerbia vt potè significantia
modum, quo prædicatum cō-
uenit subiecto, adeòque in-
cludentia aliquam cognitionē
saltem vagam prædicati, & su-
biecti. Ad hæc, ita se habent e-
tiam præpositiones, & coniun-
ctiones, vt potè quæ signifi-
cant relationē in obliquo con-
ceptam, & consignificant ter-
minum relationis conceptum
in ulteriori obliquo. Redupli-
cationes etiam nunquam sub-
stituuntur puræ apprehensio-
ni primo intentionali ; sed vel
sunt partes vocales alicuius in-
tegræ propositionis vocalis ex-
plicantis propositionem indi-
uisibilē mentalē, vel sunt ap-
prehensiones

prehensiones reflexæ de propositione reduplicatiua. Omnis enim reduplicatio significat rationem per quam prædicatum conuenit subiecto; ac proinde se tenet ex parte prædicati, & nō ex parte subiecti, ut optimè notauit Aegidius in 3. dist. 11. p. 2. q. 2. art. 1. in corpore. Et sic explicatur illa quæstio quid significet *albūm ut album*; non significat enim aliquid primò intentionale, sed apprehensione in reflexam de aliqua propositione, quæ affirmet aliquid conuenire *albo* quia *album* est.

26 Hæc de distinctione recti, & obliqui, iam de distinctione inter partes intrinsecas, & connotata extrinseca. Certum est primò, aliqua nomina

con-

conuenire rebus denominatis
nulla affirmata, vel negata ul-
lius rei existentia cōtingēte, &
hæc sunt nomina essētialia, vt
homo albedo, &c. Alia sūt nomi-
na, quæ cōueniūt rei denomi-
natæ per hoc formaliter, quod
quæpiā existentia contingens
affirmetur, vel negetur, & hæc
sunt vocabula pertinentia ad
accidens prædicabile, vt v. g.
album, calidum, &c. Loquor de
existentia contingente; vtrum
enim in qualibet propositione
æternæ veritatis, ac proinde in
qualibet propositione essen-
tiali, affirmetur aliquatenus
implicitè existentia necessa-
ria Dei, est gratis quæstio, nec
huius loci. Certe existentia
Dei affirmatur, quoties affir-
mantur nomina essentialia ip-
sius

40 *Liber Sextus*

sius Dei, de cuius scilicet essē-
tia est *existere*. Cœterūm exi-
stentia contingens affirmatur
solum affirmatis nominibus
accidentalibus vel creatura-
rum, vel ipsius Dei. Porrò hæc
nomina conueniunt rebus de-
nominatis, quando datur ali-
qua certa res vel negatio ha-
bens cum ipsis rebus relatio-
nem vel vniōnis, vel coexisten-
tiæ, vel præcedentiæ, &c. Id
enim est vniuersale omnibus
objectis, ut possint recipere
denominationem ab omni-
bus, & solis illis rebus cū qui-
bus vel per identitatem, vel
per aliquam relationem con-
nectuntur, quæ relatio nisi cō-
cipiatur, nunquam potest in-
tellectus ab una entitate, ut
disparata denominare aliam
dispar.

disparatam. In his ergo nominibus, cùm plura inter se distincta significantur, quæritur quid significetur extrinsecè, quid intrinsecè.

27 Primò statuendū est, omne id quod importatur solum in obliquo, se habere ut connotatum extrinsecum & nullo modo ut partem intrinsecam eius quod importatur in recto. Nam, ut diximus, reatum est, vel absolutum, vel fundamentum relationis, obliquum verò est terminus illius (nomine termini includo ipsam quoque relationem ut supra explicaui) qui porrò terminus nulla est pars fundamenti. Dixi, quod importatur solum in obliquo; Potest enim nomen importare cōcretum, in

in quo forma non distingua-
tur realiter, sed solùm ratione
à subiecto, adeòq. illa cōcipia-
tur duplii modo. nēpe & in re-
cto sub conceptu subiecti, & in
obliquo sub conceptu formæ.
Vt v.g. *Natura habens rationa-
litatem*. De reliquo aduerten-
dum est, hanc distinctionem
inter obliqua intrinseca, & ex-
trinseca non posse desumi pe-
nes puram apprehensionem.
Nam apprehensio quidquid
atttingit, intrinsecè atttingit, cū
sit imago per suam essentiam;
sed desumi penes propositionem,
ad quam scilicet verifi-
candam aliquando spectat in-
trinsecè vna pars obiecti per
eam cogniti, & non alia pars.

27 Ergò secundò statui debet.
Illud dicitur significari ut pars
in.

intrinseca alicuius nominis ,
quod à propositione affirmā-
te illud nomen vel significa-
tur ut rectum, vel ut verificati-
uum ipsius propositionis . Ex.
g. *homo possibilis* significat in-
trinsecè hominem, quia signi-
ficiat illum in recto, licet non
requiratur hominem esse , ad
hoc ut sit vera hæc propositio,
homo est possibilis. At verò pos-
ibilitatem hominis significat
pariter intrinsecè , quia licet
ea non importetur in recto ,
importatur tamen ut verifica-
tiuum ralis propositionis , ut
potè quæ non esset vera , nisi
datur possibilitas hominis .

28 Reliquū est igitur in-
uenire aliquam regulam, per-
quam distinguamus id quod
importatur, vel non importa-
tur

44 *Liber Sextius*

tur formaliter ut verificatiū nominis; Multa sūt enī quæ si nō essent, nomē nōverificaretur, & tamē nō sūt pars verificatiui. Ex.g. si nō esset Deus, nōverificaretur Angelū videre Deū , & tamen Deus nō est pars verificatiui huius propositionis. *Angelus videt Deum*, neque ab ea importatur intrinsecè.

29 Dicunt aliqui, id tantum importari intrinsecè, quo remanente , & cæteris omnibus sublati per possibile, velimpossible, propositio verificaretur . Ex. g. sublato Deo per impossible , & remanente in Angelo visione, quam nunc habet, sequeretur, eum videre Deum; ideo Deus non est pars intrinseca huius

con-

concreti: *Angelus* *videns* *Deū*.
Sed hæc regula in ordine qui-
dem ad casus possibles est ve-
rissima, & optima, non enim
possunt remanere omnia ea,
quæ intrinsecè componunt ali-
quid, & quæ proinde identifi-
cantur adæquate cū illo, quin
illud remaneat: at in ordine
ad conditionales impossibiles
est difficultis, & parùm utilis.
Difficilis quidem, nam ex. g.
si non esset filius æternus, re-
manente per impossibile pri-
ma persona Trinitatis, vix pos-
sumus intelligere eam reman-
suram in esse *Patris* & tamen
Pater æternus non includit tā-
quam partem intrinsecam ip-
sum filium. Et ratio est, quo-
niam aliqua sunt adèò eui-
denter connexa inter se, ut in-
telle-

tellectus per nullam cognitio-
nem possit affirmare vnum,
quin affirmet aliud. Quare
si alterum deesset, iā non ve-
rificaretur illa cognitio: quip-
pe nulla cognitio est nobis cō-
ceptibilis, per quam affirme-
mus primum, quin omnis ta-
lis cognitio affirmet etiam se-
cundum.

30 Rursus ea regula est
parūm vtilis, tūm quia non
est promptum statuere quid
sequeretur per locum intrinse-
cum in hoc vel illo casu impo-
sibili; Tum quia remanet in-
quirendum à priori, cur id ita
eueniret, ita ut ego ex vi talis
regulę sciam ex.g. remanente
pariete cum ynione, & sine
albedine, remansuram in pa-
riete denominationem *units*

cum

De Sacramen. Cap. II. 47
cum albedine, & non denomina-
tionem albi.

31 Alij ingeniosi recen-
tiores constituerunt hanc re-
gulam, vt id importetur intrin-
secè, quod vel importatur in-
recto simpliciter respectu no-
minis vel importatur vt pars
in recto abstractiverbalis quod
potest colligi ex affirmatione
talis nominis. ex. g. ex hac af-
firmatione: *Petrus videt Deum*,
licet colligere hoc abstractū;
Petrum videre Deum; At, in-
quiant, hoc abstractum dicit
in recto ipsam visionem, & in
obliquo Deum, ideo sola vi-
sio, & non Deus, est pars in-
trinseca huius nominis. Sed
hæc regula est obscurior quā
id ad quod declarandum est
excogitata. Pro quo aduertē-
dum

dū est, quoties quæritur, quid
aliquid sit, quæri rectum illius,
nam ipsum, *quid*, est rectum, &
verbum substantiū est, exigit
ante se rectum. Quocirca in
presenti quæstione quæritur à
nobis quænā sit in recto pars
*intrinseca denominationis obie-
ctuæ*, seu *verificatiui*, &c: Et
huic quæstioni per istos recen-
tiores respondetur, esse *id quod
est in recto pars abstracti ver-
balis*; quod videtur quid igno-
tius.

32 Regula quidem à po-
steriori facilius posset desumi-
ab actibus voluntatis, quā m-
intellectus: sæpè enim contin-
git, ut etiam ea, quæ non pos-
sunt diuidi quoad affirmatio-
nē, possint diuidi quoad amo-
rem, aut alium actum volun-
tatis

tatis. Ex. g. non possum affir-
mare existentiam Patris æter-
ni quin eodem actu affirmem
existentiam Flii. At possum
adorare Patrem æternum quin
eadem adoratione adorem fi-
lium, sicut possum adorare
filium in Christo, quin eodem
actu adorem Patrem.

33 Item nō possum affir-
mare visionem intuituam
obiecti in se ipso, quin affir-
mem existentiam obiecti, ac
possum amare tanquam meā
perfectionem, & gratia sui vi-
sionem intuituam, quin simi-
li amore amem existentiam
obiecti. Quamuis enim ex duo-
bus necessariò & euidenter
connexis non possit acceptari
vnum, quin acceptetur aliud,
potest tamen per se amari vnu

C illo.

illorum, quin per se ametur aliud. Ea igitur sunt pars intrinseca alicuius denominatio-
nis, in quæ necessario tēdit vo-
luntas simili modo quo tendit in eam denominationem.

34 Sed quoniam hæc est regula quædam a posteriori, reliquum est tradere regulam à priori, quæ sumi debet ex modo cognoscendi; nomina enim substituuntur immedia-
tè conceptibus, & ideo diuer-
sitas significationis duorum obiectorum in uno nomine
desumenda est ex diuerso mo-
do quo tendit in obiecta con-
ceptus cui substituitur tale no-
men. Ut ergo tradamus regu-
lam radicalem, & à priori: No-
tamus obiecta dupli modo non solum cognosci (quod su-
pra

De Sacramen. Cap. II. 51
præ explicatum est a nobis dū
assigauimus differētiam in-
ter rectum , & obliquum) sed
etiam duplii modo affirmari.
Primo modo res affirmantur
immediatè, & in se ipsis. Secū-
dò mediatè , & in aliqua re-
latione, quæ ducat in affirma-
tionem obiecti tanquam ter-
mini necessario cōnexi. Ita ut
si talis affirmatio esset cogni-
tio intuitiua , relatio quidem
videretur in se ipsa , terminus
autem videretur, in relatione
tanquam in medio cognito.
Quod affirmatur priori modo
per affirmationem talis nomi-
nis , dicitur pertinere intrinse-
cè ad denominationem, quod
affirmatur tantùm posteriori
modo, dicitur pertinere extrin-
secè ad eam denominationē .

C 2 Ex

Ex g. *Album* dicit albedinem
ut partem intrinsecam ; quia
propositio affirmans , dari al-
bum , non affirmat existentiā
albedinis ex eo quod affirmet
existentiā subiecti quasi ne-
cessariō trahentis albedinem ,
neque ratione vñionis, quippè
quam tale nomē importat po-
tiūs implicitè , & confusè ; sed
affirmat immediatè albedinē
ratione sui ipsius . At *vñitum*
albedini nō dicit intrinsecè nisi
ipsam vñionem , quia eam so-
lūm affirmat propter se affir-
matio huius denominationis ;
Albedinem verò affirmat ut
terminum necessariō connexū
ipsi vñioni , adeòque hæc de-
nominatio dicit eā extrinsecè .

35 His ità vniuersè con-
stitutis, certum est primò, in

Sa.

Sacramentis importari in trin-
secè omnia ea quorum aliquo
recedente & ceteris omnibus
remanentibus potest non ma-
nere Sacramentū, secundū ea
quæ diximus num. 29. In sen-
tentia tamen ponente relatio-
nes prædicamentales distin-
ctas posset aliquis existimare,
de essentia Sacramenti non tā
esse illas entitates, quām rela-
tiones ad easdem ut ad coexi-
stentes vel præteritas. Sicut ex
g. *Cæna* in ea sententia non
includit intrinsecè tempus ves-
pertinum, sed comestionem,
quæ habeat relationem cœ-
xistentiæ ad illud; quæ rela-
tio quia deficit deficiente
eius termino ideo videtur de-
ficere denominatio formaliter
ex defectu termini; cum tamē

C 3 defi-

deficiat solum ex defectu relationis ad illum.

36 Certum est secundò includi intrinsecè in Sacramēto totum id quod est signum immediatum, hoc est, totum id per cuius immediatam sensibilitatem mouemur ad credendum hic, & nunc infusio- nem gratiæ. Id enim est d̄ pr̄cipua essentia, & definitio- ne Sacramēti secundū omnes. Ac proinde includuntur intrinsecè in Sacramento res, ce- remoniæ, & verba, per quæ Sacramentum conficitur.

37 Tota ferè dubitatio est de his quæ significantur sensibiliter mediatè; hoc est, quæ non sunt sensibilia per se, sed cognoscuntur dependen- ter ab alijs signis sensibilibus,
&

& tamen si deficerent, nō posseretur Sacramentum. Huiusmodi sunt institutio diuina, intentio ministri, & institutio linguae per quam voces habent significationem.

38 Et quidē si ponamus relationem distinctā tūm ad præsentia, tūm ad præterita, secundūm ea quæ tradidi in libello de Incarnatione n. 185. probabile est hæc omnia non includi, sed solum relationem ad illa. Sicut enim in ea sententia veritas cognitionis fallibilis non includit ipsam entitatem obiecti, sed solum relationem ad obiectum existens, vel præteritum, (& ideo propositiones de futuro contingent non habent determinatam veritatem) ita veritas signi

C 4 con-

contingenter veri, qualis est illa apparentia sensibilis præcisis signis mediatis supradictis, nō includit intrinsecè res significatas, sed relationem ad illas, per quam signum immediatum redditur verum, & infallibile.

39 In sententia vero negante eiusmodi relationes est locus quæstioni: & supposita ea sententia nos philosophabimur in præsenti. Dicimus primò, non includi in Sacramentis voluntatem Dei neque generalem instituendi Sacra-menta, neque peculiarem dādi gratiam hic & nunc huic homini suscipienti Sacramētū. Quantū ad primam, philosophamur dependēter a principijs constitutis in tractatu de

Fiae

Fide. vbi probauimus actus
internos Dei non esse obiectū
immediatum fidei. Licet enim
motuum formale fidei, hoc
est primum principium credi-
tum, quo differt fidelis ab in-
fideli, sit prima veritas di-
uina non potens permettere
sufficientem apparentiam
suæ locutionis, quin ea sit ve-
ra, tamen id quod imme-
diatè mouet intellectum, est il-
la apparentia creata sub expe-
rientiam cadens, & nullo mo-
do voluntas, & cognitio diui-
na constituentes locutionem
internam Dei, ut potè quæ nō
sunt à nobis cognoscibiles nisi
per effectus creatos. Cum er-
go Sacramentum sit signum,
gratia quatenus significat etiā
illam generalem Dei promis-

1000 C 5 50.

sionem, utique debet hanc significare immediatè per illā apparentiam sensibilem per quam eiusmodi promissio est nobis credibilis. Quæ apparentia prout est in Ecclesia, est tanta, ut sit essentialiter signum verum; Non enim ea potuisset à Deo citrā maculā suæ veracitatis permitti, quin verificaretur id quod per ea signa Fidelibus apparent. Atque adeò hæc apparentia in ratione signi veri non est necesse ut includat aliquid à se distinctum.

40 Neque opus est ut ex hac parte semper varietur entitas Sacramentorum, quasi includat omnia ea signa & motiva sensibilia, per quæ rediturnicuique credibilis hic & nunc

& nunc ea institutio generalis
Dei; sufficit enim si Sacramen-
tum institutionem illam præ-
teritam includat cum talibus
circumstatijs, ut per eas huius-
modi notitia redderetur propa-
gabilis ad posteros humano
modo, & per traditiones hu-
manas. Quippe in hoc differt
significatio Sacramenti ab ap-
parentia mouente ad actum
fidei, quod hæc apparentia
debet esse proximè, & forma-
liter cognoscibilis ab hoc ho-
mene hic, & nunc, alioquin ea
non posset mouere ad fidem;
at Sacra menta non includunt
 vim significatiuam omnino
 proximam, & formalem, sæpè
 enim Sacramentum ponitur
 in ijs circumstantijs, in quibus
 nemo est cui sufficenter possit

C 6 signi-

significari: Ex g. si furdus, vel
inscius linguae baptizet puerū
infantem nemine præsente; in
quo casu illa verba nemini
proximè significant, quia à ne-
mine percipiuntur. Satis ergo
est, si Sacramentum includat
significationē radicalem, hoc
est eiusmodi, quæ quantū est
de se posset significare, & tra-
here significationem proxi-
mam si non dēesset præsentia,
& cognitio sufficiens eorum
quibus significaretur. Hæc ve-
rò significatio radicalis habe-
tur adæquate quoad generale
institutionem diuinam per il-
lam primam promulgatio-
nem sufficienter factam in
Ecclesia.

41 Obijcies cum recentio-
ribus. Sacra menta includunt
pro-

De Sacramen. Cap. II. 61
promissionem, adeoque obli-
gationem dininam; Deus ve-
rò non obligatur per aliquid
creatū. Ergo Sacra menta in-
cludunt voluntatem Dei in-
creatā. Quæ voluntas li-
cet fuerit æterna, & ab æterno
nulla fuerit creatura potēs ac-
ceptare hanc Dei obligationē,
ipse tamen Deus vt tutor, &
princeps hominum fututorū,
acceptauit à se hanc obliga-
tionem nomine hominum.

42 Respondemus, Deum
nemini posse obligari morali-
ter, vt probauimus in libello
de Incarnatione n. 50. posse
tamen in aliquo sensu obliga-
ri physicè etiam per aliquid
creatū, posita enim promis-
sione externa, implicat Deū
non ponere rem promissam.

Cate-

Cæterum nulla Dei promissio
est obligatio moralis, hoc est
motiuum morale inueniens
Deum aliòqui indeterminatū,
ac liberum hic & nunc ad vo-
lendum vel nolendum, & li-
gans illum ad vnam partem
ut contingit in hominibus.
Promissio enim Dei seu exter-
na, seu interna, oritur ex vo-
luntate diuina non solū de
promittendo, sed de adimplē-
da re promissa (quippe Deus
non potest velle vnum sine
alio quod videt necessariò
connexum cū illo) Et quidem
non ex voluntate aliqua quæ
præterierit, sed ex voluntate
durante pro eo instanti pro
quo res illa debet poni (cum
voluntas Dei sit immutabi-
lis, & duret per indiuisibilem
æter-

De Sacramen. Cap. II. 63
æternitatem) ac proinde non
obligat Deum, sed inuenit illū
iam sponte sua obligatum, &
determinatum,

43 Diximus tamen ibi,
Deum obligari in ratione si-
gni, præbet enim ea signa ex
quibus nos habemus tantam
securitatem de realiqa in no-
strum bonum à Deo facienda,
ac si ipse nobis obligaretur.
Cæterūm hæc obligatio in ra-
tione signi resultat ex ipsa pro-
missione exteriori, quæ sola
est nobis signum, & præbet
nobis eiusmodi securitatem.
Neque Theologi agnoscunt in
Deo istas obligationes, & pro-
missiones, nisi factas in hoc vel
illo tempore Dauidi, Abrahæ
&c.

44 Quòd si admittere-
mus

mus, Deum posse moraliter
obligari creaturæ, nullum es-
set absurdum quod obligatio
ipsa foret aliquid creatum; sed
potius absurdum consistit in
hoc, quod ipse terminus obli-
gationis, & acquirens ex ea
ius aduersus Deum, esset ali-
quid creatum; tota enim in-
ferioritas, si qua est, quam ha-
bet obligatus, & promissor,
non est respectu promissionis,
sed respectu promissarij. Imò
cū ius sit aliquid in dominio
habentis ius, non potest ius
creaturæ aduersus Deum esse
aliquid increatum, aliò qui ali-
quid increatum esset in domi-
nio creaturæ. Quin etiam cùm
res increatae ne in Dei quidem
dominio possit esse, ius ipsum
Dei suprà creaturas debet esse
aliquid

De Sacramen. Cap. II. 65
aliquid creatum, & denomi-
nans eum in tempore Domi-
num, ut dicunt communiter
Theologi.

45 Rursus intentio mini-
stri (quām infra probabimus
esse necessariam) includitur
in Sacramento, at non ut di-
ximus intentio Dei dandi ef-
fectum Sacramēti hic & nūc.
Quāmuis enim videantur istē
duae intentiones eodem mo-
do requiri, cum alterutra subla-
ta, deficiat Sacramentum; dis-
paritas tamen est, quia totum
signum exterius potest ponī,
quin ponatur intentio ministri;
quippe minister potest exhi-
bere signum falsum suae inten-
tionis, ac propter ea potest po-
ni totum signum ab ea inten-
tione contradistinctum, quin
ponatur

ponatur Sacramentum. At nō potest poni totum signum cōpletum voluntatis diuinæ de dādo effectu Sacramenti, quin Deus habeat talem voluntatem, signum enim illud est infallibile, & essentialiter verum. Ergò habet rationem signi veri etiam secundum id quod contradistinguitur à voluntate diuina.

46 Obijciunt: intentio ministri est causa Sacramenti, ergò adæquate distinguitur à Sacramento. Sed cōsecutio est mendosa; nam etiam anima est causa efficiens membra viventis, per nutritionem, vel auctorionem, & tamen est pars intrinseca illius: & Christus est causa efficiens Sacramēti Eucharistiae, & tamen includitur in

in illo intrinsecè , ut cōstat ex
sententia cōmuni Patrum , &
videtur affirmari à Tridenti-
no sess. 13. cap. 3. Et ratio est
quia causa efficiens alicuius
concreti , satis est si efficiat
aliquam partem , ac præcipuè
vltimum cōplementum ipsius
concreti ; & idcirkò homo , &
sol dicūtur efficere hominem ,
quia efficiunt id quo comple-
tur esse hominis , & faber effi-
cit scānum , quia efficit illā
figuram , quæ est complemen-
tum scāni. Ergo sufficit ad
causam efficientem alicuius
concreti distingui ab vlti-
mo complemento talis con-
creti. Hoc modo intentio mi-
nistri efficit Sacramentum ,
hoc est efficit illas actiones ,
per quas vltimò completur

Sa-

Sacramentū; & ab illis eadem
adæquate distinguitur.

47 Obijciunt insuper; Cō-
cilium Florentinum in instru-
ctione ad Armenios, non enu-
merare intentionem tanquā
materiam aut formam Sacra-
menti, sed tanquam aliquid
requisitum distinctū ab vtra-
que, & tamen omne concre-
tū adæquate componitur ex
materia, & forma. Sed hoc
argumentum probaret ne cor-
pus quidem Christi includi in
Sacramento Eucharistiae. Nā
ibi id nō enumeratur nec pro
materia, nec pro forma Sacra-
menti. Notandum est igitur, à
Concilio non recenseri mate-
riam, & formam in rigore
philosophico, sed in communi
modo loquendi, in quo mate-
ria

ria dicitur aliquid antecedēs
& per se indifferens, sensibile,
& tractabile; *forma* verò illa
vltima pulchritudo sensibilis,
quæ dat rei denominationem.
Et quoniā in Sacramento Po-
nitentię non inueniebatur ali-
quid tractabile, indifferens, ut
suprà, ideo Concilium assi-
gnat ibi actus poenitentis non
pro materia, sed pro *quasi ma-*
teria. Et quia multò minus in
Sacramento matrimonij repe-
riebatur aliquid tale, nullo mo-
do assignat eius materiam, &
formam. Cæterū intentio se-
tenet ex parte formæ, hoc est
verborum per quę ipsa inten-
tio significatur: sicut corpus
Christi se tenet ex parte mate-
riæ, hoc est specierum quibus
continetur.

Nec

48 Nec valet, Intentio ali-
quando est peccaminosa; ergo
nō includitur in Sacramento,
quod totum est bonum, ut po-
tè quod totum est locutio Dei;
Respondemus enim, Deum
non loqui in Sacramento per
omnes partes, sed dedisce si-
gnificationem locutionis vni
parti in ordine ad eos casus,
in quibus existeret alia pars.
Quare non est necesse, Deum
esse auctorem omnium eorū,
quæ constituunt denominata-
tionem locutionis diuinæ, sed
satis est, si sit auctor illius par-
tis, cui in recto conuenit de-
nominatio *locutionis diuinæ*.
Quæ responsio licet non requi-
reretur ad saluandū quomo-
do intentio sit pars cuiuslibet
Sacramenti, est tamen neces-
saria

saria ad saluandum quomodo
peccata sint pars Sacramenti
pœnitentiæ, quibus non com-
missis, & alijs omnibus ma-
nentibus, Sacramentum non
poneretur. Distinximus qui-
dem alibi sæpè locutionem
humanam à diuina per hoc,
quod prior includat multa se-
cundum vim significatiuam,
quæ non sunt locutio, quia
vel non sunt posita à loquen-
te, vel non ad finem mani-
festandi suum conceptum;
secus verò secunda. Id tamen
intelligitur a nobis nō de qua-
libet locutione diuina, sed de
illa, quæ nos mouet ad actum
fidei, quia hæc nunquam in-
cludit formaliter peccatum,
licet includat aliquando ap-
parentiam, & notitiā alicuius
peccati,

peccati, quæ apparentia, & no-
titia in se est bona, ac proinde
habet Deum auctorem: uten-
tem illa ad finem manifestādi
suum conceptum.

49. Iam de institutione,
linguæ; Aliqui recentiores ita
philosophantur, vt ea inclu-
dantur quando forma Sacra-
menti usurpatur in quibusdā
vocibus, quas non habemus
vt formam approbatā à Scri-
ptura, vel Concilijs, secūs ve-
rò in alijs vocibus, in quibus
est eiusmodi approbatio. Posi-
ta enim tali approbatione im-
plicat contradictionem, eas
voces non esse legitimam for-
mam; ac proinde non habent
indifferentiam tollendam for-
maliter per institutionem p̄e-
teritam linguæ.

Sed

50 Sed hæc doctrina ex pluribus reiicitur. Primo, quia illæ voces ante approbationem Ecclesiæ erant legitima forma Sacramenti, & habebant hoc per suam vim significatiuam antecedentem. Ergo per eandem id habent etiam postea. Nō enim est ratio, cur per eam approbationem fuerit mutatū aliquid, quantumvis materiae, intrinsecum Sacramentis. Præterea eiusmodi approbationes non extenduntur ad tempus futurum nisi ex suppositione quod duret vis, & significatio illius linguae. Fac enim, ita perire omnem intelligentiam illarum vocum, ut nemo sciat quid significet, an dices in eo casu, fore validas formas Sacramentorum?

D Ap-

Approbatio igitur illa Ecclesie
non sufficit ad reddendas illas
voces formas certas, nisi ac-
cedat in nobis notitia de per-
seuerante illarum vi signifi-
catiua.

51 Quare sic existimo; In
ratione Sacramenti non inclu-
di præteritam institutionem
linguæ, sed præsentem opinio-
nem quam habent homines
de significatione vocabulorū.
Probatur prima pars, nam et si
non præcessisset illa institu-
tio linguæ, sufficeret præsens
existimatio communis quæ es-
set æquivalenter aliqua insti-
tutio præsens, ad hoc ut illa
verba essent signa horum con-
ceptuum. Ergo illa præterita
non requiritur. Probatur se-
cunda pars, nam etiam posita
illa

illa prima institutione, si nunc
ita perijset eius notitia, vt
non remaneret amplius hu-
mano modo communicabi-
lis, & propagabilis, iam illa
verba essent in eodem statu, ac
si nūquam obtinuissent signi-
ficationem. Ergo illa institu-
tio sine hac memoria non suf-
ficit vt illæ voces dicantur *si-
gna.*

52 Et confirmatur. Nam
profectò multæ fuerunt lin-
guæ, quæ antiquitùs vigue-
runt in aliqua regione, & nūc
penitùs interierunt; finge ali-
quem fortè fortuna proferre
tales voces, quæ in aliqua lin-
gua æquiualuerint istis, *boc est*
corpus meum, & proferre nunc
has voces super aliqua hostia
cum intentione consecrandi.

D 2 per

76 *Liber Sextus*

per eas si potest; quis putet,
illam hostiam fore tunc con-
secratam?

53 Et ratio à priori est,
quia tota significatio verbo-
rum prouenit ex obligatione
non proferendi ea verba nisi
quando habemus tale iudi-
cium, ut latè explicaui in li-
bello *de Fide* cap. 1. & 2. At
cessate ea notitia cessat omnis
obligatio, quia cessat omne
periculum alieni erroris, quod
est radix obligationis perseue-
rantis. Ergo cessat omnis si-
gnificatio.

54 Dices asseruimus, in-
cludi in Sacramento non qui-
dem credibilitatem quam
habet institutio generalis Sa-
cramentorum ex præsenti no-
titia, sed quam habet ex vete-
ri

ri promulgatione. Ergo idem dicendum est de institutione linguæ. Negatur sequela, & disparitas est, quia posita institutione præterita Sacramentorum, non potest nunc ista materia, & forma non esse verum signum gratiæ, licet per accidens id aliquando non sit sufficienter credibile. Credibilitas autem præsens nō est de essentia Sacramenti. Sacramētum enim debet esse signum verum, sed non est necesse, ut sit signum credibile. Et probatur. Nam Turca ex g. cui nō essent sufficienter proposita mysteria nostræ fidei posset validè baptizare puerum per verba ita æquiuoca, & in tali bus circumstantijs, ut ab alijs non esset prudenter credibilis

D 3 in-

intentio Turcæ. Ergo in eo ca-
su daretur verum Sacramentū
a nemine prudenter credibile,
hoc est, neque à ministro, ne-
que ab alijs. At deficiente no-
titia præsenti de potest te vo-
cum; voces ammitterent ipsā
rationem signi, ac proinde de-
ficeret essentia i Sacramenti.
Sacramenta igitur habent qui-
dem immutabilitatē in parti-
bus cōtinentibus significatio-
nem conditionatam, quæ spe-
cūt ad institutionem genera-
lem; at non in partibus conti-
nentibus significatiōnem ab-
solutam hic, & nunc, siue hæc
significatio pertineat ad ali-
quid physicum, vt contingit
in materia, quæ passim pro-
ducitur, & corrumpitur, siue
pertineat ad esse morale, vt
con.

contingit in significatione linguarum, quarum aliæ intereunt, aliæ inducuntur. Et hoc idem valet in esse morali quarumdam ceremoniarum, quæ sunt variabiles materialiter in Sacramentis; ut infra constabit de Sacramento Ordinis, & matrimonij.

C A P V T III.

An Sacra menta includant ens rationis: Vbi multa de ente rationis, & de definitione entium per accidens.

ss **I**N Sacramentis non includitur ullum ens rationis; Vel enim id esset ens rationis fictitium, & sic non essent adæquate ens verum, &

D 4 reale

reale, vel esset ens rationis
fluens ab æterno à cognitio-
ne, & voluntate diuina, & si
hoc esset, daretur aliquod pro-
ductum distinctum à Deo ab
æterno. Neque obstat, nisi sa-
cramentū accipiat unitatem
ab ente rationis per quod cō-
stituatur, non posse definiri,
quia secundum Aristotilem
entia per accidens non reci-
piunt definitionem. Nam cō-
tra est, quia, si hoc ita intelli-
geretur, regula Aristotelis esset
vana; quippe omnia entia per
accidens constituerentur per
ens rationis sicut Sacramen-
tū, atque adeò essent eodem
modo definibilia, & sic non
verificaretur, entia per ac-
cidens definiri non posse.
Aliter ergo Aristotiles est ex-
pli-

De Sacramen. Cap. III. 81
plicandus. Et is porrò cū sen-
tiret, obiectum scientiæ debere
esse æternum, & incorruptibi-
le, non putauit nisi de tali o-
biecto posse dari definitionem
aut demonstrationem, hoc est
actus scientificos, ut disputat
7. *metaph.* c. 15. Et quia ens
per se necesse est ut semper exi-
stat saltem alicubi, & in ali-
quo individuo, secùsvero ens
per accidens, ut potè quod est
præter intentionem naturæ,
ideò sola entia per se putauit
posse definiri. Aliquando tamen
accepit definitionem latius, &
attribuit illā etiā entibus artifi-
ciis libus; hæc enim sunt aliquo
modo per se ut procedentia
non à causa naturali, sed à
causa intentionali, & defini-
uit illa in ordine ad finem, ut

D. 5. ex

ex g. dum definiebat domum
esse *vas conseruatum rerum*,
& corporū. Vnaquæque enim
res, sicut specificatur, ita ac-
cipit definitionem, à fine.
At ens per accidens nullum
habet finem, aliòqui fieret ex
intentione, & per se, ac proin
de secundùm Aristotelem ne-
que habet propriè causam. ne-
que est propriè ens. Aliquan-
do rursus vt 7. *metaph.* c. 4.
concedit posse dari aliqualem
definitionem etiā entis per ac-
cidens (vt *hominis albi*, quam-
quam minùs propriè quam
hominis secundum se) vt potè
quod habet veram entitatem.
Cæterùm ait omnia ea, quæ
aliquo modo sunt unum, &
non per solā aggregationem
partium vt *Ilias*, posse aliquo
modo

De Sacramen. Cap. III. 83
modo definiri, prout definitio
differt à qualicumque expli-
catione.

56. Hæc est doctrina Ari-
stotelis, ex qua constat quo-
modò Sacramentum definiri
possit in eius sententia. Cæte-
rū in rei veritate neque ullū
ens præter Deum est simplici-
ter necessarium, & indefecti-
bile secundūm speciem, neque
ullum est concretum ex par-
tibus ita disparatis ut non pos-
sit intendi ab agente intelle-
ctuali, atque a deo esse esse.
Etus per se respectu illius Et sic
nullū ens est ita per accidens
respectu causarum inferiorum
& particularium, quod non
sit per se, & ex intentione res-
pectu cause supramæ, ut optimè
ratiocinatur S. Thomas.

D 6 p. q. 106.

p. q. 106. art. 1. in corp. ac pro-
inde ex neutro capite datur
vllum ens indefinibile.

C A P V T IV.

De materia, & forma Sacramē-
torum in genere, & quomodo
sunt inuariabiles; ubi multa
præsertim de iurisdictione Sa-
cerdotum ad absoluendum, de
facultate delegabili simplici-
bus Sacerdotibus ad confir-
mandum, de Ordinatione
Græcorum, & de impedimen-
tis matrimonij statutis à iure
positiō.

57 **A**ntiqui Patres no-
mine formæ Sa-
cramentorum sèpè intellige-
bant formulam, & ritum,
quo

De Sacramen. Cap. IV. 85
quo illa peragebantur. At Cō-
cilium Florentium quid in-
tellexerit nomine materiæ,
& formæ, explicatum est su-
prà numero 47.

58 In Sacramentis requi-
rentibus voces articulatas, hæ
habent rationem formæ, non
quia sint magis determinatæ,
quam quæcumque alia pars
ad constitutionem Sacramen-
ti; Nam in Sacramento Eu-
charistiæ magis determinata
est præsentia corporis Christi,
quam verba, ut pote quæ ex
defectu vel materiæ, vel inten-
tionis poni possent, quia dare-
tur Sacramentū; Sed ideo vo-
ces dicuntur forma Sacramen-
torum, quia voces habent ma-
gis determinatam significatio-
nem humanam, quā aliæ par-
tes.

tes. Voces enim inter homines
habuerūt principatū significā-
di, vt ait Augustinus; Quan-
doquidem illæ solē sunt distin-
cti. Et si mē imagines nostrorū cō-
ceptuū, per ordinem ad quos
conceptus omnis imago, &
omne signum sortitur suam
denominationem: ac proinde
conceptus ipsi sunt primum
analogatum in genere signi,
& imaginis.

59 Dices, verba non esse
partem Eucharistiae, quia, si
Christus existeret ibi indepen-
dēter à verbis, adhuc esset cau-
sa gratiæ, ac propterea adhuc
esset Sacramentum. Sed con-
tra primò; nam non constat
ex aliqua Dei promissione
Christum ita existentem fore
causam infallibilēm gratiæ. Il-
la.

la enim promissio vite facta in
Euangelio manducatis car-
nem, & bibentibus sanguinē
Christi, fortasse presupponit
decretum nunquam exhiben-
di hunc cibum, & potum nisi
dependenter à verbis conse-
crationis. Præte ea certè in eo
casu non daretur Sacramen-
tum, hoc est signum sensibile
gratiæ exhibitum à Deo per ho-
mines &c.

60 In Sacramento matri-
monij supposita veriori, & cō-
muniori sententia quod eius
ministri sint ipsi contrahentes,
non requiruntur voces articu-
latæ, quia Deus noluit in eo
requirere aliquid amplius quam
exigat natura contractus, qui
potest celebrari per quælibet
signa; ne muti priuarentur
hoc

hoc beneficio naturæ, & gratiæ. Hoc posito, valdè discep-
tatur inter Scholasticos quid
nam sit materia, & forma hu-
ijs Sacramenti.

61 Nos distinguendum
putamus, vel enim id quæri-
mus in sensu Concilij Floren-
tini, vel in rigore metaphysico.
Si primum, forma in quolibet
Sacramento sunt verba mini-
stri, & quoniam in Sacramēto
matrimonij minister est unus
contrahens respectu alterius
quatenus ille acceptat obliga-
tionem istius adēque qua-
tenus inducit obligationem
in istum, ideo in sensu Concilij
verba (loquor de verbis in lata
significatione, prout hæc non
restringuntur ad voces articu-
latas) vniuscuiusque coniu-
gis

gis quatenus sunt promissio,
habent rationē materiæ, qua-
tenus vero sunt acceptatio,
promissionis alienæ, vel factæ,
vel faciendæ habent rationē
formæ. Acceptatio enim po-
test etiam præcedere promis-
sionem, ut habetur lege i. §.
si quis iuncta glossa in cōstru-
ctione casus ff. de verb. oblig.
Sed quoniam talis promissio,
& acceptatio sāpē inter se non
distinguuntur physicè, sed tā-
tum logicè, hoc est nō secundū
entitatē sed secundūm prædica-
ta separabilia; ideo deficiūt à
ratione materiæ, & formæ, quā
Cōciliū agnouit in alijs Sacra-
mentis, ac proinde huius tan-
tum Sacramenti materia &
forma ibi non designantur.

62 Si autem loquamur in
rigore

rigore metaphysico cēsemus
verba primi loquentis habere
rationem materiæ, & verba
secundi loquentis habere ra-
tionem formæ. Velenim secun-
dus loquens scit præcedētem
promissionem primi, & in hoo-
casu ve- ba secundi loquentis
habent ex circumstantijs sen-
sum magis determinatum; si-
gnificant enim volitionem
matrimonij absolutam, & non
tantum conditionatam, hoc
est, *si alter velit, prout signifi-
cant verba primi loquentis.*
Vel singis neutrum scire an
præcesserit consensus alterius,
& tunc vtraque locutio habet
hunc sensum; *si alter non con-
sensit, vel non consentit nunc,
volo matrimonium sub conditio-
ne futura, hoc est si consentiet: si*

ve-

verò alter ex parte sua cōsensit,
vel consentit, volo illud absolutè
perficere hic & nunc. Et quoniā
hoc postremum, hoc est, quòd
alteri iā consenserit, verifica-
tur de locutione illius qui est
secundus loquens, ideo de fa-
cto eius locutio habet rationē
formę, vltimi, & perfectiū.

63 Si autem finxeris vtrū,
que complete locutionem in
eodem instanti, tunc coexi-
stentia inter illa duo indiuisi-
bilia completiua Sacramenti
haberet rationem physicę for-
mę, cæteræ vero partes præ-
cedentes haberent rationem
materiæ physicæ. Adhuc au-
tem erit distinguibilis in sin-
gulis actibus, & locutionibus
actum experimentibus, mate-
ria, & forma quædam logica,

vt

ut indicauimus agētes de ma-
teria & forma in sensu Conci-
lij Florentini. Quod ut expli-
cetur, animaduertimus in eo
casu, in quo vterque simul
compleat locutionem, non fo-
re validum contractū, si vter-
que consentiat efficaciter sub
hac conditione, *si alter consen-
tit*. Nullus enim consensus ef-
ficax, & vniuersè nullus ef-
fectus potest neque mediatè,
neque immediatè habere se
ipsum pro conditione ad se
ipsum. Quippe conditio, cum
sit complementum causæ, de-
bet contradistingui ab eo, ad
quod est conditio. At si con-
sensus efficax Petri ponitur sub
conditione consensus efficacis
Mariæ, ponitur proinde sub
omni cōditione à qua pendet
ipse

ipse consensus efficax Marie. Ergò si singas consensum efficacem Mariæ poni sub conditione consensus efficacis Petri, hic tandem ponitur sub conditione sui ipsius, quod implicat; atque adeò uterque consensus erit inefficax. Debent ergo singuli illi consensus ad hoc ut ambo sint efficaces, nō ponere pro conditione efficaciam alterius omnimodam, & ex omni capite, sed efficaciā, quæ excludat suspensionem, omnis alterius conditionis quam ipsius consensus mutui.

64 Quocircà duo significat illa cōmunitio quæ solet afferri tamquā sufficiens ad valorem: *volo quantum est ex me.* Primum est: *desidero hoc ita esse absolute, & simpliciter.*

Al.

Alterum: efficaciter id volo, si
purificatur omnis conditio, qua
hic & nunc non pendet a me.
Huc autem accommodari possunt
multa quae in simili diximus
in libello de Incarnatione n.
113. Hoc posito, illa prior pars,
hoc est illud desiderium mere
affectionum absolutum, sed de
se non efficax habet rationem
in determinati, atque adeo
in materia: Illa vero posterior
pars, hoc est, illa volitio efficax
conditionata, cuius conditio
purificatur per eiusmodi desi
derium absolutum inefficax
alterius contrahentis, habet
rationem determinati, & for
mæ: Quamuis enim singulæ
eiusmodi partes possint æquè
dari quin ponatur contractus,
tamen prior se habet tamquam

ap-

appetitio quædā speculatiua,
posterior verò tanquam pra-
etica, & ex se ordinata ad in-
ducendam obligationem, &
perficiendum contractum.

65 De fide est, non solum
omnia Sacramēta nouæ legis
fuisse a Christo instituta, vt
definit Trid. sess. 7. can. i. sed
dari in illis aliquam substan-
tiam, & essentiam immuta-
bilē ab Ecclesia. Dicitur enim
sess. 21. cap. 2. in Ecclesia fuis-
se perpetuō potestatem vt in
Sacramentorum dispensatio-
ne, *salua illorum substantia*, ea
statueret, vel mutaret, quæ
magis expedire iudicaret. Hinc
colligunt Scholastici cum S.
Thoma materias, & formas
Sacramentorum fuisse institu-
tas à Christo, quod expedie-
bat

96 *Liber Sextus*

bat nō modo ad stabilitatem, sed etiam, vt ingeniosi recen-
tiores notarunt, quia hoc mo-
do redduntur probabiles om-
nes mysticæ, atque arcanæ si-
gnificationes circà eiusmodi
materias, & formas, vt potè
quarum auctor præ summa sa-
pientia nullam quantumvis
abditissimam congruentiam
in ipsis non vidit. Propter quā
rationem tam sedulò cōmēn-
tamur verba sacræ scripturæ
præ definitionibus Conciliorū
& Pontificum, quamuis hæ
pariter sint infallibles. Nam
illa priora tantum sunt verba
Dei, cuius infinita sapientia
reddit verisimile, fuisse inten-
tum quodcumque arcanum
mysterium in eiusmodi verbis.

66 Certum præterea est,
Chri-

Christum ita constituisse ma-
terias Sacramentorum, vt in
varijs speciebus validè mini-
strarentur, vt patet de vino
albo, & rubro, de pane azimo,
& fermentato &c. Sed hoc nul-
lā probat indeterminationem,
determinatū quippè est a Chri-
sto in ipsa institutione Sacra-
menti, vt in singulis eiusmodi
speciebus validè consecretur.

67 Solet obijci primo cō-
tra hāc immutabilitē in ma-
teria, & formā Sacramento-
rum, instantia ex Sacramento
pœnitentiæ, in quo pendet ab
arbitrio Ecclesiæ, vt idē Sacer-
dos validè, vel inualidè absolu-
uat, cū tamen non pendeat ab
arbitrio Ecclesiæ, vt Sacerdos
validè, vel inualidè consecret.
Aliqui recētiores reddūt discri-

E men

mē, quia Ecclesia nō potest re-
stringere auctoritatē ministris
Sacramentorū, vt potē procu-
ratoribus Christi, & ab eo mā-
datū habētibus, & ideò nō po-
test auferre Sacerdotifacultatē
validē cōsecrādi. At absolutio
est actus volūtariæ iurisdictio-
nis, requirens vt is in quē exer-
cetur, subdat se potestati talis
iudicis: Hanc autē subditionē,
inquiūt, vel absolutē, vel in or-
dine ad talia peccata, potest ir-
ritare Ecclesia, quippe cuius iu-
risdictioni subduntur pœniten-
tes, qui eligunt Confessarium.

68 Sed hæc doctrina non
placet ex multis, & præcipuè
quia ex ea sequeretur, præcisa
omnisanctione Romani Pon-
tificis posse Sacerdotem ex-
communicatum, vel degra-
datum

datum à suo Episcopo validè
absoluere poenitentes eidem
Episcopo non subditos, quip-
pe quorum electiones non po-
tuit ille Episcopus irritare.

69 Falsum verò est, quod
supponitur in prædicta doctri-
na, vnumquemquem Sacer-
dotum habere à Christo fa-
cultatem absoluendi omnes
fideles ab omnibus peccatis
quantū est ex se nisi hæc facul-
tas ei specialiter limitetur. Nā
si hoc esset omnis iuridictio
Sacerdotum esset ordinaria,
ac proindè minus propriè Flo-
rentinum agens de ministro
huius Sacramenti, diuisisset
illam in ordinariam; & ex com-
missione superioris, cui consentit
Tridentinum sess. 14. cap. 7.
Vt igitur colligere licet ex eo.

E 2 dem

dem loco Tridentini, Christus concessit cuilibet Sacerdoti ex vi ordinis facultatem absoluendi eos, qui à Summo Pastore mediatè, vel immediate eidem Sacerdoti subderentur, & in ordine ad causas respectu quarum subderentur: Quare materia huius Sacramenti est *peccatum subditi*, Pōtifex verò potest facere ut hoc prædicatum verificetur, vel nō verificetur respectu huius, vel illius peccati, & sic, quod tale peccatum euadat, vel nō euadat materia proxima absolutionis ab hoc Sacerdote importiendæ. Quod apertè docuit S. Thomas q. Cont. Gent. c. 72- vers. *oportet*, & in fine capititis ubi totam potestatem absoluendi refert ad claves com-

De Sacramen. Cap. VI. 101
commissas Petro, vt pote per
cas deriuatam ad alios.

70 Ex hoc autem exem-
plo licet statuere regulam vni-
uersalem ad soluendas obie-
ctiones quæ fiunt super muta-
tione materiæ, & formæ in
Sacramentis. Aliquando e-
nim materia constituta est
est secundūm esse physicum à
Christo; & tunc non potest
reddi inepta nisi sublato eodē
esse physico; ita contingit in
pane, vino, oleo, aqua &c.
Aliquando constituitur secū-
dūm esse morale, vt patet in
vocibus, quæ conficiunt Sa-
cramenta, non quia sint hi,
vel illi soni physici, sed quia
habent hanc vel illam signifi-
cationem, & tunc ille potest
reddere materiam, aut formā

E 3 aptam

aptam, vel ineptam, qui potest dare, vel auferre eiusmodi esse morale. Ita potest aliqua Respublica etiam infidelium reddere aliquos sonos formam aptam consecrationis, si tribuat illis significacionem quam exigit Christus in verbis consecrationis. Aliquando autem hoc esse morale pendet ab ordine. Ut ex g. materia confirmationis, vel extremae unctionis est chrisma, vel oleum benedictum ab habente ordinem Episcopalem. In qua tamen benedictione non administratur Sacramentum, nec enim ponitur aliquod signum infallibile gratiae, sed tantum præparatur materia Sacramenti, quamuis dependenter à charactere accepto per

per Sacramentum; sicut ex eadem ratione Summus Pontifex dum deputat Sacerdotem ad confessiones, non ministrat Sacramentum, licet agat per facultatem acceptam a Christo, & dependenter a charactere accepto per baptismum, sine quo non posset id facere. Quare probabilius existimamus, Episcopum ita benedictentem chrisma, vel oleum in peccato mortali quamuis extra casum necessitatis, non peccare.

71 In administratione autem Confirmationis requiritur illud esse morale quod resultat vel ex charactere Episcopali ministri, vel ex charactere Sacerdotali simul cum delegatione Summi Pontificis.

E 4 quam

quam disiunctiuā probat multiplex, & frequenstraditio Ecclesiae Occidentalis à Concilijs approbata, quin et iā usus Ecclesiae Orientalis. Id verò fuit rationi consonum, quia ex una parte Confirmatio nō est æquè necessaria, ac Baptif. mus, & constituit in superiori gradu huius militiæ, ideo eius minister ordinarius debuit esse altior, quām minister ordinarius baptismi; ex alia parte in regionibus barbarorū ubi non sunt Episcopi, par fuit ut hoc Sacramentum posset per inferiores ministrari arbitrio Sūmi Pastoris. Hæc verò delegatio non censetur facta vlli Sacerdoti inferiori per quamcūque plenissimam potestatem generalem concedentem ei omnia

omnia munera episcopalia, ;
Id enim intelligitur de mune-
ribus episcopalibus tum secū-
dū facultatem iurisdictionis,
tum de iure humano, non ve-
rò de muneribus episcopa-
libus & secundum facul-
tatem Ordinis, & de iure di-
uino.

72. Simile esse morale su-
stulit Ecclesia constituendo
noua impedimenta dirimen-
tia matrimonij, & reddendo
de illius essentia præsentia Pa-
rochi, & testium. Cum enim
Christus eleuasset ad ratio-
nem Sacramenti contractum
matrimonij legitimum, potuit
Ecclesia facere, ut certa quæ-
dā prædicta positiva, vel ne-
gativa requirerentur ad hunc
contractum legitimum, adeò-

E S que

que inmediatè ad Sacramentū. Obijces, contractum matrimo-
nij, & Sacramentum non di-
stingui realiter, ac proinde
quidquid inmediatè exerce-
tur circà vnum, exerceri im-
mediatè etiam circà aliud; Re-
spondemus, contractum hunc
distingui à Sacramento, sicut
homo ab homine albo, quamuis
enim rectū vtriusque sit idem,
adèque non distinguantur
numero, tamen esse vnius ali-
quid addit sàprà esse alterius,
ut frequenter loquitur Aristó-
teles. Cùm ergo contractus
matrimonij ex sua natura nō
esset Sacramento collatiū
gratię Christus ex sua promis-
sione cœxit contractus ma-
trimonij legitimos fidelium
vt essent Sacra menta, & con-
ferrent

ferrent gratiam. Ab hac au-
tem Christi promissione exi-
mit indirectè Ecclesia eos con-
tractus quos illa facit esse ille-
gitimos, ac proinde mediataè
impedit ne sint Sacra menta.
Quemadmodum si Rex attri-
buit aliquod priuilegium om-
nibus Consulibus legitimè ele-
ctis in aliqua Ciuitate, non
dicitur Senatus illius Ciuita-
tis adimere alicui immediataè
priuilegiū Regis per hoc quod
inducat aliquas solemnitates,
ratione quarum nō euadant
legitimi Consules qui aliò-
quin euaderent.

73 Congruens fuit, ut cō-
stituere impedimenta dirimē-
tia matrimonii spectaret tan-
tummodo ad Ecclesiam ex
duplici ratione. Altera est que

E 6 colligi

108   *Liber Sextus*
colligi potest ex S. Thoma 4.
cont. Gent. cap. 78. quia Chri-
stus eleuauit matrimonii fi-
delium à mero officio Naturæ
propagatio terrestris Reipu-
blicæ ad instrumentum gra-
tiae in ordine ad replendam
Rempublicam cœlestem. Ergo
fuit conueniens, ut eius dire-
ctio, & moderatio spectaret ad
eos quos Christus reliquit in
terræ Vicarios sibi in munere
promouendi genus humanū
ad Rempublicam cœlestem.
Altera congruentia est, quia
matrimonium ut contractus
merè naturalis nō videtur ha-
bere indissolubilitatem illam
omnium modum, quam habet ex
mystica significatione coniū-
ctio Christi cum Ecclesia,
& diuinitatis cum humanita-
te,

te, quam significationem illi
indidit Deus dum illud eleua-
uit ad rationem Sacramenti.
Hoc posito non fuit conue-
niens ut libertas nubendi pos-
set arctari propter fines poli-
ticos, secundum quos spectat
moderari Rem publicam ad
principes sacerdotes, ne hinc
oriretur magnum periculum,
vel fornicationis in innuptis,
vel adulterij in coniungibus,
adeoque ingens discriminis
æternæ damnationis: sed de-
buit pertinere ad Ecclesiam
examinare, nū omnibus pen-
satis aliqua certa restrictio hu-
ius libertatis in his vel illis
casibus expediat, an obsit, in
ordine ad salutem æternam.
Neque id perturbat iurisdictio-
nem principum sacerdotalium,

quippe

quippe ijs non est interdictum
condere quascumque leges
æquas, & iustas super succes-
sionibus bonorum exclusis ali-
quibus quamuis legitimè na-
tis, nisi nascatur ex talibus cer-
tis parentibus & ex tali certo
cōnubio. Cæterū vel paren-
tibus, qui tamen longè sunt
Principibus amātores, negata
fuit hæc potestas arētandiva-
lida coniugia natorum; Et
Conciliū Tridentinū sess. 24.
(quāquā extra doctrinā cano-
nū) anathemate damnat ne-
gantes valere coniugia filio-
rū sine consensu parentum.

74 Parirer, esse quoddam
morale, est illud, per quod
certæ ceremoniæ in Ecclesia
consuetæ habent ut sint signi-
ficatiuæ potestatum, & chara-
cterum,

sterum, quæ tribuuntur in ordinatione, Ideò non obstat & si super his est aliqua materialis differentia inter Ecclesiam Latinam, & Græcam, aliasque cum Gærcia conuenientes. Ordinationem enim Græcorum esse validam videntur certum. Primò quia in eorum ritus diligentissimè inquisitum est à Concilio Florentino, vbi inter cæteros aderant Cardinalis Bessarion, & Isidorus Græci, ac doctissimi, & Græcorū sacrorū peritissimi. Et tamen Concilium cum de Sacramētis ex professo exposuerit, & multa vniuersè Græcis iniunxerit, nihil super his immutandum iussit, sicut profectò iussisset si ritus illi Græcorum vitiarent for-

mam.

mam: Nam ab eiusmodi ritu-
bus pendebat validitas quin-
que Sacramentorum: Neque
curauit, Bassarīnem, aliosque
Græco ritu ordinatos, & pas-
sim sacra ministrantes iterum
ordinari saltem sub conditio-
ne, ut in re dubia oportuisset.
Secundò quia spectat ad pro-
uidentiam Dei non permitte-
re, ut tanta fidelium pars per-
tot sæcula bona fide careat
vera notitia Sacramentorum,
& veris Sacramentis ad salutē
necessarijs. Quod axioma nisi
admittatur, poterimus dubi-
tare, ne forte ex defectu intē-
tionis in uno, vel pluribus mi-
nistris ita à principio vitiata
sint Sacra menta, ut hoc vitiū
successiū manauerit ad innu-
meros; & omnis forè validus
ad.

administratio Sacramentorū
præter baptismum , & matri-
moniū in Ecclesia erit morali-
ter incertissima . Tertiò quia
hic defectus effet per humanā
diligentiam immedicabilis .
Cum enim plures ex Latinis
Sacerdotibus , vel Episcopis
mediatè , vel immediatè fue-
rint ordinati ab aliquo ordina-
to per ritum Græcum , quan-
tumuis Græci omnes reordi-
nari , & ritum mutare iuberent
tur , adhuc omnis ordo in
præsentibus , & futuris rema-
neret ambiguus , quod tanto
magis ostendit obligationem
diu in æ prouidentiæ de hoc ab-
surdo non permittendo .

75 Ex alia parte facile
soluitur difficultas . Certum
enim videtur , Christum non
obli-

obligasse ordinationē his de-
terminatis ceremonijs, quas
adhibet Ecclesia latina. Nam
Diaconi fuerunt ordinati ante:
quā extaret liber Euangeliorū,
per cuius traditionem nunc
ordinantur, & pleraque ex ijs
muneribus, quæ nunc assignā-
tur Clericis Sacerdote inferio-
ribus in sacrificio Missæ, & quo-
rum munerum illæ ceremo-
niæ sunt designatiuæ, pendēt
ex iure humano, non ex insti-
tutione diuina.

76 Reliquum est decerne
re vniuersè, quæ nam muta-
tio in rebus, aut verbis consi-
stat cum valore Sacramento-
rum. Certum est, nullam va-
lidè fieri mutationē in rebus,
aut verbis designatis à Christo;
nam Christus illis affixit Sa-
cra-

cramentorum effectum. Sed quoniam nobis non planè cōstat quantam latitudinem rerum, & verborum Christus instituerit, & ex alia parte scimus validè adhiberi eas res, & voces, quibus Ecclesia vtitur, ideo regula practica solet dari, vt mutatio accidentalis in eiusmodi rebus, aut vocibus non vitiet, substantialis vitiet. Hæc tamen regula si intelligat *substantialem mutationem*, hoc est *essentialem Sacramento*, explicat idem per idem; si verò intelligat *substantialem physicè*, asserit falsum; Nam fortasse massa cruda non differt substantialiter physicè à pane, & tamen non esset valida materia consecrationis; Et ex alia parte, licet daremus, panem fer-

fermentatum physice differre
quod ad substantiam ab azimo,
& licet Ecclesia illum non per-
mississet Græcis pro materia
consecrationis, sicut non per-
misit Latinis, adhuc esset ma-
teria valida.

77 Cum ergo id totū pe-
pēderit ex arbitrio Christi Apo-
stolis, & Ecclesiæ notificato;
ideò prima regula est ut mate-
ria valida censeatur quæcum
que fuit aliquando adhibita
vel ab Ecclesia vniuersali, vel
à particulari consentiente vni-
uersali. Præterea cùm Christus
ut homines facilius instrue-
ret, non tam desumpserit si-
gnificationem Sacramentalē
ex physica rerū natura, quām
ex usu quem res habent in-
ordine ad homines, ideò quo-
ties

De Sacramen. Cap. IV. 717
ties adhibetur materia, quæ
in vſu humano censeatur mo-
raliter eadem ac illa quam
Ecclesia adhibet, Sacramentū
existimatur valide confici; In
dubio autem Sacra menra sūt
iteranda sub conditione.

C A P V T V.

*Qualisnam, & quanta va-
riatio, additio, contractio,
aut corruptio verborum qui-
bus Ecclesia viit, consistat
cum valore Sacramenti.*

78 **H**oc de rebus, iam
de verbis. Non
modo certum est, verba syno-
nima in omnibus linguis esse
formas validas Sacramento-
rum; sed etiam non plane sy-
nonima, hoc est non substitu-
ta

ta eisdem planè conceptibus.
Cum enim Christus voluerit
ut Sacra menta possent usurpa-
ri in omni idiomate, et cum
sepè unū idioma non habeat
vo ces planè equivalentes vo-
cibus alterius/ ut patet ex dif-
ficultate conuertendi aliquā
scripturam ex uno idiomate
id aliud) necesse fuit ut tanta
latitudo concederetur in voci
bus, quanta sufficit ut omnes
lingue possint suppeditare vo-
cabula ad valorem Sacramen-
torum sufficientia. Propter
hanc rationem, licet vox *ba-*
ptizo, *hoc est*, *lauo*, *qua* utitur
Ecclesia, non sit synonima
harum, *ingo*, *immergo* &c. ta-
men quia h̄e habent signifi-
cationem valdè affinem illi,
adèque promiscuè solent in-

varijs linguis usurpari, ideo va-
lidè censemur ad baptizandū.

79 Ex his solui potest spe-
culatiuè quæstio nuper excita-
ta: an baptismus adhilitus nu-
per à Neophytis in Regno
Tūchinēsi fuerit validus. Duo
enim opponebantur. Alterum
est, in ea lingua *nomen* non si-
gnificare *auctoritatem*, seu *vir-
tutem*, qualem significationē
censemur habere in forma ba-
ptismi, sed vel *appellationem*,
vel *famam*. Alterum est in ea
lingua non esse distincta voca-
bula numeri singularis, & plu-
ralis, sed, voces per se indiffe-
rentes determinari ad signifi-
cationem singularem, vel plu-
ralem ex numero eorum qui-
bus ipsa nomina iunguntur.
Quare in ea lingua vox illa

in

120 *Liber Sextus*

in nomine, adiuncta tribus per-
inde valet ac *in nominibus*. quę
locutio inualidē adhiberetur
in baptismo, quippe non ser-
uans significationem Vnitatis
in Trinitate, vt Theologicō-
muniter docent. Sed quamuis
hęc possent reddere hunc bap-
tismū fortasse incertum, adeò
quę practicē iterandum sub
conditione, speculatiuē tamen
censemus illum validum.

80 Nam quantum spe-
ctat ad priuam difficultatem,
non est esseentiale ad baptismū
vocabulum tantę efficacitatis
quantę est illud *in nomine*. Ete-
nim nos ipsi in lingua propria
latina non habemus vocem
synonimam respondentem
significationi Ecclesiasticæ
huius vocabuli. Ex alia parte,

vt

vt dixi conueniens fuit, ne pro
linguarum varietate, & noui-
tate difficultis redderetur usus
Sacramentorum, & arctaretur
via salutis. Propter quam ra-
tionem, vt aduertit S. Tho-
mas 3. p. q. 60. art. 5. ad 3. res
quarum usus est necessarius in
Sacramentis, vel communiter
habentur, vel paruo studio adhi-
bito haberri possunt. In baptismo
autem, ut potè cuius necessi-
tas est summa, & communis-
sima, docet q. 66. art. 3. in cor-
pore, id circò fuisse institutam
pro materia aquam, inter om-
nes liquores facillimè reperi-
bilem. Accedit quod illa vox
in nomine, ne apud nos qui-
dē, vt indicaui, habet origina-
riè tantā significationē, nomen
enim importat, id per quod a-

F liud

liud noscitur, & ita deducitur
a noscendo sicut flamen a flando,
tegmen a tegendo &c. Sed quo-
niam qui agit ex alterius au-
toritate, & virtute solet illum
nominare, & facit illū cognos-
ci, ideo vox illa adoptauit hāc
aliam significationem, *in virtu-
te ex auctoritate &c.* Hoc posi-
to eamdem significationem
potuit adoptare in lingua Tū-
chinensi; & eam adoptasse
censetur posita intentione lo-
quentium: quam intentionem
concurrisse quis dubitet, quan-
do baptizantes intendebant
perficere baptisma omni me-
liori modo, & loqui in eo sen-
su, quem intendebant eo-
rum instructores, & cathē-
chistæ?

81 *Quantum verò spe-
ctat*

Etat ad alteram difficultatem notandum est, non requiri ad baptisma illam vocem *in nomine* ita cōtractam ad significationem singularem, ut nō sit æquiuoca etiam ad pluralem præcisis intentione loquētis, & circumstantijs. Docent enim Theologi posse baptizari per hæc verba *in nomine Patris, in nomine Filij, & in nomine Spiritus Sancti*: In quo casu illa repetitio est æquiuoca, & determinatur ab intentione loquentis ad significandum vnum nomen trium, & non tria nomina, hoc est tres virtutes, & auctoritates diuersas. Quamuis ergo in lingua Tunchinensi voces sint indeclinabiles, & modificant significationem à numero illarum re-

rum quibus adduntur, tamen
si aliundè constet, significatū
illius vocis esse idem respectu
multorum, adhuc retinebunt
sensum numeri singularis. Por-
rò si quis in ea lingua diceret:
Pater Esau, & Iacobi, quis ne-
get, posse significari per id
vnum Patrem, & non plures?
Cum ergo hanc significatio-
nem singularem & admittat
idioma, & exigat veritas
objeci, ac intentio loquentiū,
porrò nil deest ad substan-
tiā formæ Sacramenti.

82 *Diximus de vocatione*
mutatione, iam de corruptio-
ne. *Afferimus verò tantam*,
& non maiorem corruptio-
nem verborum consistere cū
valore Sacramenti, quanta,
non adimit significationem
verbis

De Sacramen. Cap. V. 125
verbis , & obligationem vera-
citatis in communi hominum
consuetudine. Scilicet hoc ipso
quod instituitur aliqua lin-
gua , necesse est propter rudi-
tatem , balbutiem , & negli-
gentiam populi loquentis , ut
significatio quæ primariò tri-
buta est vocibus castigatis, se-
cundariò transferatur etiam
ad eas voces in quas primum
est castigatas vitiari: aliòquin
institutio linguæ , & obligatio
veracitatis esset ferè inutilis
in Republica . Hoc idem ergo
valet in formis Sacmentorū,
quia verè voces illæ ità corru-
ptæ retinent significationem
vocum incorruptarum , ideo
benè responsum à Zacharia
Pontifice in cap. retulerunt
de consecrat. dist. 4. eum qui

F 3 ex

ex imperitia latini sermonis, &
non hæresim, aut errorem in-
troducens, baptizauerat *in*
nomine Patria, & Filia, & Spi-
ritus Sancta, verè baptizasse,

83 Non tamen verum
est quod inde plures colligūt,
quoties minister mutat con-
sueta verba propter hæresim,
quam animo gerit, vitiari Sa-
cramentum. Alioquin vitiosa
esset forma hæreticorum Græ-
corum, baptizatur seruus Chri-
sti &c. ideo enim eā adhibēt,
quia putant formā latinorum
esse irritum. Sed verba Zacha-
riæ faciunt hunc sensum; quod
si ille Sacerdos pronunciauit
itā corruptè non ex intentione
hæreticā quasi putans perso-
nas diuinās esse fœminas, &
imperfectas, sed ex mera igno-
rantia

rantia sermonis, euidens coniectura est, eū habuisse in animo verā significationem; quod erat necesse ad hoc ut verba illa corrupta, ac proīde æquiuoca, essent forma valida.

84. Qui ideò usurpat aliqua verba vtrā necessaria ad Sacramentum, quia putat ea verba esse de forma, vel è contrario, qui existimat non esse de forma aliqua ex ijs quæ profert, & quæ re ipsa sunt, nō semper idcīrcō vitiat Sacramentum: aliòquin non solūm consecratio Græcorum putantium verba illa *quod pro vobis tradetur* esse de forma, foret ininualida, sed idem vitium esset frequens inter Catholicos propter dissidentes in hac re Scholasticorū sentētias. Tunc

F 4 ergò

ergò vitiatur Sacramantum , quando vel id quod falso existimatur non esse de forma , pronunciatur non tanquam à procuratore Christi ; vel id quod falso creditur esse de forma , & ideo additur veræ formæ , ita pronunciatur ut minister practicè intendat non ponere effectū Sacramenti nisi post illam additionem . Nam in utroque ex his casibus deficit necessaria intentio ; In primo quidem , quia tunc verba necessaria non dicuntur nomine Christi ; In secundo , quia non est intentio ponendi effectum Sacramenti in eo instanti in quo Christus concessit suis procuratoribus illum ponere , sed differendi ad aliud instans ad quod Christus

stus non concessit illud differ-
re. Nec enim voluit effectum
Sacramento pendere à condi-
tione futura, ut dicemus in
loco.

85 In verbis Sacramen-
talibus potest fieri aliqua
coarctatio. Cùm enim sint
quædam voces, quæ ex lege
idiomatis non possunt enun-
ciari nisi quando congruunt
cum significatione quarum-
dam aliarum vocum, ideo
illæ priores ex usu linguae pe-
rinde valent solæ, ac iunctæ
cum posterioribus. Ex g. *bap-*
tizo, non significat ut cumque
exercitium baptizandi, sed il-
lud dependens à loquente, &
pro tempore pro quo loqui-
tur, quia est vox non usurpa-
bilis, nisi quando posset con-

F 5 jungi

iungi cum his alijs *Ego & nunc*; ideo perinde est efficax ac illæ tres, *ego nunc baptizo*, quæ tamē si pronunciaretur, concurrerent omnes ad effetum Sacramenti.

86 Non ideo quælibet coarctatio esset valida. Nec enim si in aliqua lingua substitueretur quæpiā vocula ad significandā integrā formam cōsecrationis, vel absolutionis, sicut aliquādo sit in cōpendijs litterarum, & fiebat in antiquis siglis Romanorum, non, inquam per illam voculam, validē consecraretur. Quippe ea vocula non esset habilis, ut pro humana, & communis tarditate audientium excitat de præsenti omnes illos cōceptus, quos excitat forma, quæ

De Sacramen. Cap. V. 131
quæ adhibetur ab Ecclesia.·
Facilius retineretur validitas
cum productione sermonis.
Sicut enim ex tribus sonis per
se nihil significātibus, hoc est,
ex tribus syllabis, componitur
vox exprimens hunc conce-
ptum *baptizo*, quid ni posset
componi ex decem, aut pluri-
bus? modò non effet talis lon-
gitudo, quæ in fine induxit
obliuionem initij, atque
adeò propositio integrā com-
muniter percipi non posset.

DE

F 6 CA-

C A P V T. VI.

*De necessitate intentionis Mi-
nistri, ubi latè de necessitate
intentionis in genere ad in-
ducendam obligationem acti-
uam, vel passiuam quando
agitur vel cum Deo, vel cum
hominibus.*

87 **C**ertum est ex Flo-
rentino, & Tri-
dentino requiri intentionem
saltem faciendi, quod facit Ec-
clesia. Nec sufficit voluntas
seriò exequendi illam actio-
nem exteriorem; Quidquid
sit an sit probabile, Deū sem-
per supplere quando ex frau-
de occulta ministri vitiaretur
Sacramentum. Ceterū in-
Tri-

Tridentino sess. 14. cap. 6. dicitur absolutionem non esse
validam si Sacerdoti animus ser-
riò agendi, & absoluendi desit.
Non habet verò animum ab-
soluendi, qui quantum est ex
se vult peccatorem non esse
absolutum. Ex hoc autem
Sacramento valet illatio ad
cætera.

88. Aliqui idem probant,
quia aliòquin si obstetrix la-
uans infantem diceret, *ego te*
lauo in nomine Patris &c. etiā
sine animo baptizandi bapti-
zaret: & alia similia exempla
inculcant. Sed hæc ratio non
vrget. Primo quia nunc illa
obstetrix non habet animū
formaliter faciendi actionem
illam exteriorem, quam facit
Ecclesia, quem saltem animū
requiri

requiri fide constat; hoc est
non haberet animum facien-
di illam actionem, quia sit ab
Ecclesia, & prout sit ab Ec-
clesia, sed faciendi specificati-
uè illam actionem quæ sit ab
Ecclesia. Prætereà cùm verba
in illis circumstantis essent æ-
quiuoca, nil mirum si debe-
rent determinari in sua signi-
ficatione ab intentione loquē-
tis; quod tamen non contin-
git in verbis ita prolatis ut
nullus sit locus æquiuocatio-
ni prudenter suspicibili, ut di-
ximus in libello *de fide* cap. 2.
Et videtur paritas etiam in ra-
tione. Nam cùm verba sunt
æquiuoca, tunc & audiens,
& is, cui ministratur Sacramē-
tum imputet sibi si ea intel-
lexit in uno sensu determina-

to,

De Sacramen. Cap VI. 135
to, & non curauit æquiuocationem tolli; At ubi nulla est
æquiuocatio, videretur male
consultum indemnitati inno-
centis si eorum significatio
ex inscrutabili intentione
penderet.

89 Verior ergo ratio hu-
ius rei est, quia *minister Sacra-
menti* ideo talis dicitur, quia
agit ut minister Christi secun-
dum illud Pauli, *sic nos existi-
met homo ut ministros Christi,
& dispensatores mysteriorum
Dei*. Nemo autem validè agit
ut minister alterius, quin ha-
beat intentionem agendi ut
talis. Hanc regulam aliqui in-
geniosi recentiores limitarunt
ad solos ministros Dei quippe
videntis in corde, adeòque
scientis quandonam eius pro-
cura-

curator vuult illum obligare,
& quando nō. Secus verò aiūt
euenire in ministro hominū,
vtpote quorum obligatio non
potest pendere ab occultā
voluntate ministri, & ideo in-
ducitur per signa exteriora e-
tiam sine animo exhibita. .
Quod idem aiunt contingē-
re in omni concessione, iussio-
ne, dispensatione &c. in qua
non obligetur directe ipse lo-
quens; Quando enim agitur
de inducenda obligatione in
se ipsum, valet, inquit, ea-
dem ratio ac de illa inducen-
da in Deum: quippe vnicui-
que patet intentio propria.

90 Sed hæc limitatio re-
jicitur primò ex communī cō-
sensu iurisperitorum, qui om-
nem legem, & contractum
defi-

definiuerunt per voluntatem,
& consensum, non autem per
signa voluntatis, aut consensus.
Ergo sublata voluntate in nul-
lo casu datur lex aut contra-
ctus. Prætereà ex eadem do-
ctrina, sequeretur, induci ve-
ram obligationem in madan-
tem etiam si procurator lo-
queretur in amentia, vel tan-
quam psittacus, dum modò id
exterius constare non posset.
Tertiò cessat omnis ratio di-
scriminis allati, nam si res at-
tentè cōsideretur quælibet obli-
gatio, vel concessio respicit
Deum, qui videt in corde. Ete-
nim ex doctrina quam tradi-
dimus in libello *de Actibus hu-*
manis, & in qua nobiscum
conueniunt isti recentiores,
voluntas inducens, vel remo-
uens

uens obligationē, tādē resoluitur in hoc obiectū; *volat hanc aetionē, si fiat, displicere Deo vel nō displicere Deo.* Qui Deus tūc accommodat suā complacentiā ad voluntatē potestatis creatræ. Ergo æqua est ratio in omnibus casibus, cur non inducatur aut auferatur obligatio. Denique cum procurator non magis possit obligare mandantem, cuius personam repræsentat, quām ipse mandans se ipsum; si hic non potest se obligare per sola signa externa, utique nec per ea procurator eum obligabit.

91 Aliqua tamen sunt concedenda, ex quibus oritur æquiuocatio rationum sententiæ oppositæ. Primum est, posse Petrum obligari Francisco sub

De Sacramen. Cap. VI. 139

sub hac conditione, si Ioannes
priesterit quomodocumque talia
verba externa: At hoc non
est constituere Ioannem pro-
curatorem, sed perinde se obli-
gare ac si diceretur, promitto ti-
bi centum si Ioannes saltet, in-
quo casu Ioannes saltando nō
agit ut procurator promitten-
tis. Secundò concedendum
est, quoties procurator obtu-
lit signa externa sufficientia
ad exprimendum animum o-
bligandi suum mandantem,
toties in mandante resultare
obligationem proximam ortā
ex falsa præsumptione, sed nō
obligationem remotam, &
radicalem. Quòdcircà tenebi-
tur quidem soluere, sed si po-
stea ex Dei reuelatione sciret
fictionem sui procuratoris, pos-
set

140 *Liber Sextus*

set tuta cōscientia occulte si-
bi cōpensare quantum soluit,
quatenus tamen alter ex eius
solutione factus est ditior.

92 Tertiō concedendum

est, fictum promissorem tene-
ri non ex contractu, sed ex de-
licto ad reparanda omnia da-
mna, quæ orta sunt alteri ex
sua fraude. Et quoniam hæc
damna in eo sita sunt, quod
alter non acquisiuerit ex con-
tractu ficto illud ius, quod de-
bebat acquirere si fictus pro-
missor bona fide egisset, ideo
plerumque tenetur ad illud
idē, ad quod teneretur ex vera
promissione; & propterea vi-
detur obligatus ex promisso-
ne, licet non sit.

93 Discrimen tamen in
multis casibus appetet. Primò
quan-

De Sacramen. Cap. VI. 141
quando alter ex eius fictione
nullum passus est damnum,
vt ex g. si promiserit centum
Titio, qui mortuus est & eius
hæredes nil minus in bonis ha-
bent, non tenetur in consen-
tia fictus promissor dare id hæ
redibus, quod teneretur ve-
rus. Secundò quando ius per-
sonale quod resultat alteri cō-
trahenti ex fictione, hoc est ex
delicto, alterius, non æquiua-
let iuri reali quod resultaret
ex contractu, quia damnum
non est reparabile à ficto con-
trahente, vt ex g. si is fictè ini-
uit matrimonium, & posteà
interuenit impedimentum di-
rimens; Item si fictè contra-
xit vt procurator alterius cu-
ius bona administrat, & qui
posteà reuocauit mandatum;

Tunc

Tunc enim nisi procurator habeat ex proprijs bonis vnde iniuriam compenset, non poterit eam compensare ex bonis mandantis. In his ergo, & alijs casibus patet discrimen inter illas duas obligationes, quarum altera oritur ex delicto, altera oriaretur ex vero contractu. Nec tamen melior (quod Aduersarij obijciunt) quin deterior est conditio promissoris ficti quam veri; quia ex eo contractu ficto ille nullum ius sibi acquirit, & ex alia parte, in quantum potest, teneatur ad omnia ea ad quæ teneatur ex vera promissione.

94 His generatim positis de omni actu legitimo, idem voluit Deus seruari in administratione Sacramentorum;

Nec

Nec enim voluit homines con-
ferre gratiam quasi quoedam
instrumenta inanimata, sed
tanquam procuratores ipsi-
us Christi, quibus gratiam re-
cipientes in Sacramento per
ipsos administrato eam acce-
ptam referrent ut beneficium;
idque ad fouendum inter ho-
mines mutuam charitatem,
& reuerentiam. Nec si res at-
tentè inspiciatur multò incer-
tior redditur ex hoc validitas
Sacramenti, quām si requi-
rereret sola forma exterior.
Quippe communiter homi-
nes vel propter ignorantiam,
vel propter fiduciam in mini-
stro, non attendunt exquisitè
an loquens submissa voce,
proferat verba essentialia.

95 Ceterū Deus ita
rem

rem instituit vt ex vna parte
hic defectus intentionis; non
possit esse nisi rarissimus, tum
quia quisque potest eligere
ministrum, de cuius probita-
te, & benevolentia non dubi-
tet, tum quia eiusmodi fraus
esset ministro inutilis ad om-
ne humanum emolumentum
& summè pernitosa tam in
prima patratione, quam po-
steà in eius occultatione ad
statum æternum; Ex alia par-
te Deus ita constituit hæc Sa-
cramenta tanquam remedia
peccatorum, vt nemini velit
cōpertū esse certissimè, odio
ne, an amore dignus sit; imò
voluit agnoscendam esse tan-
quam singulare Dei benefi-
cium, ac materiam gratiarum
non solùm generalem institu-
tio-

tionem Sacramentorum; sed etiam quod Deus hic, & nunc ita circumstantias ordinauerit, ut Sacramentum re ipsa conserretur. Denique, cum statuerit legem, ut facient quod in se est non denegetur gratia proximè sufficiens, si contingere quempiam bona fide recepisse Sacramentum, inualidum necessarium ad salutem, & postea faceret quidquid potest ex parte sua in obseruantia mandatorum, daret illi Deus occasionem vel recipiendi ab alio Sacramentum validum, vel eliciendi contritionem per quam iustificaretur.

96 Neque ex hac generali incertitudine oritur facultas iterandi semper de novo,

G & de

& de nouo Sacramenta, vel
absolutè, vel conditionatè.
Hæc enim facultas, raro pro-
deslet pro raritate illorum ca-
suum in quibus defuisset in-
tentio nullo existente indicio
talis defectus; sæpè noceret;
tum quia Sacramenta illa vile
scerent ex tam frequenti ite-
ratione cum morali certitudi-
ne inutilitatis; tum quia 'ma-
gnus hinc existeret fomes alé-
dorum scrupulorum; ex qui-
bus maxima pernicies in vita
spirituali. Accedit quod in hac
ipsa prohibitione assiduæ ite-
rationis, quæ prohibitio con-
stat ex usu & traditione Eccle-
siæ, habemus certissimum
pignus diuinæ prouidentiæ
non permissuræ nisi rarissimè
ut quis bona fide recipiat

Sa-

Sacramentum inualidum; atque adeò compensaturæ omnem illum gradum securitatis qui oriretur ex licita iteratione.

C A P V T. VII.

Quodnam sit obiectum in quod tandem resoluitur intentio ministri, ubi multa ad uitandum circulum. An sufficiat intentio virtualis, & quæ nam hæc sit; an pendeat volūtate, an à solo appetitu inferiore.

97 **C**ertum est ex Concilijs, sufficere intentionem faciendi quod facit Ecclesia; sed hæc rursus est

G 2 ex-

explicanda: Nam Ecclesia est multitudo fidelium; quocirca facere quod facit Ecclesia, est, velle conformare intentionē, cū intentione quam habent communiter fideles, quæcumque hæc sit. Hæc autem intentio requisita non potest esse de confiendō Sacramento, vel de danda gratia; quia minister etiam hæreticus, adeoque non habens talem existimationem, ac voluntatem, validè ministrit. Explicatur hæc voluntas per hoc quod est, velle facere talem actionem nomine Christi, valeat quantum valere potest. Sed hoc ipsum non caret difficultate subtili, quamquam non speciali huic materiæ de Sacramētis. Quid enim est ex parte obiecti, velle

age-

98 Ratio difficultaris est, quoniam in his voluntatibus videtur ineuitabilis circulus. Nam mandans dat facultatem procuratori obligādi mandantem per eas actiones factas non quomodocumque, sed factas nomine ipsius mandantis, hoc est dependenter ab hac ipsa voluntate, & facultate mandantis. Adeòque hæc voluntas mandantis videtur tandem resolui non posse in obiectum aliquod fundamentale à se contradistinctum (quod est essentialē omni volitioni creatæ, & non per se subsistenti) sed reflecti merè in se ipsam per circulū inexplicabilem. Omittimus varias solutiones, quarum-

G 3 fin.

singulas impugnare facillimum, omnes infinitum, quò enim singulæ imbecilliores, eò vniuersæ apud speculantes magis variæ sunt, atque adeò plures.

99 In hac re censemus ita probabiliter philosophandum. Omne prædicatum essentiale relatum fundatur in aliquo prædicato absoluto. Non enim intelligibile est rem aliquam constitui primariò per relationem; ut aduertit Aristoteles 14. *metaph.* Quippe quoties concipimus relationem, concipimus saltem in confuso aliquid quod per taletm relationem referatur. Hoc supposito; sunt aliquæ voluntates procuratoris, quæ pendent

dent essentialiter à volunta-
te mandantis, hoc est illæ
quæ à me elicerentur, ex hoc
motu: *quia habeo certitudi-
nem metaphysicam quod man-
dans dedit mihi talem faculta-
tem.* Et hæ sunt essentialiter
obligatiæ ipsius mandantis;
Sed totum hoc non possunt
habere radicaliter, & primò
per talem relationem depen-
dentiæ, sed per aliquod prædi-
catum absolutum ad quod cō-
sequatur necessitas eiusmodi
dependentiæ; licet hoc præ-
dicatum non sit nobis notum,
ut contingit in multis alijs.
Rursus dantur aliæ volunta-
tes procuratoris, quæ sunt obli-
gatiæ mandantis de facto,
sed non essentialiter; Non
enim pendent à notitia essen-
tialiter

tialiter vera de facultate con-
cessa à mandante: ac proinde
cōtingenter obligant mandā-
tē si hæc præcessit. Hæ tamen
ipse habent aliquod prædicatū
absolutum, per quod deter-
minātur ut pendeant ab illa-
aliquali, & incerta cognitione
de voluntate mandantis.

100 His ita suppositis, dici-
mus voluntatem mandantis
ferri confusè, & implicitè in-
voluntarem procuratoris nō
ut dependentem à voluntate
ipsius mandantis, sed in illud
prædicatum magis radicale,
per quod aliquæ voluntates
procuratoris habent eum ob-
ligare essentialiter, aliæ vero
sub conditione *si mandans an-*
tecedenter per eas obligari vo-
luerit. Et circà primas dicit,
placeb

De Sacramen. Cap. VII. 153
placet mihi Petrum consequi po-
tentiam proximam ad elicien-
das tales voluntates mei essen-
tialiter obligatiuas: Circa se-
cundas vero dicit: si istae volun-
tates quomodo cumque elician-
tur, placet mihi ut displiceat Deo
quod ego non faciam hanc, &
hanc actionem &c. Secundum
ea, quae in libello de actibus
humanis dicta sunt super obie-
cto voluntatis obligatoriæ. Hoc
ergo volens ipse mandans, non
exercet voluntatem, quæ sit
inexplicabilis obiectiuè per
obiectum ab ipsa distinctum.

101 Reliquum est explicare
quomodo non reflectat in se
ipsam circulo viciose volun-
tas procuratoris volentis ope-
rari dependenter à tali volun-
tate mandantis. Sed hoc iam

G s facile

facilè explicatur, quia voluntas executiva procuratoris nō pendet à voluntate mandantis obiectuè, sed effectuè. Procurator enim dum vult obligare mandantem, imperat sibi voluntatem, qua desideret quantum est ex se, ut mandans obligetur. Et hæc voluntas habet illud prædicatum, absolutum quod diximus, & nullo modo respicit pro obiecto ipsam voluntatē mandantis. Sed ad illiud prædicatum absolutum sequitur essentialis dependentia à tali actu imperante, qui habeat pro motu ipsam voluntatem mandantis. Censemus enim omnem voluntatem imperatam esse essentialiter, imperatam, secundum principia, quæ traxi.

De Sacramen. Cap. VII. 155
didi mus in libello de Actibus
humanis.

102. Constat, tūm in Sacra-
mentis, tūm in alijs actibus le-
gitimis, non requiri volunta-
tem perseverantem explicitā
& formalem: sed sufficere im-
plicitam, & virtualem; aliò-
quin səpissimè valor esset in-
certus. Non tamen sufficit vo-
luntas quæ vtcumque præces-
serit. Nam debet esse talis, quæ
explicetur per verba. Verba
autē nō sunt signa voluntatis
vtcūque præcedentis, sed præ-
sētis physicè vel moraliter. Itē
non sufficit talis volūtas præ-
terita, à quā vtcūque pēdeant
verba præsentia, veluti si quis
se ideo inebriet, quia expertus
est se inebrietate proferre ver-
ba consecrationis. Non tamen

G 6 pla-

placet ea ratio quòdeiusinodi
verba tūc nō sint valida, quia
non proferuntur cum delibe-
ratione humana: Nam deli-
beratio præcedens non defuit:
deliberatio autem præsens nō
est necessaria, vt patet quan-
do ea verba proferuntur à
consecrante distracto. Sed ve-
rior ratio est, quia ea verba
prolata ab ebrio neque ex
usu, neque ex pacto huma-
no sunt signa interioris animi
aut præsentis, aut præteriti
non reuocati, licet per acci-
dens ab eo dependeant hic, &
nnnc; Verba verò requisita ad
actum legitimum debent esse
eiusmodi signa. Et tale signum
est etiam epistola, quæ pro-
indè obligat etiamsi quando
ca accipientem alloquitur, vo-
luntas

De Sacramen. Cap. VII. 157
luntas eam scribendi iam diū
sit transacta.

103 Non conueniunt Scho-
lastici, quid sit ea virtualis per-
seuerantia volūtatis. Nec enim
sufficit applicasse potentias
motiuas ad illam actionem.
Quandoquidem partes talis
actionis, ex g. sermonis, non
habent connexionem physi-
cam inter se, ita ut positio vni-
us partis causet naturaliter
positionem alterius, sicut vna
pars motus deorsum causat
aliam partem motus; Ergo ta-
lis applicatio præcedens non
potest determinare potentiam
hic & nunc ad operationem
subsequentem. Sufficit ergo
illa applicatio per singulas mo-
rulas, sed non pro toto tem-
pore, & pro tota actione.

Pri.

103 Prima pars probatur,
tum à priori aliòquin volun-
tas deberet per noua, & noua
imperia volentia nouam, &
nouam actionem, assignare
omnes partes proportionales
temporis, & motus, quod im-
plicat; Tùm à posteriori quia
videmus nos non semper pos-
se sistere motum nostris potē-
tijs semel imperatum. Ex quo
constat, efficacitatem volun-
tatis versari in productione
quorumdam impulsuum, qui
bus productis non potest im-
pediri tanta pars motus, quan-
tam efficere valet impulsus iā
existens. Altera quoque pars
probatur, nō enim est produci-
bilis, aut excogitabilis vnicus
impulsus talis qui determinet
linguā ad tot tamque varios
mo-

motus certis pausis admix-
xtos, quales requiruntur ex g.
ad recitandum integrum psal-
mum; & idem valet de alijs
potentijs motiuis in ordine ad
alias actiones. Ergò ad eas
peragendas requiruntur sem-
per noua, & noua imperia.

104 Solet quæri, an hæc no-
ua imperia semper sint actus,
voluntatis, an aliquando so-
lius appetitus inferioris. Cer-
tū est, qualescumque sint, mo-
dò sufficiāt physicè ad motū,
sufficere etiam moraliter ad
validitatem actuum, alioquin
omnisferè validitas versaretur
in incerto, vt notauimus. Cæ-
terū existimamus, quoties
voluntas est soluta, hoc est
quoties datur sufficiens usus
potentiaꝝ intellectuꝝ volunta-

tem

tem dirigen^{tis}, toties in homi-
ne ad motus spontaneos re-
quiri aliquem actum volunta-
tis; Nam potentia^æ quæ in ali-
quo supposito mouentur non
ab appetitu innato, sed ab elici-
to, debet determinari à supre-
mo appetitu qui sit in illo sup-
posito; huiusmodi autem su-
premus appetitus in homine
est voluntas. Cæterum si co-
gnitio intellectua, adeoque
potentia volitua, sit ligata; pu-
tamus huiusmodi actiones
peragi posse dependenter ab
appetitu inferiori.

105 Nec obstat, eas actio-
nes esse opera artis adeoque
appetitionis practicæ directæ
ab intellectu. Aliud enim est
id quod requiritur ad artem
comparandam, aliud verò id
quod

De Sacramen. Cap. VII. 161

quod requiritur ad eam exequendam. Ad primum necessarius est intellectus tum immediate ad formanda ex inductione axiomata practica universalia, quae sunt principia artis, tum mediately ad aliqua opera potentiarum materialium, quae non sunt illis potentibus possibilia nisi ex coniunctione cum intellectu, adeoque in solo homine; Sicut puer multa non potest facere nisi directus a pedagogo. Ideo, ut ex Auerroe aduertit contra Auicennam S. Thomas prima parte q. 78. art. 4. in corpore, imaginatio solius hominis potest componere species rerum diuisarum, veluti auri, & montis; Item sola memoria materialis hominis potest non tantum

tantum habere subitam recor-
dationem, qualem habent bel-
luæ, sed reminisci per quam-
dam quasi syllogistica inqui-
sitionem. Quorum utrumque
tandem censemus prouenire
ex imperio voluntatis huma-
næ supra tales potentias. Et
quidem ad acquirendam ar-
tem ea omnia videntur neces-
saria, ut consideranti patebit

106 At non ita eadem sunt
necessaria ad usum artis ac-
quisitæ. Ideoque, licet ars
nulla à somniante acquireti pos-
sit, multæ nihilominus a so-
mniante passim exercetur, nec
nō ab amente. ab ebrio, &c. Et
ratio est, quia ad exercitiū ar-
tis duo tantum requiruntur. Al-
terum est cognitio complexa
earum actionum, quarum or-
di,

dinatum vsum exigit ars; Et hæc facile excitatur à speciebus cōplexis iā ex habitu cōparatis. Alterum est æstimatio bonitatis in eiusmodi actionibus. Et hæc pariter potest haberi sine opere intellectus; ex eò quòd aliàs iudicauerimus tales actiones vt bonas, & proinde, ex eò quòd in potentia materiali habente sympathiam cum intellectu remanserit species illius actionis vt bonæ.

107 Hæc autem doctrina suadetur non solùm exemplis allatis somniantium, amenantium &c. Sed etiam belluarum, quæ stimulo doloris, & illicio voluptatis assuescunt quibusdam actionibus, quas homo non addisceret sine arte

te, easdem verò postea ritè ac facilè peragunt. Quid ni ergò quod faciunt belluæ anteà directæ ab intellectu alterius, faciant potentiae materialis humanæ antea directæ ab intellectu eiusdem suppositi?

108 Difficilius videtur explicare quomodo remaneat in potentijs nostris materialibus memoria illius bonitatis, ut potè quæ sèpè est tantum bonitas honesta, ac proindè non cognoscibilis à potentia materiali. Id tamen ita euenire censemus. Talis sympathia intercedit inter appetitū superiorem, & inferiorem, ut quælibet vel lætitia, vel tristitia alterius redundet ad alterum. Ità videmus affectionem appetitū

appetitus inferioris, quæ in natura corrupta præuenit superiorem, efficere in hoc eiusmodi motum necessarium indeliberatum sibi consonum; ut appetitus superior nonnūquam necessiter moraliter ad peccandum. Pariter gaudiū, vel mœstitia voluntatis ita communicatur cum appetitu materiali, ut propterea trahat multos effectus modò salutares, modo noxios in corpora. Atque ut ait S. Th. in 4. sent. dist. 15. q. 2. articulo primo quæstiuncula p. ad 4. *Appetitus superior natus est inferiorem mouere, unde si fortis sit impressio in superiori, erit etiā in inferiori. Quoties ergo facimus aliquā operationem optatam à voluntate, & cum subseq-*
uenti

quenti gaudio voluntatis, toutes resultauit quædam lætitia in appetitu inferiori, adeòque remanet phantasma, & memoria illius operationis tanquam bonæ, non quidem ea bonitate, ob quam placuit voluntati, sed alia bonitate consequenti, & secundaria, quam diximus; ratione cuius eadem operatio repræsenta- tur ut expetibilis appetitui sensitivo.

CA.

C A P V T VIII.

*An ad merendum sit necesse im-
perare semper eiusmodi actio-
nes ut honestas; Vbi, an
meritum, vel demeritum
augeatur ex actione non for-
maliter, sed tantum radicali-
ter libera.*

109 **A** Liqui putant au-
geri meritum,
vel demeritum ex actione
sequentia quæ obiectiuè sit bo-
na, vel mala, etiamsi non
imperetur à nouo exercitio li-
bertatis, sed pendeat solùm à
voluntate honesta præceden-
ti; & ita existimant, & praua
opera commissa in ebrietate
culpabili imputari ad culpam,
&

& per actum exteriorem bonum augeri meritum interioris. Quae doctrina videtur valde consona S. Thomæ; & veteribus. Ab ea tamē multi recentiores granissimi passim recedunt, quia posito illo aetatu libero præcedenti totum id quod sequitur, placet Deo ut sequatur. Ergo non auget displicantiam Dei, adeoque malum morale, item ita sequitur, ut non possit non sequi; ergo non addit laudem, aut vituperationem.

110 Nos probabiliter existimamus, distinguendum in hac re. Aliud enim est querere de laudabilitate, vel vituperabilitate, aliud de merito, vel de reatu: Illæ non augentur sine noua libertate, ut probat ratio

De Sacramen. Cap. VIII. 169
ratio nuper indicata. At meri-
tum vel reatus videtur non
posse quidem ponи sine illis,
sed posse crescere sine incre-
mento illarum. Sicut meritum
gratiarum nō potest quidem
ponи sine actu amoris, potest
crescere sine incremēto amo-
ris, per hoc tantum quod ille
amor fuerit mihi magis ut lis.
quis enim neget, maiores gra-
tias ægrotum debere medico
qui ex amicitia illum curans
sanauit quam si non sanasset?
Tantum ergo meritum, vel
tantus reatus non dicunt for-
maliter tantam laudabilita-
tem, vel vituperabilitatem
piæcisè, sed etiam includunt
tantum bonum, vel tantum
malum quod positum est in
Republica rationali ex mea.

H pro

probitate, vel malitia. Si enim bonum est maius, etiam posita æquali voluntate, congruū est, Deum vt communem retributorem rependere mihi maius præmium, si malum est maius, conuenit, vt ego patienter feram grauiorem vltionem à Republica ad proportionem illius detrimenti quod Republica passa est a me.

111 Ex his infertur primò bonos actus exteriores prodesse tum ad minuendas poenas in Purgatorio, tum ad præmia huius vitæ, tum ad aliquam gloriam æternam accidentalem, quia cum his omnibus habent proportionem. Infertur secundò, malos actus exteriores augere reatum poenæ cum in hac vita tum in Infer-

no

De Sacramen. Cap. VIII. 171
no ex eadem ratione. Infertur
tertiò, hos explicandos esse
in confessione etiam propter
hanc rationem ; quippe ibi
absoluimur non solum à cul-
pa, quæ reddit nos Deo odi-
biles, sed etiam à reatu, per
quem reddimur Deo punibi-
les. Actus tamen boni exte-
riores non augent meritum
gratiæ, & gloriæ, quia men-
sura huius meriti est sola chari-
tas, & virtus interior, ut do-
cent communiter Patres, &
Scholastici. Et ratio est, quia
bonitas illa quam addunt a-
ctus externi supra internos, est
naturalis, adeoque non habet
proportionem cū præmio su-
pernaturali. Et hoc inter cæte-
ra intellexit Paulus, & cum eo
Sæcti Patres dum iustificatio-

H 2 nem

nem non tribuunt operibus,
sed fidei, quæ per dilectionem
operatur, & dum ait, non esse
condignas passiones huius tē-
poris ad futuram gloriam, quæ
reuelabitur in nobis.

112 Dantur tamen aliqui
actus boni supernaturales, qui
si prouenerint à volūtate libe-
ra honesta supernaturali, pos-
sunt augere meritum gratiæ,
& gloriæ; ut ex g. fides elici-
ta ab intellectu videtur adde-
re meritum supra voluntatem
credendi. Et idem dicimus de
continuazione non libera for-
maliter alicuius volitionis su-
pernarialis, quæ ab initio
prouenerit ex voluntate deli-
berata supernaturali. Nam
hæc omnia bona ex vna par-
te sunt aliquid imputabile ipsi
ope.

De Sacramen. Cap. VIII. 173
operanti, ex alia parte sunt
aliquid proprium filij Dei a-
deoque habens proportionē
cum præmio, quod conuenit
filio Dei. Et ex hac doctrina
facilè colligitur, quando nam,
& quale præmium augeat
confessio Sacramenti etiam
exercita sine noua libertate
supra præcedentem volunta-
tem illud conficiendi: Si enim
ea perseverantia virtualis in-
cludit aliquem actum super-
naturalem obiectuè honestū,
augeat meritum gratiæ, & glo-
riæ; si verò includit solùm
actum exteriorem, aut in te-
riorem naturalem, augeat me-
ritum in ordine ad alia præ-
mia. Quamuis enim confe-
ssio Sacramenti habeat hoc
præ cæteris actionibus exter-

H 3 nis

174 *Liber Sextus*

nis ut sit aliquid supernatura-
le , temen non est actus pro-
prius filij Dei , sed procurato-
ris Dei , ideo non me retur
augmentum gratiæ , & glo-
riæ.

C A P V T I X.

*Quomodo imperemus illos actus
de quibus non scimus redde-
re rationem.*

113 **P**ro complemento
huius doctrinæ re-
liquum est explicare quomo-
do possit esse necessarium sem-
per nouum ac nouum volun-
tatis imperium ad exercen-
dos eos actus de quibus ta-
mē interrogati nescimus red-
dere rationem . Nihil enim
voli-

volitum quin præcognitum;
Et tamen nemo nostrum va-
let explicare qui nam sint illi
certi motus, quos præstat lin-
gua in pronunciatione huius,
vel illius vocis, quam vtique
vocem quoties libet, illicò &
cum minima attentione pro-
nunciamus. Pro huius rei ex-
plicatione aduertendum est,
duo esse genera obiectorum.
Altera quidem sunt adeò dif-
ferentia inter se, & in numero
tam limitato vt possimus, &
velimus illis impendere spe-
cialeм notationem, quò reti-
neamus species memoratiuas,
per quas illa inuicem distin-
guamus. Huiusmodi sunt ex
dissimilitudine quidem ex g.
species Aquilæ, & Corui, vel
ex paucitate, & necessi-

H 4. tate

tate ea discernendi, vultus cognatorū, amicorū &c. Altera sunt obiecta adeò multa, & ta m parùm varia, vt formare in nobis eorum simulacra, per quæ possimus etiam in eorum absentia habere cognitiones eorumdem distinctas, esset opus supra omnem laborem, & copiā tēporis, nobis possibili. Ideò habemus de illis species quasdā tenues, subobscuras, & mortuas quæ nō nisi ab aliquaintuitua cognitione existātur, & percellūt phantasiā.

114 Hæc enim est natura cognitionis intuituæ, quod per eam reuiuiscat memoria eiusdem obiecti aliàs cogniti, nec non aliorum, quæ simul cum illo cognouimus, & quorum remansit in animo species

ties complexa; Ut patet quo-
ties videmus hominem, ædifi-
cium, librum &c. quæ ante
plures annos videramus, & de
quibus interrogati nescieba-
mus reddere rationem. Statim
enim ut denuò id apparet, re-
miniscimur, suisse à nobis tūc
visas omnes illas proprietates,
& qualitates, quæ in eo nunc
videntur, & quarum eo absen-
te nulla occurrebat recorda-
tio. Hæc est ratio cur quando
sacrificium, aut aliud opus
peragimus, ritè exequamur
omnes illas ceremonias, & a-
ctiones, de quibus tamen si ali-
bi interrogemur, hæsitamus:
Si quidem cognitio intuitua
vnius partis excitat speciem
quantumuis per se tenuem,
& clanguidam alterius partis.

H s Imò

Imò si in eodem opere velimus nimium attendere, & quasi ratiocinari quid agendum, aut dicendum sit, aliquando hæremus: impedimus enim tunc, & disturbamus motum illum ordinatum specierum, qui sua sponte fieret nisi mentem, & imaginacionem ad alios actus diuerteremus.

115 Idem ergo contingit de illis tam multis, tamque frequentibus motionibus, & impulsibus, qui sunt necessarij ad recitandum, canendum, saltandum &c. Remanent enim eorum species, multæ quidem propter iteratos actus, sed singulæ tam obscuræ tam debiles, ut excitari nequeant nisi à cognitione intuitiva patris.

tis præcedentis, vel alterius obiecti, de quo simul formaui-
mus phantasma complexum:
Licet de quibusdam paucio-
ribus, & vniuersalioribus phi-
losophi per attentam medita-
tionem acquirant species di-
stinctas etiam in ordine ad
cognitionem abstractiuam; vt
ex g. de modo proferendi hāc
vel illam litteram vocalem,
aut consonantem.

116. Cæterum ne tum quidē
cum motus illos imperamus,
possumus de illis rationem
reddere. Nec enim tam 'im-
peramus motum quemlibet
peculiarem, quām produc-
tionem talis, & tanti impulsus.
ad quem experti sumus subse-
qui talem vocem, aut saltum
&c. Hi autē impulsus sunt in-

H 6 nomis

nominati, & innominabiles
tum propter infinitam pænè
multitudinem, tum quia no-
mina requirunt conuentionē,
& conuentio requirit, vt ho-
mines qui conueniunt, sciant
super quonam obiecto conue-
niant. At nemo potest reddere
cognoscibile, & sensibile alteri
illum determinatū impulsū
quem ipse experitur in se; Et
hinc prouenit cur multa a lia
obiecta pariter inter homi-
nes sint innominabilia.

CA.

C A P V T X.

*Qualis intentio conditionata suf-
ficiat ad valorem Sacramen-
tis ubi etiam de valore inten-
tionis conditionatae ad indu-
cendā obligationem in gene-
re : & de applicatione sa-
crificiorum.*

117 **A** Liquæ conditio-
nes tacitè intel-
liguntur, & hæc si expriman-
tur, non dicuntur reddere
actum conditionatū. Vt. ex. g.
*si tu non es baptizatus: si verè
vis baptizari, &c.* Licet ta-
men actus gestus cum expres-
sione conditionum tacitè in-
hærentium non sit conditio-
natus apud iuristas, quia in-
ordi-

ordine ad obligationes perinde habetur ac si esset absolutus, nec exprimeret conditionem ullam per suam entitatē intrinsecam, vocatur tamen conditionatus philosophicē, & theologicē, quia habet modum tendendi diuersum entitatiū ab absoluto. Nec debet usurpari quando nulla est prudens suspicio de talis conditionis defectu; Eam enim suspicionem indicant prædicta verba conditionata, ut patet ex usu contractuum humanorum.

118 Vbi verò ea prudēs suspicio adesset, adhiberi debet prædicta forma conditionata; Ratio tamen huius rei non est, ne aliqui locutio diuinata falsa; hoc enim quippe, quod

quod est impossibile nullo modo sequitur, etiam si forma Sacramenti enuncietur abso-lutè, & tamen re ipsa deficiat aliqua conditio ad Sacramē-tum necessaria; siquidem in tali casu Deus per ministrum non loquitur, etiam si mini-ster dicat, Deum tunc loqui per os ipsius. Verior ergò ra-tio cur debeat adhiberi ea forma conditionalis quando prudenter dubitatur de alicu-ius conditionis essentialis de-fectu, est, quia spectat ad reue-rentiam erga Deum, ut non affirmemus, nos esse procura-tores Dei, nec geramus eius personam, quoties incertum moraliter est, an habeatur talis facultatem à Deo, qua-lem facultatem non habere.

mus

mus, si conditio illa tunc for-
tè deficeret:

119 Circa reliquas con-
ditiones communis doctrina
recentiorum est, præteritas, &
præsētes posse validē apponi,
futuras nō posse. Secūda pars
probatur; nec enim Deus de-
dit ministris facultatem sus-
pendendi valorem, adeòque
effectum Sacramenti; ex in-
numeris absurdis quæ seque-
rentur, vt consideranti pate-
bit. Hæc tamen ratio euincit
quidem, non posse apponi pro
conditione ipsum euentum
formaliter futurum, non autē
non posse apponi pro condi-
tione necessitatem, & certitu-
dinem præsentem illius euen-
tus. In quo sensu validē ap-
poneretur hæc conditio, si
dæ.

dabitur iudicium vniuersale,
si mortui resurgent &c. hoc est,
si nunc datur aliquid habens
essentialē connexiōnē cū
futuritionē horum euentū,
ac proinde verificans propo-
sitiones, quæ illos futuros af-
firment.

120 Quantum verò spe-
rat ad cōditiones præteritas
& præsentes, supradicta regu-
la non videtur vniuersaliter
vera; aliòquin posset baptiza-
ri puer sub hac conditione,
si es prædestinatus, vel, si Deus
videt hunc baptismum tibi pro-
futurum ad salutem. Et tamen
id fieri non posse probatur à
posteriori; nā si talis baptis-
mus esset validus, sequeretur
quod ita baptizatus non ha-
beret libertatem ut damnare.
tur

tur ex aliquo peccato supponente baptismum, & obligaciones ex baptismo proueniētes. Si enim damnaretur ex eo peccato, iam falsificaretur ea cōditio dependenter à quā & non aliter recepit baptismum, ac proinde supposito tali baptismo, & tali peccato, sequeretur eum esse baptizatum, & non esse baptizatum.

121 Ratio autem à priori cur baptismus ita collatus es-
set irritus, est, quia, ut aliás di-
ximus, nullus effectus potest
determinari à conditione cu-
jus determinatio pendeat ali-
quo modo ab ipso effectu: alio
quin in determinatiis dare-
tur circulus vitiosus, & idem
determinaret mediatè se ip-
sum ad existendum. Idcīrcò
re,

regulariter quidem possumus apponere validitati actus aliquam conditionem præteritam, quia nullum præteritū naturaliter potest determinari ab euentu subsequenti; hæc tamen regula duplicem habet limitationem. Altera est in actibus diuinis (qui tamen non sunt propriè præteriti, sed durat indiuisibiliter per æternitatem). Sic ergo, si est aliquis actus scientiæ vel volitionis diuinæ qui utcumque sit determinabilis ex suppositione alicuius effectus creati; licet ille actus diuinus hoc ipso quod est nunc, fuerit ab æterno, tamen secundum illam denominationem continget (quidquid tandem illa sit) non potest determina-

re

121 Ità, quoniam est in potestate pueri etiam ex suppositione baptismi eo male vti, & damnari per peccata essentialiter supponentia beneficium gratiæ baptismalis, est etiam aliquo modo in eius potestate facere, vt non sit prædestinatus, vtque Deus non viderit eum benè usurpato baptismu. Ergo non potest ab his cōditionibus determinari, & pendere, an ipse sit baptizatus nec ne.

122 Altera limitatio, quæ ad primam consequitur, est, alia quod ne omnis quidē creaturæ conditio præterita possit validè apponi, si ea pendet essentialiter ab aliquo ex eiusmodi actibus internis diuinis cuius ius-

iusmodi conditio esset diuina
reuelatio de huiusmodi præ-
destinatione, vel de tali scien-
tia conditionata. Quocircà nō
esset validus baptismus col-
latus sub hac conditione, si
Deus reuelauit alicui Beatorū,
Te esse prædestinatū, nisi fortè
hæc conditio verificaretur cū
omnimoda independentia à
validitate huius baptismi: ve-
luti si Deus decreuisset, &
reuelasset se velle saluare hūc
puerum, etiam si hic & nunc
quæ validè non baptizaretur, per
alii media.

123 Regula igitur uni-
uersalis est, quā indicauimus;
hoc est nullum actum, adeoq;
nec Sacramentum, nec con-
tractum, posse pendere à con-
ditione cuius determinatio
ali-

aliquo modo pendeat ab ipso
actu, vel ab aliquo effectu, qui
sit posterior natura ad talem
actum. Et hoc idem valet in
omnibus effectibus physicis;
Qui nimis non possunt
determinari ab aliqua condi-
tione determinanda ab ipsis
effectibus. Et per id solui
possunt multi paralogismi.
Ex.g. supposita veriore sētētia
quod locutio Angelica fiat
per actum voluntatis, quō
Angelus velit significari tālē
suum certum conceptum al-
teri Angelo; qua voluntate
posita Deus, ut author naturę
excitet cognitionē huius rei
in illo altero Angelo; fac Mi-
chaelem habere hunc actum,
volo dicere hoc Gabrieli, si Ga-
briel nunc me alloquitur (hoc
est,

est, si habet voluntatem aliquid
mibi significandi in hoc instati)
& è contario Gabrielem ha-
bere hunc actum. Volo dicere
hoc Michaeli, si Michael me
nunc non alloquitur; Videtur
difficile statuere quid tunc
sequeretur, nā hoc ipso quod
concedas vnum, infertur op-
positū, ut considerāti patebit.
Sed solutio sita est in hoc:
Vterq; actus in tantūm posset
habere physicam efficaciam,
in quantūm poneret pro con-
ditione, vel allocutionē alte-
rius, vel negationem illius,
non quomodo documque, sed ut
omnino independentes ab
objeto cui apponūtur pro cō-
ditione, id est ab allocutione
sui met erga illum alium An-
gelum. Et quoniam tunc in
neutro

neutro verificatur illa cōdīcio
(neuter enim vult poni aut nō
poni allocutionem suam erga
alterum, nī dependentem ab
allocutione, vel non allocu-
tione alterius) ideo neutrius
voluntas ita conditionata po-
test esse effectiū efficax; ac
proinde neuter alterū re ipsa
alloqueretur, adeoque neutri
Deus vt auctor Naturæ signi-
ficaret mentem alterius.

124. Ex ijs, quæ diximus
de conditione apponibili Sa-
cramentis, colligitur aliqua
regula etiam super validā ap-
plicatione sacrificiorū. Ex. g.
si quis applicet sacrificium
pro eo, quem Deus destinavit
Episcopum futurū huius Vr-
bis, potest hæc applicatio esse
valida, & potest esse irrita, pro
varijs

varijs casibus excogitabilibus
Pro quo aduerte, hanc applica-
tionem perinde significare,
ac si diceretur de singulis ho-
minibus: *applico Sacrificium*
pro N. si Deus destinauit illum
in Episcopum. hoc posito, vel
hæc destinatio est facta à Deo
independenter à fructu præ-
uiso huius sacrificij; & applica-
tio valet, vel dependēter, &
non valet ex ratione supradi-
cta. Quando tamen circum-
stantia dependenter à qua fit
applicatio, non solum est iam
posita, sed est nota applicanti,
certū est eā esse priorē natura
ad applicationem, & ad eius
fructū, ac proinde ab eis inde-
pendētem; & ideo cessat tunc
omnis scrupulus inualiditatis.

125 Vnum est discrimen.

I in.

inter Sacrificium , & Sacra-
mentum, quod cū Sacramen-
tum debeat esse signum sensi-
bile humanum , debet pro-
inde conditio illa , à qua Sa-
cramentum pendet , esse co-
gnoscibilis humano modo ;
Quocircà si apponenteretur con-
ditio quamuis omnino prior
natura , sed nota soli Deo , vel
nullo modo propagabilis na-
turaliter ad notitiam hu-
manam ne ipsius quidem
ministri , collatio Sacramenti
esset inualida . Non sic appli-
catio sacrificij , vtpote quæ
non est necesse vt sit sensibi-
lis , & satis est , si persona cui
applicatur , innotescat Deo ,
qui solus debet esse executor
talis applicationis .

CA-

C A P V T. XI.

Ex duabus voluntatibus ministri materialiter, vel formaliter contrarijs utra praeualeat. Traditur regula applicabilis ad omnes actus obligatorios.

126 **N**on potest quis velle simul duo contradictoria explicitè; potest tamen velle duo, quæ re ipsa sunt contradictoria. Ut ex g. potest simul velle non sumere medicinam noxiā, & sumere istam, quæ re ipsa, quamvis eo inscio, est noxiā. Ita ergo potest contingere in Sacramentis, in contractibus &c. Ex g. Abissini simul volebant

lebant inire verum matrimonium, & simul volebant inire contractum dirimibilem, qui non est verum matrimonium. Rursus potest quis habere duas voluntates etiam de duabus cōtradicторijs formaliter, sed illas pro diuerso tempore. Ut ex g. potest aliquis nunc velle nunquam vouere, & postea oblitus huius voluntatis (nā si est memor cessat omnis difficultas) potest vouere.

127 His suppositis, quærenda est regula ad dignoscendū vtra voluntas ex duabus contrarijs debeat habere effectum. Primò certum est in ordine ad effectus physicos producēdos semper præuale-re voluntatē executiuam, quę nimirum habet pro obiecto
hoc

hoc aliquid, absoluta ab omni
conditione, & exceptione.
Ex g. comedens habeat duas
voluntates, alteram longè in-
tensiorem, & firmiorem non
comedendi venenum, alte-
ram tenuiorem comedendi
hunc cibum; hæc tamen se-
cunda præualet in ordine ad
effectum physicum, & proin-
de facit ut hic cibus re ipsa
comedatur, quamuis sit ve-
nenum; Quia hæc versatur
circa singulare designatum,
& cadens hic & nunc sub ex-
perientiam, illa verò altera
voluntas versatur circà prædi-
tum aliquod non patens hic,
& nunc operanti. Secus con-
tingit in ordine ad effectus
morales, nam, qui vellet eme-
re hunc cibum putans esse bo-

num, si postea inueniret id esse toxicum, iuste diceret emptionem, tanquam ortam ex errore in causā motiua, fuisse irritam.

128 Ratio disparitatis à priori est, quia si effectus physici non sequentur quando voluntas executiua oritur ex errore, utique certificaremur de quacumque re abditissima videndo an sequatur effectus imperatus à voluntate habente rem illam abditā pro motivo vel eamdem apponente pro conditione; Et ideo natura nolens dare nobis hanc scientiam indebat, noluit voluntatem executiūam aut fieri irritam ex errore, aut esse capacem conditionis. At effectus morales, hoc est obligaciones

tiones, non cadunt sub experientiam nostram, ideoque potius sex prescrita veritate motui vel conditionis colligimus obligationem esse ortam, quam vice versa exorta obligatione colligamus veritatem conditionis appositam. Quocircum remoto praedicto absurdo quod sequeretur in effectibus physi-
cis, aequum fuit ut possemus disponere plenam voluntariem de rebus nostris, ac proinde non ex errore, & sub qualibet conditione nobis grata. Hoc posito statuenda sunt aliquae regulae ad dignoscendum utrum ex duabus voluntatibus contrarijs preualeat in ordine ad effectus morales.

129 Quatum spectat ad voluntates simultaneas, mate-

I 4 riali-

rialiter oppositas, dicunt ali-
qui viri docti, inter illas eam
præualere quam retineremus
si pateret nobis oppositio in-
ter illa obiecta. Quam verita-
tem conditionata dicunt non
esse quid contingens distinctū
hic & nunc ab omni veritate
absoluta, sed esse quid notum
Deo partim per scientiam vi-
sionis de eo quod datur de fa-
cto; partim per scientiam sim-
plicis intelligentiæ de necessa-
ria connexione huius verita-
tis absolutæ cum illa conditio-
nata; & non aliquod obiectū
abeo scitum per solam scien-
tiā medium. Obiectū enim
scientiæ mediæ nō est id quod
volumus, sed quod vellemus,
ac proinde non fundat neque
meritum, neque ius, neque
obli-

De Sacramen. Cap. XI. 201
obligationem, sed fundaret.
Aiunt ergo, hanc veritatem
cōditionatam esse aliquid ne-
cessariō connexum cum ipsa
entitate præsenti harum vo-
luntatum, quas habeo. Qui-
cumque enim eas penetraret,
& comprehendenderet, sciret utrā
illarum ego essem retenturus
in eo casu.

130 Sed hēc regula neque
videtur vera, nec utilis quam
quā esset vera. Nō quidē vera
quia, ut fatentur auctores, qui
eā tradūt, possum ego esse ma-
gis inclinatus in actu primo ad
id, quod respuo in actu secūdō;
hēc enim est natura liberta-
tis. Fac ergo Abissinum, ex.g.
magis inclinari in actu primo
ad ineundum matrimonium
verum, quād ad non ineun-

I s dum

dum contractum indissolubilem; Ex alia parte magis affici in actu secundo ad hoc, quam ad illud; Rogo in quoniam fundari poterit tunc ea veritas conditionata, quod alteram partem eligeret si sciret hæc duo obiecta esse incompatibilia? Non quidem in maiore inclinatione actus primi; Nam sicut ea non obstante magis nunc propendet in actu secundo ad alteram partem, ita similis victoria potuisset esse in illo casu; Neq. pariter in maiori affectu actus secundi quia hic excessus non solù fuit liber sed inuerisimilissupposito excessu opposito in actu primo. Inuerisimile autem aliquid quod liberè contingit in uno casu, non est necesse, in modo neq. est verisimile

simile ut eueniat in casu di-
uerso. Alioquin eò quod quis
operetur contrà maiorem in-
clinationem in uno instanti, de-
beret esse necessariò idem fa-
cturus per totam aeternitatem;
quod tamē ne verisimile qui-
dem est. Ergò si Abissinus ha-
buisset alias cognitiones, per
quas nouislet incompossibili-
tatem horum obiectorum, for-
tasse prætulisset coniugium
negationi vinculi indissolu-
bilis; Neque opposita senten-
tia affirmans de contrario nō
tātū verisimilitudinem, sed
certitudinem, potest ullo ar-
gumento probari. Eaque null
tò euidentiis impugnatur in
ordine ad duas volūtates op-
positas non cōexistentes, de
quibus infra, in ordine ad

quas pariter eam doctrinam
applicant prædicti Auctores.
Ex eo enim quod quis talem
voluntatem elicuerit vno tem-
pore, nulla necessitas consur-
git alicuius exercitij in alio tē-
pore: cum liberum arbitrium
sit vertibile usque ad mortem.

131 Rursus ea regula, si es-
set vera, esset parūm vtilis, vt
diximus; nam ea veritas con-
ditionata non est aliquod no-
bis patens perse, sed fundatur
in aliquo alio prædicato ab-
solutu eiusmodi voluntatum.
Melius est ergo assignare pro
regula hoc ipsum prædicatū
absolutum quodcumque illud
sit quippe & prius, & notius.
Verior regula videtur esse,
eam volitionem præualere,
qua magis amat suum obie-
ctum

Etum excessu appretiatio. Vi-
detur enim natura eo modo
debuisse constituere efficaciā
harum voluntatum, quem
vnuſquisque prudens vellet.
Quilibet autem prudens vel-
let ita constitutum, vt si ipſe
per errorem eligit duo obie-
cta incompossibilia, illud re-
ipſa assequatur, quod appre-
tiatiuē magis amat; nam hoc
modo magis fit secundūm
eius voluntatem.

132 Ex hoc fundamento
potest aliquo modo nasci ve-
ritas illa conditionalis, quam
pro regula statuebant Aucto-
res supra indicati. Et hoc in
duplici sensu. Alter est non
quidem ex certitudine, sed ex
quadā generali præsumptio-
ne. Nam plerumque solet cō-
tin-

tingere, ut ex duobus obiectis amatis, si poste à appareat eorum incompossibilitas, illud præeligatur quod magis amabatur appretiatiuè. Alter sensus est non solum verisimilis, sed necessarius, scilicet, si contigisset ut amanti magis appretiatiuè A. quam B. fuisset propositum: si alterum eorum esset relinquendum: utrum velles relinquere & is in sensu composito cum illo duplii amore non posset habere effectum conditionatum relinquendi A. Sed ista veritas conditionata non potest assignari pro regula ex rationibus quas ultimè exposui.

133 Remanet tamen contrà hoc difficultas; quoniam nulla duo obiecta non apparebant

bant incompositibilia, non fuit
necessæ, vt voluntas illa com-
parauerit inter se, & appretia-
uerit vnum præ alio. Ut id sol-
uamus, est aduertēdum; omnē
excessum vnius suprà aliud
fundari in aliquo prædicato
absoluto, quod ab uno partici-
petur usque ad tantum gra-
dum, & ab alio usque ad tan-
tum; Ex quarum deinde quā-
titatum comparatione resul-
tat denominatio excessus in
altera. Ex g. ideo A. est maius
quām B. quia A. est bipalma-
re, & B. palmare. Aliquæ sunt
tamen res, in quibus nō possu-
mus cōstituere nomina tantæ,
vel tantæ magnitudinis ab-
solutæ propter rationes quas
attulimus n. r. 4. & seqq. agē-
tes de metris inibus à voluntate

te imperatis potentiae execu-
tiæ exteriori. Quin ob easdē
rationes non possumus impo-
nere nomina magnitudinis
absolutæ gradibus intensionis
etiam qualitatum maximè sē-
sibilium, ut caloris, frigoris
&c. quia scilicet illarum in-
tensio apparet maior, vel mi-
nor pro diuersa affectione or-
gani, ut quisque experitur in
se ipso alijs, & alijs tempori-
bus; ex quo idem præsumi-
mus de cæteris hominibus; ac
proinde non possumus esse
certi, quòd dum designamus
calorem, qui est in hac aqua
ex g. cæteri experiantur ibi
tantam intensionem, quantā
nos experimur, atque adeò in-
telligent per nomen quod in-
ter nos atque illos statuitur, il-
lam

De Sacramen. Cap. XI. 209
lam intensionem, quam intel-
ligimus nos. Quo circā hæc
nomina significantia tantam
magnitudinem potuerunt so-
lum imponi magnitudini ex-
tensionis, quippe quæ potest
esse certa ex super impositio-
ne alicuius determinatæ, &
individuæ mensuræ, ex g. pal-
mi in qua omnes nominis im-
positores conueniant, & quæ
in loco publico afferuetur, ut
cūstis pateat. Et aliquid simi-
le fit in designandis nominis
bus pro magnitudine pon-
deris.

134 Sicut tamen vnuſquis-
que experitur magnitudinem
absolutam caloris, frigoris &c.
ex qua per memoriam statim
colligit, A. ex g. fuisse frigi-
dius, quam B. vbi excessus est
nota-

notabilis; ita quisque experit
tur in se magnitudinem abso-
lutam amoris, ex qua statim
colligit, ubi excessus fuit no-
tabilis, se magis per amorem
appretiasse A. quam B. Ex hac
ergo regula infertur solutio
multarum interrogationum, ex g.
cur validè ordinetur excom-
municatus ignoratus ab ordi-
nante. Quamuis enim ordi-
nans amauerit hoc obiectum
quod est, non ordinare excom-
municatum ne ignoratum quidem
magis tamen amauit, & de-
buit amare hoc aliud quod
est, non facere Ordinationem in-
validam ex defectu intentionis,
propter gravissima incommo-
da, quae sequentur, si de
hac invaliditate posset pru-
denter ex defectu intentionis
du-

dubitari. E contrario dās eleemosynam pauperi ficto censorur magis amare hoc quod est; *non transferre dominium pecuniae in deceptorem, quām transferre illud in hunc hominē.* Ergō non transfert. Et per hoc tandem explicatur id quod dicitur in 1. 2. de ignorantia antecedenti, vel comitanti quando enim negatio prædicati ignorati magis amabatur actu vel habitu, quām prædicatum in actione scitum, dicitur actus esse ortus ex ignorantia antecedenti quando se- cūs ex comitanti.

135 Quod si amor appretiatio- rius inter duo obiecta simul volita, & materialiter incom- possibilia fuerit æqualis, nihil agitur. Neutra enim pars est ma

magis volita, quam nolita.
Qui casus licet videatur metaphysicus quoad veritatem, potest tamen moraliter contingere ut de tali excessu omnino dubitemus, vel habeamus utrinque probabilitatem, & in eo casu seruandæ sunt communes regulæ de redubia, vel de utrinque probabiliti.

136 Reliquum est constitutere regulas super altera parte quæstionis, hoc est quando duæ voluntates aut formaliter aut materialiter oppositæ non extiterunt simul. Et quidem si posterior voluntas fuerit cum memoria, & reuocatione prioris oppositæ, certum est posteriorem esse præferendam. *Vnusquisque enim validè*

dè reuocat eas voluntates, per
quas non transtulit ius in al-
terum: quippe se sibi nemo po-
test obligare. Quocircà per
voluntatem præteritam nemo
perdit potestatem dominij præ-
sentis. Imò si homines semper
actu cogitarent de omnibus
ijs rebus quas habent in do-
minio, voluntas præterita es-
set planè inefficax in ordine
ad disponendum de rebus
nuno, & ad obligandos sub-
ditos nunc. Sed propter ne-
cessariam distractionē cogita-
tionis humanæ expediens fuit
ut de rebus meis fiat nunc id
quod vltima vice decreui fa-
ciēdū de illis in ordine ad hoc
tempus, hoc enim est verisimi-
le quod mihi posteà placebit,
cùm illud factum rescinero.

Quan-

137 Quando autem voluntas posterior non revocat priorem quia non cognoscitur incompossibilitas inter obiecta utriusque, tunc decernendum est de illis duobus ac si coexisterent, & illa præualet quæ magis appretiatiuè amat obiectum. Ita si Abissinus semel decreuit non inire coniugium indissolubile; & postea decernit inire verum coniugium hic & nūc ignorans de ratione veri coniugij esse indissolubilitatem, sed minus appretiatiuè amans nunc coniugium, quam anteà amauerit negationem coniugij indissolubilis, nihil agit. Item si Sacerdos heri applicauit sacrificium hodiernum pro Patre, ac hodiè immemor applicat illud

illud idem pro amico , præua-
let applicatio hesterna, quippe
quæ magis appretiatiuè ama-
uit obiectum suum, quàm ho-
dierna. Nam illa volūtas præ-
terita non fuit reuocata , ac
proinde moraliter perseverat;
sicut ergo præualeret si actu
existeret, ita præualet de facto.
Si tāmen illæ voluntates fue-
rint æquales appretiatiuè po-
sterior præualet , & pariter
præualet in dubio vtra fuerit
maior. Potior enim est condi-
tio volūtatis præsentis, quàm
præteritæ, cùm præterita ex
sola præsumptione habeat ef-
ficacitatem, vt explicauimus.
Inter præteritas verò præsū-
ptio potior est pro voluntate
posteriori vt pote postquā mi-
nor mutatio est facta in nobis.

Quod

138 Quod si volūtas p̄f-
fens aut posterior sit formaliter
opposita priori, hoc est, ve-
lit obiectū explicitē contra-
dictorium, tunc aliqui putant
adhuc priorem p̄fualere, si
hæc fuerit vniuersalior, aut si
habuerit clausulam irritatiuā
cuiuscumque contrariæ po-
sterioris, uno verbo si habuerit
reflexionem suprà omnem
voluntatem oppositam poste-
riorem, eamque ex tunc irrita-
uerit; quod confirmatur exē-
plo testamenti prioris, quod
p̄fualeret posteriori, si prius ha-
buit clausulam irritatēm cu-
iuslibet testamenti oppositi,
quæ clausula postea non reuo-
cetur in testamēto posteriore.

139 Hæc tamen doctrina
nobis nō p̄obatur. Quis enim
dicat,

dicat, si Sacerdos . qui heri ap-
plicauit sacrificium futurum
hodiernum pro amico cum
clausula irritatiua cuiuscumq;
futuræ applicationis cōtrarię,
postea immemor huius volū-
tatis applicet illud idem pro
suo Patre , qui ex improviso
est mortuus , priorem volun-
tatem potiūs quām posterio-
rem habituram effectum? To-
ta ergò efficacia illius clausulę
irritantis , & illius reflexionis
reuocantis omnem voluntatē
posteriorem oppositam con-
sistit in hoc, vt aliqua ignorā-
tia antecedens inualidet actū,
quæ alias eum non inualida-
ret . Pro qua re aduertendum
est, non fuisse expediens vt ef-
fectus nullus, omnis actus qui eli-
citur ex ignorantia , vel inad-

uertentia oppositionis cum
alio obiecto magis amato in
particulari. E.g. sæpè Princeps
concedit aliquid petenti falsò
putans eum esse sibi beneuo-
lū, quem si sciret esse sibi ma-
leuolum, nihil ei concederet.
Nec tamen eiusmodi conces-
siones sunt irritæ. Si enim hoc
esset, dubitari posset frequen-
tissimè de validitate legum ,
concessionum , donationum
&c. Quocircà ius naturale , &
positium obligant ad habē-
dam quamdam voluntatem ,
præualentem vniuersalem ,
per quam magis ametur vali-
ditas talis actus ritè facti hic,
& nunc quām negatio alicu-
ius obiecti mali, & displicantis
in quod per talem actū igno-
ranter incurrimus : exceptis
qui-

quibusdam certis, & determinatis obiectis ad quæ homines communiter, & vehementer afficiuntur, per quorum proinde ignorantiam ius naturale, vel positivum voluit actum esse irritum.

140 Cæterum sicut Princeps potest condere legem, qua statuat inualidam fore omnem concessionem in tali certa circumstantia si hæc à Principe ignoretur, ita potest idem statuere vnuusquisque priuatus in rebus, super quibus habet ius disponendi; & quidē id potest licet; dummodo id innotescat alijs ad quos pertinebit; quomodo lex Principis innotescit toti populo. Et quia vota, applicationes sacrificiorum, & alia huiusmodi

K 2 per-

220 *Liber Sextus*

pertinent ad solum Deū, ideo
in ordine ad illa satis est si hęc
voluntas pateat Deo. In ordi-
ne verò ad alia in quibus agi-
tur de præiudicio tertij tene-
tur agens id patefacero ipsi
tertio; quod ni fecerit, in foro
externo perinde iudicatur ac
si illæ clausulæ irritatiuæ clan-
destinæ fuerint posteà reuoca-
tę per ipsum actum manifestū
contrarium: tenebatur enim
agens eas vel manifestare, vel
reuocare. In foro tamen inter-
no, actus est nullus, si re ipsa
reuocatæ non fuerint. Imò etiā
in foro externo illæ clausulæ
irritatiuæ sustinentur, quando
vel ob iustum metum, vel ex
alia causā licebat eas alteri nō
aperire.

141 Interest tamen inter
leges

leges Principum, vel actus pri-
uatorum inferentes obligatio-
nem actiuam, aut passiuam
alicui tertio ex yna parte, &
inter alios actus priuatorum
respicientes solum Deum de
quibus supra, ex alia parte;
Nam leges, tanquam publica
mensura liciti, atque illiciti
debent esse manifestæ, & in-
dubiæ. Quo circà etiamsi for-
tè Princeps quando aliquid
concedit, multò plus amat,
validitatem huius concessio-
nis, quàm anteà amauerit ne-
gationem concessionis validę
futuræ in tali circumstantia
ignorata, adhuc cōcessio erit
nulla, ex vi illius annullatio-
nis vniuersalis si lex illa fuit
legitimè promulgata; Et idem
valet de actibus priuatorum

K 3 dan.

dantibus ius, aut obligantibus
tertium, adeoque præbētibus
aliqualem mensuram liciti,
& illiciti ipsi tertio. At verò a-
ctus priuatorum respicientes
solum Deum, cuiusmodi sunt
applicationes sacrificiorum, &
vota, habent validitatem,
quamuis non sit reuocata ex-
plicitè clausula præcedēs an-
nullatiua, & palam promul-
gata, dummodo ipsi actus fe-
rantur in obiectum maiori af-
fectu appretiatio, quām fue-
rit ille per quem agens voluit
non valere suum actum gestū
sine memoria contrarię vo-
lūtatis præcedentis, Deus e-
nīm benè, & sine vlla ambi-
guitate videt, an hic exces-
sus amoris verificetur nec ne.

142 Ac proinde si quis de-
cer-

cernat nunquam emittere
vota, & velit ea omnia si forte
immemor huius praesertim vo-
luntatis emiserit esse irrita-
nisi explicitè reuocet volūta-
tem praesentem, idque pro-
mulget; Et postea horum pla-
nè immemor, sed ex seria de-
liberatione, & maiore volun-
tate appretiatiua emitat ali-
quod votum, tenebitur illud
seruare. Secùs est de profes-
sione: nam hæc inuoluit con-
tractum cum Religione, ac
proinde eius validitas debet
esse exterius nota. Quare de
illa philosophandum est sicut
de contractibus, & sicut mox
dicemus de Sacramentis.

143 In Sacramentis ergo
si clausula annullatiua sit à
ministro legitimè promulga-

K 4 ta

ta, quamvis posterior volūtas
opposita esset maior, non suf-
ficeret ad validitatem, quia,
validitas Sacramēti in eo casu
non esset sensibilis, quippe in-
tentio per signa externa non
constaret. Si verò talis clau-
sula annullatiua sit promul-
gata, sed non legitimè, perin-
de est ac si sit mente retenta,
nam pr̄sumptio est quòd sit
reuocata, quoniam ille ita fa-
cere tenetur, & dū ministrat,
censetur habere omnem illam
intentionem quam debet, ac
proinde eius intentio confi-
ciendi Sacramentum modò
ad sit, est sufficienter sensibilis
per actionem externam. Ade-
rit verò tunc sufficiens inten-
tio, si detur ille excessus amo-
ris, quem supra exposuimus.

In

De Sacrauen. Cap. XI. 225

In quo casu pariter erit valida
professio facta contrà clausu-
lam irritatiuam omnis voti
futuri mente retentā . Et quo-
niam hæc clausula quatenus
vult annullare professionem
futurā, exteriùs validā, est de
obiecto illicito, & ex alia parte
voluntas non profitendi ex-
teriùs nisi validè, est de obie-
cto necessario ad amicitiam
Dei, semper censeri debet hæc
volūtas fuisse appretiatiuè ma-
ior quām illa , & sic professio
censetur valida.

K 5

CA

C A P V T XII.

*An Sacra menta causent gratiā
ex opere operato, & quid
hoc sit.*

144

Constat ex fide, Sacramēta nouæ legis causare gratiam. Inter omnia tamen Sacramēta sola Eucharistia causat illam solū primò, & per se, & independēter à remissione peccatorum, vel ab impressione characte- ris, aut ullo alio effectu ad quē specialiter ordinetur. Ideò an- tonomasticè sumit nomen à *Gratia*. Hanc gratiam Sacra- menta nouæ legis producunt *ex opere operato*, quem modū loquendi à Scholasticis inuē- tum,

145. Discrimen inter fructū
ex opere operato & ex opere
operante secundūm germanū
sensū Scholasticorū, ac præser-
tim S. Thom. in 4. dist. 1. q. 1. ar-
5. in corpore quæstiuncula 1.
non est, quod primum sit ex
merito alterius dante valorē
actioni etiam præcisa omni
bonitate morali ipsius actionis
alterū sit aliquo modo ex me-
rito operantis actionem, sed
in hoc, quod primū dicit vim
obtinendi aliquid per se con-
ferens ad salutē, quæ vis pro-
ueniat operi ex arbitrio Dei,
sive hoc arbitrium fuerit ortū
ex merito præcedēti alicuius,
puta Christi, sive non; secun-

K 6 dum

dum verò habet vim saltem
partialem ex sua propria bo-
nitate. Ideò si martyrium cō-
fert gratiam suprà meritum
actus boni præcedentis mor-
tem, confert illam ex opere
operato; Nam quòd ad tales
actus bonos sequatur occisio
sæpè ex improviso, atque in-
aduertente ipso occiso, nullā
addit nouam actionem bonā;
& tamen eiusmodi occisio est
necessaria ut conferatur talis
gratia.

146 Hinc est, ex vna par-
te, Sacra menta nouæ legis cō-
ferre gratiam ex opere opera-
to, quia non requirunt, bonā
esse actionem Ministri per
quam complentur; ex alia
parte Sacra menta vetera, ac
nominatim Circumcisionem,

vt

De Sacramen. Cap. XII. 229
vt ait S. Thomas loco citato,
& vt infrà probabimus, contu-
lisce gratiam ex opere operā-
tis, & dependenter à merito
ipsius ministri. Item Indulgen-
tiæ, & sacrificium prosunt ex
opere operato, quia prosunt
dependenter ab applicatione
quæ potest esse non bona.

C A P V T. XIII.

*An Sacra meuta vetera causa-
rent gratiam, & quomodo.*

147 **T**ota difficultas in
hac quæstione est
super conciliandis testimonijs
scripturæ, & Patrum. Nam ex
vna parte cum in primitua
Ecclesia Iudæi ad fidem con-
uersi vellent retinere ritus Iu-
dæi.

daicos, ac præsertim circumci-
sionem, quasi necessariam ad
salutem; & ex hoc capite
arrogarent sibi quamdā præ-
eminentiā supra conuersos ex
Gentilitate, acriter contra-
hunc errorem Paulus inuehi-
tur tum *ad Romanos* 3. ¶ 4.
tum *prima*, *ad Corinib.* 7. *ad*
Galatas 4. *ad Coloff.* 2. *ad*
Heb. 2.9. et 10. Docet ibi Apo-
stolus in summa, ritus illos nō
fuisse nisi figuram gratiæ cō-
ferendæ in nouo testamento.
Cæterūm, Hæbreos ante Chri-
stum nō fuisse iustificatos per
illos ritus, neque per obseruā-
tiam legis Iudaicæ, sed per fi-
dem. Sic Abraham fuisse iu-
stificatum non per circumci-
sionem, sed antea, quia *credi-*
dit Deo, & reputatum est ei ad
iu-

De Sacramen. Cap. XIII. 231
iustitiam: Adeoque, veros
Abrahamitas esse eos qui sunt
successores Abrahæ (qui di-
ctus est Pater credentium) se-
cundūm spiritum, non secun-
dūm carnem, ac proinde non
magis Iudæos quām cæteros
in Christum credentes. Ex
quibus concludit, ritus illos,
ac nominatim Circumcisionē
non esse amplius seruandos, ut
potè qui erant meræ figuræ, &
vmbræ Christi, & nouæ legis
futuræ, ac propterea his ad-
uenientibus iam cessasse.

148 Ex hac Pauli doctri-
na manauit hæc persuasio in
Ecclesia, Sacra menta veteris
legis non fuisse causas grariæ,
sed tantum signa; quod pari-
ter docet Concilium Floren-
tinum in instructione ad Ar-
minios,

Ex

149 Ex alia parte cùm
Pelagius negaret peccatum
originale, & Augustinus co-
naretur eum conuincere non
tantum dictis noui testamen-
ti, sed etiam veteris; inter cæ-
tera usus est illo Genesis 17.
vbi cùm interpres noster le-
gat: *masculus cuius præputij ca-
ro circumcisæ non fuerit, delebi-
tur anima illius de populo suo*;
tunc secundum versionē 70.
post vocem *caro* addebantur
hæc verba, *oītauo die*. Cum
ergo Deus secundum illam le-
ctionem, videretur intermitta-
tus poenam paruulis incircu-
cisis, & hæc non conueniret
omissioni circumcisionis, ut
potè quæ omissione non erat eis
voluntaria, debuit esse poena
peccati originalis, à quo non
dissi

nisi per circumcisionem ex-
metentur. Proinde putauit
Augustinus, circumcisionem
suisse remedium peccati ori-
ginalis.

150 Hæc sententia, licet
nitatur fundamēto valde du-
bio tum quia nostra Vulgata
alirer legit, tum quia etiam
emendatior Versio 70. edita
iussu Sixti V. diuersa est, tum
quia illa eadem verba recipiūt
alium sensum, ut fatetur Au-
gustinus in libris *de Ciuitate*
magnam tamen habet aucto-
ritatem ex ipso nomine Au-
gustini, cuideind. ad stipula-
ti sunt Gregorius, Bernardus,
& Innocētius in Cap. *Maiores*
debaptismo. Quin etiam cùm
videretur incongruum diuinæ
bonitati permettere, ut fœmel-
lae

læ omnes etiam Iudæorum ,
& Infantes quicumque extræ
populum Iudæum carerent
remedio peccati originalis ,
sensit idem Augustinus , fuisse
aliquid Sacramentum in le-
ge Naturæ per quod pueri iu-
stificantur , quamquam no-
bis ignotum ; cui sententiæ ad-
hæserunt multi Patres , &
omnes ferè Scholastici , quam
uis in eo explicando sint va-
rij . His positis , cum pecca-
tum non deleatur , nisi per
gratiam , videntur & circum-
cisio , & vetus illud Sacramen-
tum legis naturæ non fuisse
merū signum , sed causa gra-
tiæ .

151 Nec soluitur difficultas
si dicatur , ea nō fuisse physicas
causas gratiæ ut nostra , sed
me-

meras causas morales; Primò quia per hoc non saluatur quod ponit Paulus, & cum eo veteres Patres, & S. Thom. quòd non circumcisio, sed fides iustificaret; nam etiam ipsa fides parentum, cui tribuitur id quod negatur circumcisioni, non erat causa physica, sed moralis iustificationis. Secundò, quia Paulus contemnit Sacra menta illa ut egena, inania, infirma, & meras umbras, hunc autem contemptum nō merentur in aestimatione humana causæ morales, presertim infallibles, alicuius magni boni. Et ideo licet arbor ex. g. sit causa physica pomii, & moneta sit causa tantum moralis eiusdem, in aestimatione tamen hu-

humana non minoris fit moneta, quam arbor: ac propterea ideo inuicem commutantur in contractibus. Medium quippe sumit totum pretium, & ex bonitate finis, & ex facilitate, atque infallibilitate illa causandi, non autem ex modo physico, vel morali.

152 Alij dicunt; vetera Sacra menta non fuisse causas ne morales quidem, sed meras conditiones. At hoc ipsum & difficile explicatur, secundum principia eorum qui videntur hac responsione, cum omne Sacramentum sit signum exhibitum à Deo, ac proinde promissio Dei de effectu infallibili ipsius. Tū verò quia quid quid de hoc sit, si erant media infallibilia ad consequendam

dam gratiam, quomodocumque id haberent, nō merebantur contemni ut egena, & vacua, & meræ umbræ, sicut contemnuntur à Paulo. Nam etiā Intelligentia dum mouet Cœlum, ponit meram conditio-
nem, hoc est applicationem agentis ad passum in ordine ad effectus physicos, & idem faciunt plures artifices; nec ta-
men ideo contemnuntur, sed habentur in magno pretio.

153 Censent alij, circum-
cisionem non comprehendi
nomine Sacramentorum legis
veteris à Florentino; quippe
quæ instituta fuit, & Abraha-
mo iniuncta, ante legem. Sed
hoc facile refellitur, nam do-
ctrina Concil. Flor. desumpta
est ex doctrina Pauli, qui
de

238 *Liber Sextus*

de circumcisione præsertim
loquitur ; & Hæbreos repre-
hendit de ea superbientes, &
volentes eius usum retinere.
Et cum hæc fuerit instituta
pro sola familia Abrahæ, non
videtur pertinuisse ad legem
naturæ uti omnibus commu-
nem. Sanè Paulus *ad Corin-*
thios ait, *circumcisio nihil est, &*
ad Hebreos secundo de ea
loquitur dum ait. *Reprobatio*
fit præcedentis mandati propter
infirmitatem, & inutilitatem.

154 Quidam viri docti
putant circumcisionem iusti-
ficasse, non quatenus primò
fuit à Deo instituta, erat enim
signum foederis inter Deum,
& familiam Abrahæ cui pro-
mittebatur possessio Terræ
Canaam, sed ex eo quod Iu-
dæi

dæi eam deputauerint pro illa
actione externa, per quam
protestarentur fidem ad iusti-
ficandos pueros in Sacramēto
legis naturæ. Quare, inquiunt,
circumcisio formaliter accep-
ta non iustificabat; materiali-
ter accepta iustificabat; & per
hanc distinctionem conciliantur
dicta Patrum. Sed hoc
ex multis improbatur. Primò
quia id non saluat sententiam
Augustini, ex cuius auctorita-
te ea manauit ad cæteros Pa-
tres. Augustinus enim ex citas-
tis verbis Scripturæ colligit id
suisse ex institutione diuina,
cui etiam concinit Innocen-
tius in dicto cap. *Maiores*. Se-
cundò quia de hac humana,
& legitima deputatione facta
ab Hebræis nullum verbum
habe-

habetur neque in Scriptura, neque in Philone aut Iosepho accuratissimis rerum Iudaicarum narratoribus. Tertio quia quomodocumq; circumcisio fuisse requisita ad iustificandum vel ut circumcisio, vel ut actio protestativa fidei, non potuissent dicere S. Paulus, & ex eo alij Patres, & S. Thomas, iustificationem non fuisse ex circumcisione, sed ex fide. Quemadmodum a nemo dicet gratiam in matrimonio non haberi ex verbis, sed ex cōsen-
su, quamuis & verba adhibeā-
tur, ut signa consensus, & loco
verborū possint adhiberi alia
signa consensus, ita ut verba
non sint necessaria quatenus
formaliter verba.

155 Necesse est igitur ex
yna

De Sacramen. Cap. XIII. 241
vna parte asserere, ne circūci-
sionem quidē vlo modo faisse
utilem ad iustificandū, ex alia
parte eam faisse remedium
peccati , quæ duo videntur
pugnantia. Vtrumque tamen
defenditur, si dicamus, iustifi-
cationem puerorum faisse af-
fixam à Deo illi merito, quod
exercebatur à ministro in vo-
luntate executiva protestandi
fidem hic & nunc per circū-
cisionem : quæ voluntas exe-
cutiva habet modum tēdendi
diuersum à voluntate eiusdē
obiecti tanquam absentis . Et
ideò meritū boni operis quod
exequimur, est semper maius
ac diuersæ rationis, quam bo-
ni operis quod proponimus,
veldesideramus . Et verò, re-
quisitam faisse fidem superna-

L tura-

turalem ad iustificationem in circumcisione obtainendam, colligitur tum ex Paulo, qui totum tribuit fidei, tum ex D. Thoma suprà citato, & infra citando, qui ait, in circumcisione collatam esse gratiam ex opere operante & ex merito de congruo.

156 Hoc posito, ex una parte verum est, circumcisio nem fuisse remedium peccati originalis, sicuti dicimus eleemosynas, psalmodias, &c. esse remedia ad acquirendam vitā æternam, licet totum meritū situm sit in interiori actu: quia illa volitio interior executiva accipitur in communi sermone per modū unius cū actio ne externa ad quam ipsa ordinatur, & à qua non potest se-

pa-

pa rari. Ex alia parte verum
erit dicere, Iudæos non fuisse
iustificatos per circumcisionē
sed per fidem, quia totum me-
ritum erat in illo actu fidei, in
qua, vt ait S. Thomas 3. p.
quæst. 62. ar. 6. Christus existe-
bat intentionaliter; & per eam
existentiam causabat gra-
tiam, quam postea potuit
causare per existentiam physi-
cam, & realem. Sicut verum
est dicere, totū meritum elec-
mosynæ, vel iejunij, &c. esse
non in exteriori actione, sed
in interiori pietate, & charita-
te. Et hoc modo explicatur in
numeri Patres dicentes circum-
cisionem nihil contulisse ad
iustitiam, sed fuisse merum
signum populi Hebræi, & fi-
guram nostri baptismatis fu-

L 2 tu-

turi: idque probant, quia alio-
quin fœminæ omnes, ac præ-
sertim Sara, Rebecca, & aliæ
sanctissimæ, non debuissent
carere hoc munere. Nempe
id totum verificatur, quia cir-
cumcisio ex se erat merum si-
gnum, illa verò protestatio in-
terior poterat in fœminis, & in
masculis extra familiā Abra-
hæ, pro quibus à Deo non
erat præscripta circumcisio,
versari circà alias actiones.

157 Item optimè expli-
catur quomodo Paulus voca-
uerit circumcisionem planè
inutilem, & *nihil*, quod vide-
tur non posse dici de illis a-
ctionibus externis bonis, quæ
cōcomitanter requiruntur ad
interius meritum, quales sunt
ieiunia, recitationes precum-
&c.

&c. Explicatur, inquam, optimè hoc, nam circumcisio, secundum se accepta, semper fuit inutilis; ut verò obiectum fidei interioris meritoriae, euaserat inutilis tempore Apostoli. Nec enim poterat amplius esse figura Christi passuri, & baptismi ab eo instituendi, cū vtrumque iam aduenisset, ac proinde Circumcisio tunc ad id significandū adhibita, iam non fuisset signum fidei, sed infidelitatis, sicut vniuersa lex ceremonialis antiqua.

158 Porrò D. Thomas aper-
tè est pro hac sentētia Nā in 2.
scripto super 4. sēt. dist. p. q. 2. ar.
p. ad primū ait, in lege naturē
fidē informē parentū satis fuis-
se ad iustificationem puerorū,
quia etiam fuisse mortua quoad

L 3 me-

meritum de condigno, non tamen de congruo, vel quamuis sit mor tua quoad subiectum proprium, non tamen quoad obiectum. Requirit ergo in eo Sacramento (de quo philosophatur perinde ac de circumcisione) fidem supernaturalem quippe meritioriam gratiae de congruo; sed quoniam poterant dari alia merita de congruo maiora, quae tamen hanc gratiam non obtinebant, ait, eam fidem non fuisse mortuam quoad obiectum; videbat enim iam tum ibi Christus quamdam vitam obiectuam, & intentionalem, ratione cuius habebat efficaciam iustificandi, ut explicat 3. p. quæst. 62. laudato articulo 6. Et porrò 3. parte tum quæst. 61. art. 3. ad secundum.

dū tum quæst. 60. art. 5. ad ter-
tium docet, Sacra menta in na-
tura lapsa semper fuisse neces-
saria, sed in lege nature, & an-
te Abraham nō fuisse cōstitu-
ta à Deo in certis actionibus,
sicut postea. Ait tamen quæst.
70. art. 4. & clariūs in 2. scripto
super 4. sentent. distin. 1. quæst.
2. art. 2. in ordine ad illos, sicut
etiam in ordine ad eos, si qui
sunt, qui obierunt in deserto,
fuisse sufficientem ad iustifi-
candum talem fidem sine ullâ
protestatione exteriori. Rursus
quæst. 62. art. ultimo ad tertium
ait, Circumcisio sicut & alia
Sacra menta veteris legis (vide,
nullum discriminem inter ea,
S. Doctorem posuisse) erat so-
lum signum fidei iustificantis;
vnde Apostolus dicit ad Roma-

L 4 nos

nos 4. quod Abraham accepit si-
gnum circumcisionis, signacnlñ
iustitiae fidei; & id ò in circum-
cisione conferebatur gratia, in-
quantum erat signum passionis
Christi, ut infrà patebit. Deni-
que quæst. 70. præsertim ar. 4.
in corpore sic habet. Ab omni-
bus communiter ponitur quod
in circumcisione peccatum origi-
nale remittebatur, & poste à re-
iectis varijs dicendi modis, ait.
In circumcisione conferebatur
gratia quantum ad omnes effe-
ctus, aliter tamen quam in bap-
tismo. Nam in Baptismo conser-
tur gratia ex virtute ipsius Bap-
tismi quam habet in quantum
est instrumentum passionis Chri-
sti iam perfectæ: In circumcisio-
ne autem conferebatur gratia
non ex virtute circumcisionis, sed

ex

De Sacramen. Cap. XIII. 249
ex virtute fidei Paſſionis Chri-
ſti, cuius ſignum erat circumci-
ſio. Ita ſcilicet quod homo, qui
accipiebat circumciſionem, pro-
fitetur ſe ſuſcipere talem fidē,
vel adulius per ſe, vel alius pro
paruulis. Vnde & Apoſtolus di-
cit ad Romanos 4. quod Abrahā
accepit ſignum Circumciſionis
ſignaculum iuſtitiae fidei: quia
ſcilicet iuſtitia erat ex fide ſi-
gnificata non ex circumciſione
ſignificante.

159 Ex quibus omnibus
patet, Sanctum Doctorem
tribuisse iuſtificationem ſoli fi-
dei tanquam merito de con-
gruo, in lege quidem naturae,
fidei applicatae etiam per ſo-
lum aetum internum, in lege
verò ſcripta, & quoad niſcu-
los, illi fidei quæ exercebatur.

L S &

250 *Liber Sextus*

& significabatur in actu cir-
cumcisionis. Quæ est ipsissima
nostra sententia.

160 Obijciunt aliqui te-
stimonium August. *lib. p. con-*
tra Crasconium cap. 31. vbi
probat, Baptismum collatum
inter hereticos iterandum nō
esse post conuersionam ad fi-
dem, eo quod non iteraretur
Circumcisio facta inter Sama-
ritanos, qui erant heretici Iu-
deorum, cum quis eorum
transibat ad Iudeos. Ex quo
testimonio inferunt, ad cirūci-
sionem collatiuam gratiæ nō
fuisse necessariam veram fidē,
alioquin predicta circumcisio
fuisset iteranda tamquā inuti-
liter collata. Sed respondetur
primo, argumentū nimis pro-
bare. Nam certè si circum-
cisus

De Sacramen. Cap. XIII. 25
cicus fuerat adultus in heresi
Samaritanorū permanēs, quis
dicat eum fuisse iustifica, tū: &
tamen ex doctrina Aug. non
erat iterum circumcidendus.

161 Id ergo quod August.
ibi intendit probare, est, sicut
non erat iterabile illud si-
gnum fidei, & illa umbra no-
stri Baptismi (sic enim loqui-
tur) quod signum confereba-
tur in circumcisione quamuis
collatum esset sine vera fide,
ita neq. nostrum Baptismum
ex hoc capite iterandum. Ce-
terū in hoc ipso quod umbrā
vocauit, agnouit proprium
discrimen, inter ipsam & rem
solidam, quod scilicet altera
tantū representat, id quod
altera verè facit.

162 Baptismus ergo no-
L 6 ster

ster & gratiam caufat nisi o-
bicum inueniat & si eum in-
ueuerit, caufat illam, vbi ob-
ex remoueatur: quorum neu-
trum efficiebat circumcisio.
Et ideò status Christiano-
rum est melior, quam fuerat
status Hebræorum, quippè
qui habet efficaciora reme-
dia peccati tum originalis,
tum personalis. Quamuis vter-
que status conueniat in hoc,
quòd habuerit remedia pec-
cati originalis, per se quidem,
omnibus pueris sufficientia
per accidens vero defectibilia,
ut eueniebat in illis pueris
Hebreorum qui vel moriebū-
tur in ventre matris, vel cir-
cumcidebantur sine fide re-
quisita ministri, qui que postea
nō iustificabūtur per sacramē-
tum

De Sacramen. Cap. XIII. 253
tū legis naturę (quo modo iusti-
ficatos fuisse in deserto & ante
octauū diē periclitates, docet
S. Th. in. 4. dist. 2. q. 2. questio-
nū 1. da 3. & 4.) & ut contin-
git in illis pueris Christiano-
rum, qui moriuntur in ventre
matris, aut sine copia aquæ,
vel Baptizantis. Nam in ordi-
ad pēnam damni, quippe pri-
uantem non bonis naturali-
bus, sed tantum gratuitis, non
est a Deo constitutum ut qui-
libet possit eam vitare, sicut
in ordine ad pēnam sensus.

163 Quod autem Aug.
non existimauerit, ritum Cir-
cumcisionis iustificare, apertè
constat ex Epist. ipsius Aug. ad
Hiero. 97. inter Epist. Hiero.
Si ergò inquit illud quod lex
ait: Nō concupisces: si humana
infir-

254   *Liber Sextus*
infirmitas gratia Dei adiuta non
fuerit, sub se reum tenet, & præ-
ua. icatorem potius damnat, quā
liberat peccatorem: quāta magis
illa quæ significationis causa præ-
cepta sunt, circuncisio, & cetera
quæ r̄evelatione gratiæ latius in-
notescente necesse fuerat aboler,
iustificare neminem poterant?

164   Neque ex hac doctri-
na colligitur, potioris condi-
tionis fuisse ceteras gentes iu-
stificabiles per fidem sine cir-
cumcisione, quām Iudæos nō
iustificabiles extrā casum ne-
cessitatis nisi per eā fidē quæ
exercebatur in actu circumci-
sionis. Id enim soluitur per ea
quæ habet Apostolus ad Ro-
manos 4. *Quid igitur amplius
Iudeo est, aut quæ utilitas cir-
cumcisionis nullum per omnem*

mo-

De Sacramen. Cap. XIII. 255
modum; primūm quidem quia
credita sunt illis eloquia Dei.
Hoc ergo erat per quod Iu-
dæi poterant gloriari; Non se-
cittaliter omni Nationi; quia
scilicet Deus credidit eis sua
eloquia signata tūm litteris in
Scriptura, tūm mysterijs, &
ceremonijs in Sacramentis.
Cum igitur ad iustificatio-
nem paruulorum esset neces-
faria fides explicita venturi
Redemptoris; hæc utique lon-
gè facilius habebatur inter Iu-
dæos, vbi hæc fides in ipso vſu
circumcisionis vigebat, quām
inter alios populos, ad quos
tenuis notitia huius reuelatio-
nis manauerat. De reliquo;
certum est, in aliqua parte
suisse grauiorem conditionem
Iudæorum, vt potè qui multis,

& arduis præceptis tenebantur, à quibus aliæ gentes erant solutæ; & sanè ipsa circumcisio erat Iudæis necessaria in omnium sententia saltem necessitate præcepti; quod non imponebatur alijs gentibus.

165- In tribus quidem Paulus æquiparat Gentiles Iudeis, dum subdit. *Quid ergo præcedimus eos? nequaquam, causati enim sumus, Iudeos, & Græcos omnes sub peccato esse &c.* Primum est, quod tam illi post lumen rationis, quām hi post notitiam legis scriptæ, nō intelligebātur adhuc iusti, nec per eiusmodi meram cognitionem potentes ad eas leges seruandas; adeòque manebat sub peccato. Alterum est, quod sicut Gentiles per opera naturæ

gala

De Sacramen. Cap. XIII. 257
ralia non liberabantur à pec-
cato, ita neque Iudæi per mera
opera legis scriptæ: quia inquit,
*ex operibus non iustificabitur
omniscaro coram illo.* Tertium
est, quod utriusque poterant iu-
stificari per Fidem Christi. Iu-
stitia enim Dei, inquit, per fidem
Christi in omnes qui credunt in eum:
nō enim est distinctio. Et postea.
Quoniam quidem unus est Deus
qui iustificat circumcisionem ex
fide, & præputium per fidem.

166 Notandum est etiam,
differentiam legis factorum, &
legis fidei, vel gratiæ, item ve-
teris, & noui testamenti, non
fieri ab Apostolo secundum
tempora; Nam etiam ante
aduentum Christi erat lex fi-
dei, & gratiæ in illis homini-
bus qui iustificabantur; & ipsi
pertin-

pertinebant ad nouum testa-
mentum, in quo scilicet factæ
sunt promissiones filiales, cōue-
niētes filijs liberæ, & nō tātūm.
seruiles, conuenientes filijs an-
cillæ: hoc est promissiones de
fruitione æterna illius boni
quo fruitur ipse increatus Pa-
ter; & nō de fruitione tēporali
rerum inferiorū, quæ nihil au-
gent fælicitatem ipsius Patris,
atque adeò quæ non sunt veræ
diuinitæ, & vera bona ipsius.

167 Vocatur ergo *lex scri-
pta* ea quæ literis exarata erat
in paginis, *lex*, autem, *gratiæ*
quæ per diuinæ inspirationes
signata erat in cordibus; *Vetus*
testamentum, id quod promit-
tebatur obseruantibus illas
ceremonias legales secundūm
corticem verborum; *nouum*,

te-

De Sacramen. Cap. XIII. 259.
testamentum, promissiones fa-
ctæ habētibus fidem, quæ an-
te Christum explicabatur etiā
per illas ceremonias quate-
nus erant figura futuri Re-
demptoris. Et in hoc sensu ve-
rum est, id quod sæpè dicunt
Patres, in lege scripta, & in ve-
teri testamento suisle promissa
tantūm bona temporalia, &
non vitam æternam. Ita docet
Augustinus 10. de Ciuit. cap. 15.
vetus testamentū suisse sic no-
minatum, quod in figuris rerum
spiritualium habere videretur
promissa carnalia, quibus con-
sonant ea, quæ habet libro 4.
contra Faustum. Sed de hoc
luculentissimè inter alios Leo
magnus serm. 3. de nativitate
vbi post multa concludit. *Hoc*
magnum pietatis Sacramentum
quo

260 *Liber Sextus*

quo totus iam mundus impletus
est, tam potens etiam in suis si-
gnificationibus fuit, ut non mi-
nus adeptisint, qui in illud cre-
diderent promissum, quam qui fu-
sceperent donatum.

C A P V T XIII.

*Ad decernendum super efficacia
Sacramentorum nouæ legis præ
mittitur doctrina de potentia
obedientiali in causis creatis.*

168

O Voties dubitatur,
an aliquod præ-
dicatum conueniat vel Deo,
vel creaturis, & cessant omnes
experienciarum à posteriori tūm
immediatarum, tum mediatarum,
debemus illud venari, si licet,
ex ratione Boni. Cum enim
Deus sit id quo nihil melius

exco-

De Sacramen. Cap.XIV. 261
excogitari potest, cumque de-
ratione talis entis sit, ut alia
omnia ita sint constituta in-
suis prædicatis essentialibus si-
cūt pertinet ad perfectionem
ipsius; hoc ipso quod lumine
naturæ constabit, pertinere
ad perfectionem Dei vel quod
aliquid prædicatum sit in Deo,
vel quod aliquid prædicatum
sit in creaturis, colligetur veri-
tas illius prædicati. Cū ergo vix
per aliquam experientiam cō-
stare possit qualis nam effi-
cientia sit in creaturis in ordi-
ne ad effectus superantes ea-
rum naturam, & producibles
ex absoluto imperio Dei, ope-
ræ pretium erit secundum
prædictā regulam philophari.

169 Et primò censemus,
Deum non esse per se quid ab-
solutum

solutum à possibilitate creatu-
rarum; putamus enim nullam
dari veritatem obiectuam quę
non radicetur in Deo: ne tota
rerum natura sit *inconnexa*,
tanquam vitiosa Tragædia,
ut ait Aristoteles 14. metaph.
Pertinet ergò ad intrinsecam
perfectionem Dei, posse aliqua
creare: Nam ex terminis con-
stat, esse perfectionē alicuius,
posse operari liberè, adeòque
laudabiliter; posse alijs benè
facere; & alijs præesse; item,
videre se quid melius alijs o-
biectis, potius quām si nul-
lum esset obiectum cui se
compararet.

170 Hinc autē colligitur, de-
bere etiā esse possibles creatu-
ras capaces proprij boni, &
propriæ fœlicitatis; Nā in has
tan-

tantum exercetur verum beneficium ; bene facere enim , & , bene recipere , atque adeo , bene habere , sunt correlativa .

171 Rursus , nisi haec forent possibles , nullae essent possibles ; Si quidem diuina sapientia non potest intendere alium finem in creando , quam & aliorum bonum , & suam gloriam , quorum utrumque cessaret nisi essent aliquae creaturae capaces proprij boni : quando istae eadem solae per cognitionem , & amorem possunt afferre gloriam creatori ; ut multis auctoribus , & rationibus hec omnia probauimus in libello de Incarnatione à n. 12. quibus addi potest ratio defumpta ex S. Th. 3. contra Gentiles c. 99. in 5. argu.

argumento. Repraesentatio, inquit, diuinæ bonitatis in rebus est finis productionis rerum à Deo, vbi ex contextu patet, cū loqui non tantum de facto, sed etiam de possibili. Et tamen si nulla esset creatura intellectualis, cessaret hic finis; Nam ipsi Deo intuenti, & cōprehendenti suam bonitatem hæc representatio esset superflua. Idem verò S. Thomas eod. lib. c. 112. & 113. docet tanquam aliquid non quidē Deo arbitratum, sed ex natura rei, adeoque necessarium, cætera non intendi, aut gubernari vlo modo à Deo proper ipsa, sed propter solas creaturas rationales.

172 Ex his verò emergit tertia sequela, scilicet debere esse

De Sacramen. Cap. XIV. 265
esse possibles creaturas cum
aliqua potentia effectiua. Quę
sequela non bene probatur ea
ratione, quia omnia prædica-
ta Dei debeant esse commu-
nicabilia. Nam si res attentè
spectetur omnia vera præ-
dicata Dei quatenūs talia,
sunt incommunicabilia pu-
ræ creaturæ: sed quoniam
nos abstrahimus ex ænigma-
tibus creatis aliquos gradus
communes Deo, & creaturis,
ideo in ordine ad nostros cō-
ceptus ænigmaticos prædica-
ta quæ attingimus in Deo, ne-
cessitatem est ut aliquo modo sint
communicata, ac proinde
communicabilia. Verumta-
men quādo intuebimur Deū
in ipso, videbimus aliquid
prædicatum Dei simplex, &

M incom,

incommunicabile secundum
illud *Zacchariae* ultimò pon-
deratum à S. Thoma i. contrà
Gent. cap. 31. in fine; in illa dic-
erit *Dominus unus*, & nomen
eius unum. Ceterum sunt ali-
qua prædicata Dei, quæ cognos-
cimus ex creaturis non qua-
tenus hæ habent illud prædi-
catum, sed quatenus dāt Deo
tale prædicatum in ratione
formæ extrinsecus, esse crea-
torem. Sicut ergo hoc in com-
muni sententia est incommu-
nicabile creaturis, quid nisi pa-
riter, esse effectorem, nisi alia-
ratio afferatur?

173 Ratio igitur cur de-
buit esse possibilis vis effectrix
in creaturis, est quia, ut di-
Gum est, debuit esse possibilis
creatura capax propriæ se lici-
tatis

De Sacramen. Cap. XIV. 267.
tatis, quę felicitas non potuit
esse identificata cū ipsa crea-
tura fœlici; Nam pertinet ad
perfectionem Dei quòd crea-
tura, postquam est, agnoscat
suam indigentiam, & debeat
orare Deum, vt sit potiùs fœ-
lix quām misera; de qua re-
latè dixi in libello *de Gratia*
c. p. Præterquamquod de
cōceptu fœlicitatis est esse, vi-
tam, vt notauit Aristoteles. Vi-
ta autem non potest intelligi
villus effectus adæquatè pro-
ueniens à principio extrinse-
co, qualis esset ea creatura
per suam solam existentiam
fœlix, quippequę esset effectus
Dei: sed vita debet esse vel a-
ctus à se, & per se subsistens
qualis est Deus; vel actus
proueniens effectuè ab eo

M 2   cuius

cuius est actus, qualis est
vita creaturarum. Et ideo vi-
ta est aliquid diuinum, quia
est, habere perfectionem ali-
quomodo à se. Porrò cùm fœ-
licitas sit status perfectus, &
desiderabilis ut melior quām
quilibet aliis, qui non sit fœ-
licitas, vtique non possumus
talem statum concipere in eo
qui nihil agat, & merè passiuè
se habeat; quippe nemo no-
strum, quamvis plena fœlici-
tate carentium, commutaret
statum suum cum tali ente.

174 Idem confirmatur,
quia patet lumine Naturæ,
nihil esse fœlix nisi per cogni-
tiones & appetitiones: adeò-
que pariter nemo nostrum
commutaret hæc prædicata
cum quibuscumque alijs per-
fectio.

De Sacramen. Cap. XIV. 269
fectionib^{us} excogitabilibus.
Et omnia alia bona, vel mala
mensurantur tantū in ordine
ad aliquos eiusmodi actus
quos facilitat, vel impediunt,
vt disputauimus in libello de
Actibus humanis c. 2. At co-
gnoscere, & appetere ex conce-
ptu suo dicunt agere, & non
merè pati. Quis enim intelli-
gat aliquem iudicare, vel ama-
re obiectum, si is nihil agat,
sed tancum recipiat in se for-
mam foris aduenientem? Sanè
hoc adeò notum est, vt ab ex-
perientia nostri assensus, &
amoris habeamus primum
conceptum experimentalem
actionis; quem deinde com-
municamus alijs actionibus
sub experientiam non caden-
bus.

M 3 De-

175 Deniq. si debuit posse contingere creaturam capacem fœlicitatis ~~non~~ esse miseram, vt suprà indicaui, (alioquin carentia cuiuslibet miseriæ non deberetur à nobis Deo tāquam beneficium) debuit talis creatura esse libera: nam miseria est malum cuius non potuit esse propriè auctor Dei; sicut est omniū effectum ~~nec~~ ssariorum, sed tantum impropriè, ac permis. siue, vt remouens prohibens: Libertas autem ex suo conce. ptu dicit principium determinans indifferentiam, adeòque dicit vim actiuam.

176 Quarta sequela est, debuisse etiam esse possibles res incapaces propriæ fœlicitatis. Patet, nam ipsa fœlicitas creata

De Sacramen. Cap. XIV. 271
creata debuit distingui à re
fölici, ut ostendimus, & se
habere in ordine ad illam es-
sentialiter tanquam ad finem
cui; Ergò non potuit ipsa fœ-
licitas esse föelix in se. Quin
etiam debuerunt esse possibi-
les aliquæ substantiæ incapa-
ces propriæ fœlicitatis. Nam
spectat ad perfectionem sum-
mi entis beare per visionem
sui, ac proinde (cùm beare sit
gratia) spectat ad perfectionē
ipsius esse inuisibilem, nisi per
gratiam; Quarè debuit ante
eiusmodi gratiam posse co-
gnosci per naturam in varijs
suis imaginibus, ex quarum
varia perfectione eius bonitas
eluceret. Ac præsertim debuit
posse cognosci in effectibus
naturalibus Infinitas Dei per

M 4 infi-

infinitatem potentialem, quæ secundum entitatem est in solis corporibus; item infinita continentia perfectionum, quæ repræsentatur in infinitis figuris potentialiter contentis in quolibet corpore, & fœcunditas quæ datur in solis corporibus cum res ordinatæ ad propriam fœlicitatem sint incorruptibles, adeoque nec generabiles, nec generatiuæ nisi secundum aliquam cōpartem corruptibilem, & fœlicitatis incapacem, quale est corpus in homine.

177 Præterea, quia nos cognoscimus duplē in bonitatem, alteram in ratione finis *cui*, hoc est id quod meretur ut in eius bonum cetera ordinentur; alteram in ratione finis

De Sacramen. Cap. XIV. 273
finis qui vel immediate per se,
vel mediately per suos effectus,
hoc est, id, quod alicui est bo-
num; debuerunt dari substanc-
tiæ utriusque rationis. Ad pri-
mum genus spectant omnes
substantiæ intellectualis; ad
secundum substantiæ non co-
gnoscitius quarum tota boni-
tas est posse concurrere ad id
quod est bonum substantijs
intellectualibus.

178 Confirmatur, nam
pertinet ad perfectionem Dei
ut in creaturis appareat hæc
eius perfectio, quæ est, domina-
ri in aliud, & posse liberè uti alijs
rebus ad suum placitum: hoc
autem non habet una creatu-
ra intellectualis respectu alte-
rius, cum omnes sint finis cui,
& ordinatae ad felicitatem.

M S pro-

274 *Liber Sextus*

propriam. Ergo fuit bonum
ut essent entia corporea pro-
priæ fœlicitatis incapacia, quæ
sunt in absoluto dominio sub-
stantiarum spiritualium, & ad
propriam fœlicitatem ordina-
tarum.

179 Ad hæc expediens
fuit in aliqua creatura appa-
reret hoc prædicatū diuinæ
bonitatis quod est; posse bene
facere alteri ~~sine ulla~~ acqui-
sitione fœlicitatis propriæ, sed om-
nem effectionem ordinando ad
fœlicitatem alienam, hoc verò
prædicatum non elucet in
ulla forma creatæ nisi cogni-
tionis experte.

180 Rursus debuit esse
nouitas effectuum tum ad de-
lectationem, tum ad admira-
tionem, quæ dicit in inuesti-
gatio

De Sacramen. Cap. XIV. 275
gationem, ac notitiam primæ
causæ. Hæc autem nouitas
naturaliter est in solis rebus
corruptilibus, adeoque
incapacibus fœlicitatis.

181 Quinta sequela est:
debuerūt dāti aliquæ substanciæ
cognoscitivæ incapaces
propriæ fœlicitatis, adeoque
materiales, & non potentes
moueri ab obiecto spirituali.
Primò quia in illis tanquā in
ænigmate apparet hæc perfe-
ctio Dei, quæ est, *esse cognosci-
tium, et appetitium sine po-
tentia peccandi, & sine timo-
re pænæ.* Secundò quia fuit
magna præstantia, & fœlicitas
substanciæ ordinatæ ad fœlici-
tatem propriam, non solum
posseditè ad hanc sui ipsius
fœlicitatem ordinare corpora-

M 6 in-

incapacia illius boni, vel ma-
li, sed etiam res capaces dele-
stationis, ac molestiæ, ac pro-
inde habere dominium despö-
ticum benefaciendi, & male-
faciendi, alicui. Hæ substantiæ
debuerunt esse mortales, ac
proinde materiales ut dixi-
mus. Nam id quod potest æ-
terno tempore delectari, est
capax alicuius fœlicitatis, a-
deoque est amabile à natura
ut finis *cui*, & non tantum ut
ordinatum ad fœlicitatem
alienam. Proprium enim amo-
ris amicitiæ, cuius obiectum
est finis *cui*, est velle bonum
eternum alterius quantum est
ex parte amantis. A posterio-
rietiam colligitur formas bru-
torū esse morrales, alioqui nō
haberēt, sicut de facto habent

co,

cognitionem restrictam ad sola obiecta quæ possunt illis prodesse vel nocere ad vitam, hoc est, vnumquodque eorum ad cognoscendum se ipsum, & extrà se ad cognoscendum sola accidentia corporea; Ut patet in homine, cuius cognitio, cum sit per se finis qui ad eorum propagabilis ultrà vitam & non purum medium ad tuendam vitam, extenditur ad omnia planè obiecta. Nec enim est contrà dignitatem obiecti perfectioris esse notum abstractiū imperfectoribus. Imò potius id congruit tum ad dominium, tum ad gloriam.

182. Sexta sequela est: res naturaliter non cognoscituae, & appetituae nō debuerūt posse.

se eleuari ad cognoscendum,
& volendum. Probatur quan-
tum in re obscura, & à priori
probari potest. Nam id quod
est taliter eleuabile, iam habet
entitatem capacem alicuius
boni, ac proinde potest aliqua-
tenus esse finis *cui*; nimirū est
tale ens quod prudēter à Deo
amat, possit aliquatenus gratia
sui, & quod possit esse mēsura
boni, & mali simpliciter in or-
dine ad res sibi conuenientes,
vel discōuenientes. Hęc nimi-
rum prædicata dari constat in
omnibus agentiibus cognosci-
tiis, ac proinde etiam in bel-
liis; erga quas afficimur ali-
quali amore benevolentię, &
in quas proinde Sancti aliqui
exercuerunt insignem virtutē
mansuetudinis, alij verò ho-
mīnes

De Sacramen. Cap. XIV. 279
mines detestatam crudelitatem.
Id autem quod in sua entitate
habet eam perfectionem quam
diximus, non videtur a natura
posse ita contemni, ut ordine-
tur tantummodo ad bonum
alterius, sicut naturaliter ordi-
nantur omnes res non cognos-
ciuæ. Ergo quidquid est co-
gnoscitium per gratiam, est
etiam cognoscitium per na-
turam.

183 Præcedenti sequelæ
consonat septima, scilicet, Res
istæ cognoscituae incapaces
naturaliter perennis boni, ac
veræ scientiæ, & gaudij, ac
proinde non producibles na-
turaliter gratia sui tantum, non
debuerunt posse eleuari ad eos
actus, in quibus consistit fœli-
citas propria (loquimur de
fœli

fœlicitate non tantum summa,
qualis est in Beatis, sed de illa
etiam imperfecta, & à philo-
sophis cognita, per quam, ut in
creatis, res dicuntur *fælices*
præseindendo ab hoc quod il-
la sit satiatiua nec ne) Probatur
ex eodem principio. Cū enim
sint duo genera entium possi-
bilium, Altera, quæ sunt men-
sura boni, & mali per conue-
nientiam, vel disconuenientiam
aliarum rerum ad ipsa; Altera
quæ dicuntur bona vel mala
per hoc quod alijs cōueniant,
vel disconueniant, & inter hęc
dēntur quædā tertia, quæ sunt
aliqualis mensura, sed non
ad equata bonitatis, & ideo
simpliciter non sunt bona in
ordine ad se, sed in ordine ad
alia, sicut impossibile ut essent

in

in hoc tertio genere ea, quæ per quamcumque potentiam possunt eleuari ad primum genus. Hoc enim quod est, habere entitatem tantæ perfectionis, ut per ordinem ad ipsam aliquid sit prudenter amabile, non est prædicatum pendens ab arbitrio alicuius, sed intrinsecum, & identificatum rei; Sicut ergo accidens, quod in ordine entis est ens secundum, nō potest per ullam potentiam euadere ens primum, & constituere ens per se; Ita substantia irrationalis, quæ in ordine finis, & boni est ens secundum, nō potest per ullam potentiam in eo ordine euadere ens primum, & esse ut finis cui prudenter amabilis. Huc spectat illud Augustini:

posse

posse habere fidem, vel chari-
tatem est natura hominis, ha-
bere fidem, vel charitatem est
gratia Dei.

184 Sit igitur octaua se-
quela. Res naturaliter ama-
biles, ut finis *cui*, & capaces
veræ fœlicitatis debuerūt pos-
se eleuari ad fœlicitatē supe-
rioris ordinis, quām ipsis natu-
raliter debeatur adeòq. ad frui-
tionem Dei. Probatur (quantū
probari potest possiblitas entis
supernaturalis quę naturaliter
est indemonstrabilis.) Nam
creaturæ habentes tantā per-
fectionem, ut sint prudenter
amabiles tanquam finis *cui*,
sunt capaces prudentis bene-
ficij, & liberalitatis. Ergò per-
tinet ad perfectionem Dei pos-
se hanc virtutem in eas exer-
cere,

De Sacramen. Cap. XIV. 283

cere, & dare illis supra debitū
naturæ. Beneficia autem di-
uinæ liberalitatis debuerunt
posse esse eximia; atque adeò
habere duas conditiones. Al-
tera est, esse altioris ordinis,
quam totum id quod habet
de suo is cui benefit, altera
est, explere omne eius desi-
derium actuale, vel possibile.
Hæc autem habet sola fruitio
boni infiniti.

184 Hæc ratio probat e-
leuabilitatem in solis actibus
intelligendi, & volendi; nam
in istis tantum consistit fœli-
citas, & cæteri omnes sunt cō-
munes rebus incapacibus pro-
priæ fœlicitatis. Item non po-
tuit vna potentia substantia-
lis intentionalis eleuari ad eli-
cēdos actus proprios alterius

po.

potentiae, loquimur de potentia substantiali, hoc est de ipsa anima; siue in ea dentur aliquæ qualitates quæ proximè concurrant ad certos actus, secundùm principia eorum, qui ponunt potentias intentionales distinctas à substâlia, siue non. De his enim qualitatibus, si dantur, philosophâdum est, sicut philosophabimur de potentia obedientiali actiua in rebus inanimatis, & operantibus non in bonum proprium: quippe non in bonum proprium, sed illius substantiæ, cui insunt, operantur eiusmodi potentiae.

186 His præmissis probatur nostra Conclusio; nam vel partes animæ brutalis exercentes tales actus sunt ethereogenæ,

nam, vel eadem anima specificè indiuisibilis denominatur *visuā* per ordinem ad visionē, & *auditiuā* per ordinē ad auditionem. Si secundum, Conclusio est manifesta; Hoc enim ipso quod anima videret, diceretur secundūm hanc operationem *visuā*, non *auditiuā*; adeòque non diceretur eleuari pars *auditiuā* ad videndum. Si primum, Conclusio probatur. Nam *audire* ex suo conceptu est aliquod bonum animæ *auditiuæ*, & quidē id habet *audire* ut includens actionem ab anima procedēntem; nam, èa prēcisā, non intelligitur anima audire, ac viuere per ullam qualitatem, quæ distincta ponatur ab hac actione. Ergo implicat aliquod

au-

audire, quod nō possit ab ani-
ma auditiva procedere, adeò-
que non sit perfectio ordina-
ta ad illam; sed illud *audire*,
quod procederet non ab ani-
ma auditiva, sed a visiva,
non posset secundūm se to-
tum esse perfectio animæ au-
ditiva; Ergò non haberet es-
tentiam quam dicit ipsum
audire. An verò hinc sequatur,
non posse accidens spirituale
recipi diuinitùs in corpore,
vel accidens materiale in so-
lo spiritu, non vacat hic de-
finire.

187 Rursus eadem con-
clusio probatur, quia *audire*,
illud nō posset esse vita animæ
visiva. Nam vita est operatio
proueniēs à Natura intrinseca
viuentis, & proinde manife-
stans

De Sacram. Cap. XIV. 287

stās eius speciē & inclinationē; ac proptereā non potest præferre vnam speciem, & inclinationem in actu secundo essentialiter diuersam ab ea, quæ est in actu primo. Vita enim est formalissimum exercitium actus primi. At si pars auditiva videret, hoc exercitium indicaret animam visiuam non auditiuam, & inclinationem ad videndum, non ad audendum.

188 Neque idem continet in eleuatione animæ ad actus supernaturales & diuinos. Nā illi nō sūt operationes cōuenientes alicui alteri creaturæ viuenti, sed retinent modum operandi connaturalem animæ intellectuali, quamuis circa obiecta perfectiora ijs,
circa

circà quæ talis anima potest
naturaliter cum exercere; Ac
proinde eiusmodi operationes
non indicant aliquam speciē
vitalitatis, & aliquem actum
primum diuersum ab eo qui
est de facto, sed eundem ro-
boratum, & eleuatum.

189 Imò, posita possibili-
tate ex. g. visionis creatę Dei
claræ, non potest hæc esse
ordinata ad perficiendū aliā
substantiam, quam creaturam
intellectuam ut potè cui soli
congruit ille modus operandi,
quare nō est mirū si possit hæc
eleuari ad illam operationem.
At posita possibilitate visionis
non sequitur eam esse ordina-
tam ad perficiendam partem
audituam, sed visiuam. Neq.
dicas, posse dari visionem su-

per-

per naturalem soni ordinatam ad partem audituam; nam contrà est, quoniam de primo conceptu talis modi cognoscendi, qui dicitur *visio*, est esse coloris & lucis, non soni, ut constat ex apprehensione terminorum.

190 Afferimus insuper, connaturalius esse ut intelle. Etus, & volūtas eleuetur ad a. Etus supernaturales per qualitatem intrinsecam; sed posse etiam eleuari per solum decre tum Dei extrinsecum. Prima pars probatur, tum quia ita contingit de facto, & tamen Deus non censetur addere aliquid frustrà; tum quia na tura nos inclinat ad existimā dum ut quoties aliqua causa producit effectum seu natura-

N   lem

lem, seu miraculosum, sit in illa causa virtus productiva talis effectus; & ideo admiramur, & veneramur illam causam tanquam cæteris perfectiorum. Id verò multò magis habet locum in eleuatione non transiente, sed permanente; quæ utiq. exigit ut potentia eleuata nō se habeat per modum alicuius hominis qui ex temperamento suo intrinseco non posset viuere, sed conseruaretur in singula momenta miraculosè à Deo,

191 Ut probetur altera pars, scilicet id fieri posse de potentia, **absoluta** præmittimus, dari aliquos effectus quos Deus se solo facere nequit: vel quia dicunt formaliter efficientiam creaturæ, ut est hic: *creatura facit*

De Sacramen. Cap. XIV. 291;
facit; vel quia dicunt imper-
fectionem, & potentialitatē in
sua causa, ut est hic, *res cognos-
citur per cognitionem creatam.*
Vel ex alio capite. Hoc posi-
to, si vera esset sententia asse-
rens, habitus supernaturales
esse totam rationem agendi,
vtiq. non posset fieri hæc ele-
uatio per decretum Dei ex-
trinsecum; Nam eatenūs nunc
dicitur anima agere dum vi-
det Deum ex g. in ea senten-
tia, quatenūs agit lumen
gloriæ, quod est virtus animæ
vti accidens illi inhærens. At
esset imperfectio Dei quod
eius potentia, vel decretum
esset virtus alterius. Ergo ex
eo quod Deus faceret per se id
quod nunc facit lumen, non
redderetur anima agens, &

N 2 CO-

cognoscens. Verum in sententia
probabiliori opposita, haud
est aliqua ratio cur Deus
non possit supplere concur-
sum partialem eiusmodi ha-
bituum.

192 Iam his positis re-
manet examinandum, an sit
concedenda in qualibet enti-
tate, aut vi actiua creata, obe-
dientialis quedam facultas ad
producēdos ex solo diuino de-
creto quoslibet effectus quā-
tumuis disparatos, dummodò
non tales ut in ordine ad illos
appareat specialis cōtradicō.
In quā re primò certum vide-
tur, non esse id asserendum ad
perfectionem potentiae diuinæ
nisi aliunde probetur id esse
bonum. Constat enim, ex pro-
positionibus excogitabilibus,
ali-

De Sacramen. Cap. XIV. 293
aliquas à Deo posse verificari,
aliquas nō; Cæterūm Deū pos-
se quidquid bonum est posse.
Prætereà neque id est asseren-
dum ex eo quod præsumptio
fit pro non repugnantia. Fate-
mur quidem in genere hanc
præsumptionē. Quæ præsūptio
fundatur in eo principio fami-
liari penes Aristotelem: illud
est probabile, quod plerum-
que contingit. Sicut ergo, cùm
pleraque ex entibus excogiti-
tibus, vt potè infinitis, de
facto non existant, præsum-
ptio generalis in singulis est
pro non existentia, & ideo af-
firmanti non autem neganti
incumbit onus probandi, ità
cum pleraque binaria prædi-
catorum excogitabilium sint
talia, vt alterum non repu-

N 3 gnet

294 *Liber Sextus*

gnet essentialiter alteri, præsumptio in singulis binarijs est pro non repugnantia. Nihilo minus in casu nostro radicaliter queritur non tā de aliqua non repugnantia, quām de prædicato positiuo, hoc est de vi effectiuā excitabili à Deo in ordine ad talem effectum. Prædicata verò positiuā in singulis rebus non præsumuntur, sed probanda sunt, idque ex eadem regula supraposita, nam cuique rei pleraque ex prædicatis excogitabilibus de sunt. Quare si nullum aliud sit indicium pro vtraque parte, vnumquodque prædicatum quod proponatur, probabilitiùs est abesse, quām adesse.

193 Attamen tales modi arguēdi sunt valdè generales,

&

& leues. Quocircà maior vis facienda est & in peculiari cōsonantia , vel dissonantia quę apparet inter prædicata de quibus quæritur , cum exemplis aliunde notis rerum affinium; & in eo, an videatur pertinere ad perfectionem primi entis , vt ea prædicata inter se cōueniant , vel repugnant.

194 Dicimus ergo primò , pertinere ad perfectionem Dei esse in creaturis potentiam obedientalem passiuam . Pertinet enim ad perfectionem Dei vt ipse possit rebus dare aliquid melius per fauorem , quām illis conueniat per naturam; Id verò quod datur nō potest esse nisi entis ens , atque adeò accidens. Accidens porrò dependet à subiecto per

N 4 hoc

hoc quod illi vniatur, & quod
amissa vnione non exigat cō-
seruari, aliòquin esset forma
per se subsistens; Ergò fuit cō-
ueniens vt aliqua accidentia
possent pendere ab eo subie-
cto, de cuius natura non sit
eiusmodi accidentia sustenta-
re. Hæc verò potentia obe-
dientialis passiua non est illi-
mitata, sicut ponenda esset a-
ctiua. Non enim est ad omnia,
sed tātūm ad formas indigen-
tes concursu subiecti; nec da-
tur in subiecto spirituali ad for-
mas materiales, aut è contra-
rio: nec est indicium perfectio-
nis falsæ; nam perfectio effe-
ctus indicat perfectionem a-
gentis, non materiæ ut potè
quæ bonum recipit, non largi-
tur sicut efficiens.

Item

195 Item spectat ad perfectionem Dei, posse eleuare creaturam rationalem ad efficiendas cognitiones, & volitiones supernaturales ex ratione allata paulò supra. Rursus spectat ad perfectionem Dei posse producere plura, & plura in infinitū, & specie, & numero. Tum ut sit magnum beneficium cuique rei creatæ, ipsam esse electam ex infinitis non creatis; tum ut Deus possit semper excitare nouam admirationem faciendo aliquod opificium maius, & pulchrius omnibus iam effectis. Et ideo humilius sentire visi sunt de Deo illi hæretici qui negarūt Deū posse creare res syncathegorematicè infinitas. Denique videtur pertinere ad

N. S. per.

298 *Liber Sextus*

perfectionem Dei, ut quoties
effectus p̄det a duplii causa,
creata & modus illū causādi
non dicit ex suo conceptu im-
perfectionem, possit Deus
per se adiuuare vnam ex illis
causis loco alterius concausa.
Si enim Deus potest se solo
quod possūt duę causę, quidni
possit se solo quod potest vna

196 Dicimus tamen pro-
babilius esse, non dari in crea-
turis virtutem hanc obedien-
tialē actiuam ad producēdos
eoseffectus, ad quos illæ non
habent virtutem naturalem
såltem incompletam, & com-
plebilem per aliam causam
creatam. Probatur, quoniam
de hac virtute obedientiali nul-
lum habemus argumentum,
& ex alia parte videtur iue-
ris.

risimilis ex pluribus. Primò quia id quod, si existeret, esset amabile tantum in ratione medij, toties existeret frustrà, quoties daretur aliud mediū indefectibile ab eo distinctum, & æquè efficax in ordine ad eumdem planè finem. Ex g. si ego haberem calatum inaccessibilem, & optimum, frustrà esset mihi habere duos calamos in ordine ad hunc finē, qui est *me scribere*. Sed hæc potentia obedientialis actua esset huismodi; Ergo esset frustrà. Minor probatur; Nam tota bonitas huius potentiae esset in ratione medij, ad hoc nempe ut Deus possit ponere talem effectum. Sed Deus in ordine ad hoc habet suam omnipotentiā indefectibilem,

N. 6 &

et efficacissimam. Ergo haec
virtus obedientialis in creatu-
ris esset tale medium, quale
nos in maiori primi syllogismi
descripsimus. Maior vltimi syl-
logismi probatur. Nam tota
utilitas actionis, & potentiae
actiuae præscindendo ab hoc
quod est, dari effectum, con-
sistit vel in hoc quod per a-
ctionem agens perficiatur pri-
mò, & per se, sicut contingit
in operationibus vitalibus, &
de his nō est præsens quæstio,
sed suprà disputatum est scor-
sim; vel in hoc quod per varias
actiones creaturarum eluceat
in causis varia participatio en-
titatiua perfectionis diuinæ;
ex qua ratione S. Thomas 3.
contrà Gent. cap. 69. vers. Am-
plius si effectus probat creatu-

ras

De Sacramen. Cap. XIV. 301
ras agere, quia aliòquin ex
effectibus non possemus co-
gnoscere illarum naturam; Et
hoc bonum non haberetur ex
illa virtute obedientiali; quip-
pe communi omnibus rebus
ac proinde non indicante spe-
cialem naturam ac perfectio-
nem. Ergò hæc potentia res-
pectu Dei esset purum mediū
in ordine ad ponendum effe-
ctum.

197 Confirmatur quia
est de conceptu omnis causæ
tam principalis, quæm instru-
mental is, eò ipsam iudicari
perfectiorem, quò concurreat
ad perfectiores effectus; ita
influxus Cœli, semina viuen-
tium, membra corporis, quæ
omnia sunt instrumenta, eò
iudicantur perfectiora, quò fa-
ciunt

cūt perfectiores operationes;
& si in aliquibus instrumentis
contrarium videtur, ut in ca-
lamis, penicillis &c. idē est,
quia non sunt instrumenta
adæquata, sed potius recepti-
ua diuersæ virtutis instrumen-
talium impressæ ab artifice.
**Cresceret ergo per hanc illimi-
tatem virtutem obedientiale
perfectio cuiuslibet creaturæ
cum quadam illimitatione
per ordinem ad perfectiores,
& perfectiores effectus quos
posset producere sine ullo ter-
mino.**

198 Denique de ratione
omnis effectus est, esse aliquo
modo indicem suæ causæ,
adèoque vel imaginem, hoc
est indicem cum similitudine,
vel vestigium, hoc est indicem
sine

De Sacramen. Cap. XIV. 303
sine similitudine. Cæterum
ideò effectus excitat curiosita-
tem, nempè desiderium in-
tueniendi ipsum *cur*, quia præ-
stat simul aliquam viam ad
eiusmodi inuentionem. Hanc
autem curiositatē multò ma-
gis excitant effectus superna-
turales. Ergò debent pendere
à causa quam aliquo modo
possint indicare per specialem
proportionem cum illa, quæ
specialis proportio nulla esset
in re præsenti.

CA-

C A P V T. XV.

Soluuntur Argumenta suadentia p̄dicitam potentiam obedientialem deducta tum ex omnipotentia diuina, tum ex testimonij Scripturae, & Patrum.

199

O Bijci solet primò. Quò causa est potentior, eò ab illa posse elevari instrumentū minus proportionatum ad perfectiorem effectum. Ita optimus pictor ineptissimo penicillo conficiet egregiam picturam &c. Respondetur, hoc axioma nō verificari nisi instrumentum aut ex se, aut à causa habeat aliquā specialem virtutem in ordi-

De Sacram. Cap.XV. 305
ordine ad talem effectum. Ex
g. quò quis ditior est, eò po-
test cum pauperiore socio e-
mere pretiosiores merces; at
quamuis aliquis sit ditissi-
mus, non potest emere ullam
mercem concorrente socio
cui nihil planè sit, & cui nihil
planè anteà det.

200 Obijcitur secundò,
Christum, & Santos fecisse
plures effectus per instrumen-
ta disparatissima, vt v. g. illu-
minasse cæcum per lutum, in-
sudisse dulcorem aquis per
lignum amarum, &c. Equi-
dem fatemur eiusmodi effe-
ctus non fuisse productos à so-
lo Deo ad meram presentiam
eiusmodi rerū disparatarum;
aliòquin Deus illusisset viden-
tibus, quasi vteretur prædictis

re,

rebus ad effectus, ad quos ta-
men re ipsa nihil pertinerent,
qua ratione refellitur senten-
tia Gabrielis asserens solum
Deum agere ad præsentiam
illarum rerum, quæ vocantur
causæ. Hæc autem causalitas
in creaturis etiam in ordine
ad effectus miraculosos colli-
gitur non solum ex prædicta
ratione sed ex verbis Scripturæ.
Nā sapientiæ 16. vers. 24. & 25.
dicitur, *Creatura enim tibi fa-
etori deseruiens, ex arde scit in-
tormentum aduersum iniustos,*
¶ *lenior fit ad beneficiendum,*
ijs qui in te confidunt: propter
*hoc ¶ tunc in omnia transfigu-
rita, omnium nutrici gratiæ tuæ*
deseruiebat ad voluntatem eorū
*qui a te desiderati sunt. Et c. vlti-
mō. Omnis enim Creatura ad*
suum

De Sacramen. Cap.XV. 307
suum genus ab initio refigura-
batur deseruiens tuis præceptis.
His ergo suppòsitis.

201 Respondetur, ex pre-
dictis testimonij non excludi-
potentiam innatā in illis crea-
turis quibus Deus vtebatur ad
præstādos huiusmodi effectus
admirabiles : aliòquin debere-
mus etiam negare illam in
causis naturalibus. Nam post
prædictum versiculum 25. Sa-
pientiæ statim subditur; ut sci-
rent filij tui quos dilexisti, Domi-
ne, quoniam non natiuitatis fru-
ctus pascunt homines; sed sermo-
nus tuus hos, qui in te crediderunt,
conseruat; Et tamen certum est
natiuitatis fructus, hoc est na-
turales cibos, habere innatam
vim ad pascendos homines; er-
go nō eam Scriptura intendit
exclu-

308 *Liber Sextus*

excludere. Quo circā vnicum
cius intentum in prædictis
exemplis est, demonstrare,
itā vires & actiuitatem cau-
farū naturalium esse Deo sub-
ditas vt illarum effectus im-
pedire vel attemperare omni-
no pēdeat ab imperio Diuino,
in quo proinde sit collocanda
tota spes, & cui debeantur gra-
tiæ peculiares ex omni vtilita-
te quam à causis creatis elici-
mus: ab eius enim sapientia, &
potestate pendet, vt ex eius-
modi causarum virtute ma-
nent effectus omnino inspera-
biles per naturam.

202 Sic censemus fecisse
Deum in prædictis casibus; In
quolibet enim corpore preser-
tim mixto videtur esse aliqua
vis quæ saltem partialiter pos-
sit

De Sacramen. Cap. XV. 309

sit prodesse ad omnem effectū corporeum per productionem vel primarum qualitatum, vel alicuius alterius qualitatis occultæ, vel per impulsus locales, vel per aliquid simile. Deus autem potuit supplere aliam partem virtutis necessariæ, id que vel per concursum suę potentia, vel per aliquam qualitatē eiusmodi rebus impressā. Dicitur verò creatura deseruī se factori, & præcepto illius, tū in eiusmodi impulsibus, & qualitatibus recipiendis, tum in suis actionibus attemperandis ita ut faceret eas quæ prodescent, ommitteret eas quæ nocent operi diuinitū intento.

203 Obijectur præterea Augustinus lib. 9. de Gen. ad litt. c. 17. vbi ait, *creaturas in suis ope-*

310   *Liber Sextus*
operationibus obedire nutui
diuino, & concludit: *Hoc de-
disse Deum creaturis omnibus
non ut illud habeatur in motu
naturali, sed in eo, quod ita crea-
tæ essent, ut earum natura potẽ-
tiori voluntati Dei amplius su-
biacerent.* Respondetur, Augu-
stinius sine dubio non intel-
lexisse in eo loco de pura po-
tentia obedientiali actiua sine
ulla mutatione intrinseca an-
tecedenti; idque probatur ex
eō ipso, ex quo probant Ad-
uersarij eū ibi loqui de poten-
tia non passiua sed actiua.
Hoc enim ipsi colligunt ab
exemplo, quo inter cætera uti-
tur ligni aridi, & elaborati,
quod diuinus sine terra, & a-
qua repente floret. At respon-
deant ipsi nobis, vtrum lignū
illud

De Sacramen. Cap. XV. 311
illud, dū miraculosè floret, ha-
beat animā vegetatiuā; Si non
habet, ergo nō floret, quoniā nō
viuit, nec mouetur ab intrinse-
co: sed videtur florere. Nā flore-
re est viuere. Si autē reuiuiscit,
vt re ipsa reuixerūt eiusmodi li-
gna diuinitūs virescentia; ergo
facta est in eis mutatio intrin-
seca per potentia obedientia-
lem passiuam, per quam re-
cuperaunt repente animam;
qua recepta, habuerunt vires
intrinsecas saltem incomple-
tas ad florendum.

204 Obijcitur vltimò: lo-
mnis potestas per Aristotelem
est in genere eligendorum. Er-
go eligibilius est Deo posse
per quodlibet facere quodli-
bet, quām nō posse. Distinguui-
mus assumptum: omnis pote-
stas

itas rei prudenter amabilis, cōcedimus, non prudenter amabiles negamus, ut patet in potestate peccandi. Sic Deus nō potest ponere vocationem, durationem &c. sine certis subiectis, quia istae entitates non habent amabilitatem nisi in ordine ad actu perficiendam subiecta. Iam verò actio creaturæ in ordine ad Deum potentem res facere se solo nō habet prudentem amabilitatem nisi vel ad perfectionem ipsius agentis, ut contingit in actione vitali, vel ad ostendendam aliquatenus naturam ipsius agentis, ut patet in omni actione quæ sit aliquo modo conaturalis suæ causæ. Vterque verò finis cessaret in casu nostro.

CA-

C A P V T XVI.

Deciditur quomodò Sacramenta sint causæ gratiæ.

205 **A**sserimus, Sacra-

menta non esse
causas gratiæ per virtutem, &
efficiētiā physicam propriè
dictam. Suadetur primò, quia
cum excluderimus potentiam
obedientialem actiua in or-
dine ad eiusmodi productio-
nes, sequitur ut si physicè gra-
tiā causarent, eam produ-
cerent per qualitatem sibi im-
pressam à Deo. At hæc qual-
itas videtur impossibilis; gra-
tia enim agnoscitur à The-
ologis quasi natura quædam
supernaturalis; atque adeò est

O nō-

nobilissima qualitatum possibilium: alioquin alia nobilior quam gratia agnoscenda esset in Christo, quæ proinde posita in eius anima fuisset radix gratiæ, quod nemo Theologorum sentit. Quin gratia non esset in nobis prima, & radicalis participatio naturæ diuinæ, si alia qualitas nobilior, & prior inueniretur, à qua gratia ipsa posset emanare. Nec etiā ea qualitas per quam Sacra-menta producerent gratiam, posset esse ignobilior, quam gratia: Nam causa ignobilior non potest producere effectū nobiliorem se.

206 Quod si respondeas, eam esse causam inadæquatā, ac proinde quamvis ignobiliorē id posse; contrā est; nec enim

enim datur alia cōcausa crea-
ta possibilis in ordine ad gra-
tiam. Si respondeas , esse cau-
sam instrumentalem, quæ po-
test esse imperfectior effectu ,
contrà est , quia vt cumq; pos-
sit dari instrumentum causæ
creatæ imperfectius eo effectu
ad quod est instrumentum, vt
aliqui putant de virtute semi-
nis, &c. secùs est de instrumē-
tis Dei. Aliòquin de omni crea-
tura possemus suspicari quòd
operetur suos effectus vt in-
strumentum Dei, ac proptereà
nunquam ex perfectione effe-
ctus colligeremus perfectionē
causæ creatæ . Et disparitas à
priori inter instrumenta crea-
turarum, & Dei, est quia cùm
creatura nō sit semper, & ubi-
que, indiguit instrumentis de-

O 2 fe-

ferētibus eius virtutem ad varia loca, & per varia tempora; quæ virtus cùm operetur in bonum alterius causæ, habet ex hoc ipso modum operandi valdē imperfectum adeoque indicat præcipuam perfectiōnem non in se ipsa, sed in ea causa in cuius bonum operatur. At Deus est semper, & ubique, nec proinde instruitur alijs rebus in ordine ad suas actiones; nec vlla res operatur in bonum Dei, sed vice versa Deus operatur in bonū cœtrarum. Ergo propter similiē rationem, propter quā Deus non potest habere instrumentum intentionale, hoc est, speciem impressam, non potest habere instrumentum physicum: Adeoque virtus per quā ope-

operator Deus, non potest ex ratione instrumenti esse imperfectior effectu.

207 Adde, ne in sententia quidem eorum qui concedūt accidentia, vt instrumenta substantiæ, producere substā-
tiam accidentibus nobiliore, cōcedi cōsueuisse vnum acci-
dens vt instrumentum substantiæ tanquam causam proximam adæquatam producere aliud accidens nobilius se. Ac proinde semper ex perfectione talium effectuum arguimus, & metimur perfectionem qualitatum, & virtutum accidentium, quamuis hæ operentur solū in vt instrumenta substantiæ. Et ratio discriminis est, quia accidens ita est causa substantiæ in uno genere, vt sit

O 3 effe.

effectus eiusdem in alio longè præstantiore, & magis indicante perfectionem, hoc est in genere causæ finalis, quæ est perfectior medijs, quamuis media sint instrumenta effectiva illius; propter quam rationem etiam materia licet sit causa formæ in uno genere, quia tamen est effectus formæ in genere causæ finalis, simpli- citer est ignobilior. At unum accidens respectu alterius (quod non sit vita intentionalis, quæ sola potest esse finis *qui*, & ad quam concurrit etiam immediatè ipsa substantia) ita est causa ut non sit effectus illius in genere causæ finalis, ac proinde necesse est, ut sit perfectius simpliciter.

208 Accedit, quod eius- modi

De Sacram. Cap. XVI. 319
modi qualitas physicè influēs
in gratiam non posset po-
ni in omnibus partibus Sacra-
menti, quippe non existenti-
bus quando producitur gra-
tia, nec constituentibus vnum
per se aut vnum continuum,
itā vt aētio vnius partis possit
physicè tribui cæteris. Eſſet er-
go tantū in vltimo indiuifi-
bili formæ Sacramentalis. Et
tamen locutiones scripturæ,
& Patrum, ex quibus aduer-
ſarij colligunt efficaciam phy-
sicam in Sacramentis, ſiquid
probarent, aequè probarent de
omnibus partibus. aequè e-
nim loquuntur de aqua, ex.g.
ac de verbis.

209 Accedunt aliæ diffi-
cultates contrà eiusmodi qua-
litatem, vt potè quę vix expli-

O 4 cari

320 *Liber Sextus*

cari posset num esset spiritua-
lis, an corporea; rursus, quo-
modo non haberet ex natura
sua operari in distans (quod
tamen non videtur naturali-
ter conuenire posse vlli cau-
sæ) nunquam enim ultimum
indivisibile soni tangit statim
illam personam in qua gratia
pro eo instanti est producen-
da; ergo ea qualitas semper,
adecq. ex propria institutione
& natura, haberet agere in-
distans.

210 Deniq; vel hæc qua-
litas haberet vim effectuam
gratiæ in qualibet persona
proxima; & si hoc esset Deus
faceret perpetua miracula
impediendo ne alij iustifica-
rentur; vel in sola persona ta-
liter disposita, & hoc dici non
potest

De Sacram. Cap. XVI. 32^r
potest, nam dispositio sāpē est
aliquid ex natura sua imper-
tinens ad gratiam, præteritū,
& distans; ut v.g. si baptismus
conferatur sub conditione:
*Si Turca heri saltauit Constan-
tinopoli.*

211 Denique in Sacra-
mento valido, & informi con-
fertur postea gratia sine hac
physica efficientia, quippe
Sacramento tunc non existē-
te Nec potest ea vis tribui cha-
racteri producto per Sacramē-
tum. Tum quia in communi
sententia etiam Matrimonij,
& extrema Vnctio, quæ non
conferunt characterem, possunt
esse valida, & informia; Tum
quia character nō habet hanc
physicam vim, ut patet quan-
do sine obice producitur. Non

O s er-

322 *Liber Sextus*

ergò idem character, quando Sacramentum est validum, & informe, concurrit physicè ad productionem gratiæ. Et tamen de Sacramento valido, & informi Patres eodem modo loquuntur ac de valido, & formato, in ordine ad effectiōnē gratiæ. Sic Aug. l. 3. *de Baptismo* loquēs de Baptismo accepto à Schismaticis ait. *Tūc incipit valere idem baptismus cum ad Ecclesiæ pacem venerit.* Et paulò post: *ut idem ipse qui propter discordiam foris operabatur mortem, propter pacem intus operatur salutem.*

212 Secundò, asserimus non tribuendam Sacramentis solam causalitatem moralē. Probatur nam causa moralis ad hoc ut sit verè causa prout

prout ponitur ab Aristotele,
qui 2. Phys. assert præsertim
in illa exemplum causæ effi-
cientis, debet habere aliquam
causalitatem physicam in or-
dine ad agēs morale; causan-
do scilicet physicè species,
quæ causent physicè in eo a-
gente cognitionem &c. Et
hoc modo consiliarius, aut de-
precator dicuntur inter ho-
mines causæ morales. At Sa-
cramenta id non habent re-
spectu cognitionis diuinę, nam
talis cognitio Dei est impro-
ducta. Ergo nisi haberent cau-
salitatem physicam nil aliud
haberent, quām esse id quo vi-
so Deus mouetur ad dandam
gratiam. Id autem habet quæ
libet conditio in ordine ad id
ad quod est conditio. Ergo

O 6 nī

nisi haberent causalitatem aliquam physicam immediatè in gratiam ipsam, non possent dici causa moralis, ac proinde non eximerentur è numero conditionum, neque eis convenirent quæ dicuntur à Florentino, quòd scilicet *continet* gratiam, & quod eam conferant.

213 Addi possunt Patres qui videntur agnoscere aliquam immutationem physicam supernaturalem in rebus Sacramentalibus ut conferant gratiam: per quam doctrinam simul excluditur mera causalitas moralis, simul mera eleuatio extrinseca. Sic Ambro. siuslib 1. de Sacramentis c. 5. non sanat aqua nisi Spiritus S. eius descenderit, Et aquam con-

fer-

De Sacram. Cap. XVI. 325
secrauerit. Chrysost. homil. 35.
in Ioannem. *Aqua, cùm Spiritus Sancti suscepere it gratiam, tunc omnia soluit peccata.* Et alij
qui à recentioribus congeruntur.

214 Nequē dubitari potest hanc esse D. Thom. sententiam: nam præter alia testimonia quæ solent afferri, & quæ ab aduersarijs vtcunque explicantur de causalitate morali, luculentissimum est illud quod habetur 3. p. q. 84. a. 3. ad 4. vbi ait, nō esse datam Apostolis potentiam, vt ipsi sanarent infirmos, at vt infirmi ab eorum oratione sanaretur. *Et autem inquit collata ei potestas operandi instrumentaliter; siue ministerialiter in Sacramentis, & ideo magis posunt*

326

Liber Sextus

*sunt exprimere actum suum in
formis Sacramentalibus; quam
in sanationibus infirmitatum.*
Hæc ille. Sed tota illa causalit
as moralis, quam aduersarij
agnoscunt in ministro Sacra
menti reperitur etiam sine du
bio in impetrante per oratio
nes miraculosam sanitatem
infirmi; ergò S. Doctor agno
uit in ministro Sacramenti ef
ficacitatē aliquam plusquam
moralem.

215

Dicimus igitur tertio
esse in Sacrementis aliquid
plus causalitatis quam habeat
causa purè moralis, aut mera
conditio, minus autem quam
habeat causa physicè influēs.
Vtrumque probatum est in
duplici assertione superiore.
Reliquum est explicare quo
modo

modo id contingat. In qua-
re sequimur viam quam pau-
cis indicarunt aliqui ingeniosi
recentiores. Notandum est igit-
tur, in ijs quæ physicè deter-
minant res ad existēdum, esse
triplicem gradū. Alia influunt
in existentiā illius rei; alia per
suā perfectionē eā exigunt, sed
non influunt; alia neq. influūt
neq; cxigunt, sed sunt id, quo
posito, aliquid aliud influit,
autē exigit. Ad tertium genus
pertinent conditiones vt ap-
proximatio, coexistentia &c.
Ad secundum genus pertinent
causæ physicè minus propriæ,
vt ex. g. pater respectu animæ
rationalis producēdæ in filio;
quin etiam semen respectu
plantæ in sententia ponente
animam plātæ produci à Deo

in

in genere causæ particularis
eò quòd nulla causa ne instru-
mental is quidem pro ducere
possit effectum se nobiliorem;
Item gratia respectu habituū
supernaturalium, quin & au-
xiliorū, quæ gratia vt existēs
nūc, exigit cōferri auxiliā pro
tempore sequenti ad hoc vt
impleantur tunc ea præcepta,
dependenter à quorum im-
pletione debet ipsa cōseruari.
Deniq; omnis ferè causa cor-
rumpens ita solūm causat, si
tes attentè consideretur. In
hac vltima classe collocamus
Sacramenta, quæ per qualita-
tem supernaturalē relatiuam
ad præteritam promissionem
Dei exigunt physicè, quin
metaphysicè, gratiam produci
à diuina omnipotentia, eamq;
de.

determinant ad ipsius gratiæ
collationem.

216 Ex his colligitur pri-
mò quomodò omnes partes,
quas Sacramentum dicit in-
recto, cōcurrant ad produc-
tionem gratiæ. Omnes enim ha-
bent hanc qualitatem super-
naturalēm relatiuam. Secun-
dò quomodò Sacramēta sint
instrumenta Dei: sunt enim
id per quod Deus determinat
omnipotentiam suam ad pro-
ductionem gratiæ in bonum
non ipsorum Sacramentorum
sed in bonum alterius. Tertiò
cur Sancti Patres admirantur
omnipotentiam Dei qui per
hæc vilia elementa potuerit
homines sanctificare; id nam-
que in sententia concedente
Sacramentis solam causalita-
tem

tem moralem vix explicatur; at facilè in nostra. Ea enim est efficacitas diuinæ promissio-
nis, ut Deus alligando illi quā-
cumq. rem disparatissimam,
possit efficere ut res illa tra-
hat per exigentiam metaphy-
sicam quemcumque effectū
præstantissimum.

217 Quartò colligitur quo-
modo hoc idem verificetur
de passione Christi, de sāgui-
ne, de meritis, denique de hu-
manitate eiusdem, quin de
Sacramēto valido, & informi,
quibus omnibus Patres, & D.
Thomas tribuunt similem ef-
ficacitatem in ordine ad no-
stram iustificationem. Neque
obstat, aliqua ex his esse prēte-
rita respectu collactionis gra-
tiae; Tū quia satis est si existat
in

in aliquo suo effectu, in quā tāquā in semine reliquerint illā qualitatem relatiuam, tum quia causa quę non agit per influxum, sed per exigentiam, nō est necesse quod coexistat; ut patet in forma exigente, nunc pro tempore sequenti conseruationem suarū dispositionum à quibus pender; & in gratia exigente pro tempore sequenti auxilia necessaria ad eam retinēdām; & in multis alijs exemplis.

218 Ponimus verò qualitatem relatiuam, & non puram relationem prædicamentalem ad promissionem ut præteritam. Nam eiusmodi relationes, si sunt distinctę, habent quidem connexionem, sed non habent ullam exigentiam

tiām, aut causalitatē, aliōquin
relatio quā nūc est in luna ad
præteritam promissionē Dei
de resurrectione mortuorum
posset dici causa quōd mortui
in extremo iudicio resurgent.
Non igitur omne id quo pos-
to necesse est aliud poni, exi-
git ut illud ponatur, quoties
talis necessitas prouenit non
ex perfectione, aut ex peculia-
ri proportione rei connexę cū
tali effectu secundūm entita-
tem specificam ipsius rei con-
sideratę in se ipsa, & prout
p̄fscindit à subiecto, in quo
recipitur. Hæc enim est ratio,
cur v̄bicationes, & duratio-
nes, v. g. ignis, & stupæ, non se
habeant per modum exigen-
tiæ, sed per modum puræ con-
ditionis ad calefactionē. Quā-
uis

uis enim hæ determinatæ v-
bicationes, & durationes sint
physicè connexæ cum calefa-
ctione; id tamen habent ex
natura subiectorum, & non
ex natura vocationis, & du-
rationis, quatenus præscindit
à certo subiecto: ideo non ad-
dunt aliquam exigentiam su-
præ eam quam supponunt in
subiecto; sed eam tantummo-
do vltimò complent, & deter-
minant. Secùs est si eadem
considerentur in ordine ad
eos effectus, quos trahunt ra-
tione sui, vt v. g. in ordine ad
cognitionem intuituam de
ipsis: hos enim effectus exi-
gunt vt causæ. Similiter ergò,
de relationibus prædicamen-
talibus philosophamur.

CA-

C A P V T XVII.

*An Sacra menta conferant gratiam in tempore, vel in insta-
ti: ubi multa de tempore inde-
terminato, de productionibus
instantaneis, & de preceptis
non violabilibus nisi in in-
stanti.*

219

Certum est primò,
Sacra menta non
conferre gratiam neque ante,
neque postquam existunt. Nō
ante; quoniam promissio Dei
de danda gratia est condi-
tionalis posito *Sacramento*, pro-
missio autē conditionalis non
obligat ante aduentum con-
ditionis. Nō post; aliòqui ver-
ba *Sacramentalia* non essent
vera,

vera, ut potē quæ proferuntur
per tempora præsentia: ex quo
etiam excluditur sententia af-
serens Sacramenta compleri
ante instans, sed conferre gra-
tiam in instanti ipsis extrinse-
co. Nam si fingas idem quoq;
esse instans extrinsecum vitæ
illius qui Sacramentum rece-
pit, teneris alterum cōcedere,
vel aliquem esse in peccato
per totam vitam, & iustifica-
ri post vitam, vel Sacramentū
alicui ritè conferri, qui tamea
non iustificetur.

220 Certum est secundò,
gratiam non conferri in tem-
pore indeterminato. Omne
enim quod est à parte rei, est
aliquid determinatū; sed quæ-
libet indeterminatio dicitur
respectu necessitatis quæ nō
sit

fit ad vnum absolutè, sed conditionatè, *nisi detur aliud*. Ita potentia libera dicitur indeterminata, quia non habet necessitatem absolutam ad vnam partem; sic propositio explicitè, vel implicitè disiunctiva dicitur indeterminata, quia ad hoc ut sit vera, non est necessaria absolutè positio vnius partis: & sic de cæteris. Hoc autem genus indeterminationis non repugnat, quia semper saluatur quomodo verificetur principiū, illud *quodlibet vel est tale, vel non est tale*; ut patet; Ex. g. si quæras, an nauis A: sit necessaria ad nauigandum, respondeo: si non sit alia nauis, est necessaria; si sit, non est necessaria. At si daretur aliquid à parte
rei

De Sacramen. Cap. XVII. 337
reiverè indeterminatum in
suo else , sequeretur , illud
principium esse falsum . Nam
si de quolibet prædicato exco-
gitabili verificatur in illo ente
altera pars contradictionis ,
utique illud ens nullam habet
indeterminationem .

221 Confirmatur ex ab-
surdis à posteriori . Nam tem-
pus indeterminatū debet ha-
bere essentiam vniuersalem
temporis , aliòquin est tem-
pus æquiuocè , eo modo quo
etiam lignum posset vocari
tempus . Ergò habet partes prio-
res , & posteriores . Quæro igit-
tur an in priori medietate
huius temporis indeterminati
existat gratia . Si concedas ;
Ergò gratia existit ante finem
totius Sacramenti . Si neges ;

P ergo

ergò non assignasti durationē
gratiæ prout distinguitur ab
integra duratione negationis
gratiæ, quam durationem
quærit quicumque quærit,
quando nam gratia confer-
tur; sed æquè assignasti illud
tempus, ac potuisses assignare
integrum annum.

222 Denique est axioma
mathematicum ac præcipue
Archimedis ita se habere tem-
pus ad tempus, sicut se habet
spatium ad spatium, quando-
quidem vtrumq. habet eam-
dem mensuram hoc est motū.
Sed ex octaua demonstratio-
ne primi libri Euclidis quoties
in spatio locali duxæ lineæ sunt
inæquales, potest abscindi à
maiore pars determinata per
quam excedit minorem. Ergò
idem

De Sacramen. Cap. XVII 339
idem potest fieri inter duo tē-
pora: ac proinde si non in toto
tempore in quo confertur Sa-
cramētum datur negatio gra-
tiæ, poterit ab eo integro tem-
pore cui coexistit consecratio Sa-
cramenti, abscindi aliqua de-
terminata pars cui non coe-
xistat negatio gratiæ.

223 Contrà hanc doctri-
nam euidentissimam, quæ ne-
gat inceptionem vlli rei in
tempore indeterminato, op-
poni solet molesta obiectio de
præceptis aliquid faciendi ante
tale certum instans, vel ante
finem talis horæ &c. quorum
præceptorum violatio adeòq.
eius effectus, qui est negatio
gratiæ, videtur non fieri nisi
in tēpore indeterminato. Ne-
que dicas, hæc præcepta esse

P 2 im-

impossibilia. Nam contrà est,
quia de facto datur præceptū
contritionis ante mortem. Fac
ergò, aliquem ex reuelatione,
seu vera seu existimata, crede-
re se nō moriturum ante finm
horæ, quæro quandonam
peccabit nisi cōteratur? Quod
si dicas, modum operandi hu-
manum exigere tempus ad
colligendas species antequam
agamus: contra est; Nam fin-
ge, species iam esse collectas;
quippe ijs collectis adhuc ma-
net libertas ad conterendum,
vel non conterendum. Quin-
finge aliquem putare, satis esse
si incipiat colligere species an-
te tale determinatum instans.
Denique ex multis exemplis
tum legis diuinæ tum huma-
næ, quæ prolixum esset ex-
ponere

De Sacramen. Cap. XVII. 341
ponere, quilibet subtiliter con-
templatus intelliget hunc o-
bligandi modum esse possibi-
lem.

224 Existimant aliqui, nō
implicare obligationem illam
itā vagam, ut in nulla certa
temporis patte incipiat vrgere.
Idque confirmant exemplo
Dei, qui potest vtiliter promit-
tere se aliquid facturum (ex g.
Iudicium vniuersale) in ali-
quo anno æternitatis: qua-
tamen promissione posita, nū-
quam est assignabilis aliquis
annus in quo sit verum dice-
re: *Nunc Deus tenetur promis-
sionem exequi.* Hæc tamen re-
sponsio apertè refellitur. Ideo
enim id valet in Deo, quia
Deus neque potest suspende-
re, neque mutare voluntatem

P 3   circà

circà vllum obiectum possibili-
le . Quocircà hæc promissio
necessitat Deum ad eligendū
ab æterno aliquem ex annis
futuris, in quo velit eam im-
plere, & ad exequendam de-
inde talem electionem . Qua-
re non sequitur in Deo illud
absurdum , quod sequeretur
in creatura ; Nempe ità obli-
gari , vt simul posset nunquā
seruare obligationem , & nū-
quam eam violare , progra-
ftinando scilicet semper ele-
ctionem illius temporis deter-
minati in quo ipsa creatura
vellet obligationem implere ,
vel ità eligendo , vt poste à mu-
taret voluntatem . Deus nam-
que , cum neutrum ex his face-
re possit , hoc ipso quod obli-
gationem per impossibile nū-
quam

De Sacramen. Cap. XVII. 343
quam impleret, semper illam
violaret; quippe semper ha-
bens voluntatem de illa num-
quam implenda.

225 Quod si respondeas,
homines de facto obligari in-
aliquo tempore determinato,
sed ex ignorantia; quia nesciunt
an post illud poterunt adim-
plere præceptum. Contra est;
quia possunt scire vniuersè per
te quod nisi haberent ignorā-
tiā numquam obligarētur.
Ergo poslunt inferre euidēter;
Ego numquam obligor. Euidens
enim est neminem obligari ad
id ad quod scit quod non
obligaretur nisi haberet igno-
ratiā super ipsa obligatione.

226 Ut ergo hæc obiectio sol-
uatur, distinguendum est pec-
catū quod cōmittitur ex ipsa

P 4 actuali

actuali violatione præcepti, ab
eo quod cōmittitur ex pericu-
lo cui quis se per morā expo-
nit ne fortè non possit seruare
præceptum. Rursus recolenda
sunt quæ diximus in libello de
Fide n. 311. hoc est supposita
infinita diuisibilitate tempo-
ris(nam ea negata nulla esset
difficultas) non posse Deum
assignare omnes partes illius,
adeòque non posse dare con-
cursum successiū ad infinita
exercitia libertatis distincta
intrà aliquod certum tempus,
sed debere vel ad exigentiam
naturæ, vel ex suo arbitrio, de-
terminare aliquam vltimam
particulā durationis , cui nul-
la conueniunt prædicata con-
tradictria neque intrinseca
neque extrinseca, in quatota
possit

De Saeramen. Cap. XVII. 345
possit quis benè, vel malè ope-
rari, sed non benè in vna eius
parte, & malè in alia; Si enim
posset mutare, nō solūm Deus
assignaret in eo tēpore plures
partes quām supponamus assi-
gnari, sed etiā ipse homo, qui p-
pè videns se antea operatum
fuisse vno modo, & delibe-
rans vtrum nunc velit perse-
uerare, an mutare.

227 His positis dicimus,
re ipsa violari præceptū in tota
illa vltima particula, in qua
quis omittit actū præceptum:
peccari autem ex periculo in
illa particula, in qua primum
creditur eiusmodi periculum;
pœnam verò humanam velu-
ti excommunicationem incur-
ri quidem in illa vltima parti-
cula veræ violationis, sed in-

P s curri

curri in ordine ad tempus se-
queñs. Probatur hæc vltima
pars: Nam in eo tempore in
quo verè præceptum violatur,
pro priori natura ad peccatū
ille homo gaudebat beneficijs
aliorum fidelium; Et tamen
non iniungitur excommuni-
catio ab Ecclesia in ordine ad
aliquos effectus vnius instatis,
& non ad alios: ergò pro toto
illo instanti gaudet beneficijs
communibus omnium fide-
lium. Quare verisimilius est
ut dixi excommunicationem
respicere solum tempus subse-
quens, licet reatus ad execu-
tionem talis poenæ sit in parti-
cula antecedenti.

228 Quod si sequaris sen-
tentiam negantem posse ali-
quid perinanens incipere in-
tem-

tempore, quæ videtur sententia Aristotelis, & conformis communi conceptui hominū admirantium initia rerum, non autem permanentiam, ac proinde hanc ab illis distingētum, atque ex hoc vnicō argumento ponentium instantia in tempore; si, inquam, sequaris hanc sententiā; dic negationem gratiæ, & reatum pœnæ incurri in instanti incipiū illius vltimæ particulæ, per quod illa iungitur particulæ præcedenti, quod instans est essentialiter copulatum. secundūm Aristotelem 8. phys. l. 69. Ac proinde actus qui existit in eo instāti necessariò existit in particula sequenti.

229 Dices: quamuis actus externus necessariò sequatur

P 6 ad

ad actum internum, tamen
poena imposta actui externo
non incurritur nisi postquam
sequitur externus; Ergo licet
duratio illius particulæ neces-
sariò sequatur ad instans ince-
ptium, tamen poena impo-
sita omissioni duranti per
totam particulam, non debet
incurri in instanti inceptio-
nem. Sed respondemus, distinguen-
dum esse inter poenam, & rea-
tum poenæ. Poena non debet
dari nisi post totum malum
cui imponitur; At reatus da-
tur hoc ipso quod quis ponit
liberè aliquid essentialiter tra-
hens illud malum. Hoc vlti-
mum contingit in casu nostro,
& non in potente actum in-
ternum; Nam eo posito adhuc
alia causa vel saltem Deus pos-
set

De Sacram. Cap. XVII. 349
set impedire externum, & sic
complementum illius mali,
cui iniungitur poena. Ideò per
actum internum non ponitur
aliquid metaphysicè trahens
totum malum cui iniungitur
poena. Denique confirmata
tur hæc doctrina; nam lex, &
impositio poenæ debuit condi-
eo modo quo potuit. Aliter
verò condi non potuit, suppo-
sita sententia quam hic suppo-
nimus, res nimirum perma-
nentes non posse incipere nisi
in instanti intrinsecō.

230 Aliqui tamen docti
recentiores censent res per-
manentēs (supposita infinita
diuisibilitate temporis) posse
incipere extrinsecè. Et id putat
de gratia sacramentali. Cen-
sent enim in sensibilitate sacra-
men-

350 *Liber Sextus*

mentorum dari *minimum* quod
non, hoc est tantam partem
quanta per se non sit sufficien-
ter sensibilis, sed per quamcū-
que additionem fiat talis: da-
tur ergo, aiunt, aliquod instās;
in quo Sacramentum vltimò
non est, sed postea erit: & in
hoc instanti gratia illa incipit
extrinsecè.

231 Hæc sententia vali-
dè impugnatur. Primò ad ho-
minem contrà eius autores
qui non agnoscunt aliqua mi-
nima in quantitate permanē-
ti vel successiva; adeòque
concedunt nullam esse par-
tem durationis, quæ non sit
volita à Deo per decretum
executium distinctum ab eo,
per quod est volita pars ante-
rior. Nam hoc posito, non est
assi-

De Sacramen. Cap. XVII. 35
assignabilis aliqua duratio ul-
mæ syllabæ v. g. quæ moueat
Deum ad infundendam gra-
tiam. Quacumque enim assi-
gnata potero ibi considerare
duas partes, quarum altera
est volita per decretum ante-
riùs, & determinat Deum ad
dandam gratiam, ita ut dura-
tio subsequens impertinenter
planè se habeat. Quando qui-
dem Sacra menta, seu sint cau-
sæ physicæ, seu morales, certè
causant per existentiam non
posteriorem ad existentiam
effectus. Quare nulla pars il-
lius durationis quam Sacra-
mentum causat in gratia, de-
bet esse prior tempore, quām
ulla pars assignabilis in Sacra-
mento causante. Sed hæc re-
futatio, ut diximus, validior est
ad

352 *Liber Sextus*

ad hominem, quām in principijs nostris iam suprà explicatis, & intrà explicandis super minimis quantitat iuis. Eadem ergò sententia simpliciter ex triplici capite nobis non probatur.

232 Primò quia sine ullo fundamento afferit sensibilitatem sufficientem, ablutionis vel enunciationis incipere extrinsecè, idque ad soluendam præsentē quæstionem de inceptione gratiæ Sacramentalis. Secundò quia in forma Sacramentorū adhibetur verbum affirmatiū præsentis temporis quod videtur significare instans intrinsecum. Nam, ut alibi dixi, nullum aliud habuit fundatum Aristoteles pondi instantia, quām, ut aliquid

De Sacra men. Cap. XVII. 353
quid ex parte obiecti respon-
deret affirmationi præsenti :
Quin apud latinos vocatur *in-*
stās id ipsū quod nos semibar-
barè dicimus *præsens*. In hoc
tamen differt tempus à qua-
ntitate permanenti, quod in
hac non datur principium di-
stinctum à fine ex natura rei ;
illud enim idem punctū quod
est principium secundūm vnā
mensurationem, est finis se-
cundūm alteram ; Et ideo in
qualibet quātitate debent pos-
se inueniri saltem duo puncta
quorum vtrumlibet possit esse
principium secundūm aliquā
mensurationem. At in tempo-
re sicut datur ex natura rei id
quod est *prius*, & id quod est *po-*
sterius, ita datur vnum solum
principium. Hinc est nō requi-
xi

354 *Liber Sextus*

ri in duratione rei permanētis
duos terminos intrinsecos, sed
finem posse esse extrinsecum,
itā ut res incipiatur per primum
sui esse. Alioquin duæ formæ
permanentes oppositæ coexi-
stent in eodem instāti, quod
repugnat; Non autem repu-
gnat qualitates oppositas pe-
netrari secundūm puncta ter-
minatiua. Contrarietas enim
illarum est secundūm subie-
ctum non secundūm lo-
cum.

233 Arbitramur ergo ef-
fectus Sacramentorum incipe-
re in instanti intrinseco, quod
apertissimè asseruit de effectu
verborum consecrationis S.
Thomas 3. p. quest. 75. art. 7.
in corpore & ad primum. Quin-
etiam de qualibet inceptione
gratiæ

gratię in quartum dist. 17. q. 2.
art. 5. quæstiuncula 2. ad 3. vbi
ait. Non est assignare ultimum
instans in quo est culpa, sed pri-
mum in quo non est, sed est assi-
gnare primum instans in quo est
gratia: & quomodo hoc sit verū,
patet ex ijs quæ dicta sunt. su-
prà dist. 11. de transubstantia-
tione panis in corpus Christi. Et
ratio est, quia tunc primò est
sufficiens sensibilitas Sacramē-
ti quando potest ex vi obie-
cti sensibilis verificari hoc iu-
dicium, hic est unctus, est ablu-
tus &c. Quod quidem iudiciū,
vt actu eliciatur, requirit ali-
quam morulam post positio-
nem obiecti; sed eam moru-
lam non expectat Sacramen-
tum, vt patet; perficitur enim
quando datur fundamentum
obie-

356   *Liber Sextus*   234
obiectuum talis iudicij. Bene
ergò S.Thomas laudato arti-
culo 7.ad.tertium ait: *Conuersio*
in ultimo instanti prolationis
verborum:tunc enim completur
verborum significatio, quæ est
efficax iu Sacramentorum for-
mis.

234   Hoc posito, cessato
obiectio aduersariorum quòd
tota ablutio ex g. detur an-
te instans, ac proinde quod
illud instans impertinenter
se habeat ad confectionem
Sacramenti, quippe cuius
tota sensibilitas esset posita
etiam si Deus impediret il-
lud instans terminatiuum.
Respondemus enim, omnem
motum ordinari essentiali-
ter ad terminum, & omne
feri ad factum esse, In rebus
qui-

De Sacramen. Cap. XVII. 357
quidem permanentibus, vt
docet Aristoteles, & aduer-
tit S. Thomas articulo citato
fieri, & factum esse est idem; se-
cùs in successiuis. Ideò illud
indivisibile pertinet ad perfe-
ctionem actionis, & sensibili-
tatis, hoc est ad *factum esse*
utriusque; neque Deus potest
illud impedire; quia motus est
talis entitas, vt non sit pru-
denter amabilis nisi in ordine
ad terminum.

235 Præterquam quod,
gratia producitur in ultimo in-
stanti formæ, vt sic enunciatio-
nem ipsius formæ de præsenti
verificet. Forma vero constat
ex syllabis finitis, quarum
quælibet completur per insta-
tia interpolata, & durat ali-
quandiu. In illo igitur instan-
ti

ti producitur gratia, in quo ultima syllaba (quæ est sonus indiuisibilis, & per indiuisibilem sensationem percipitur) est primò completè audibilis. Quòd si daremus, & formam sacramentalem posse totam validè proferri antequam esset completa ablutio, vel unctionio, aut alia actio ad Sacramentum essentialis, & posse Deum impedire ultimum indiuisibile, per quod completur esse unctionum, esse ablutum &c. Respondemus tunc non fore Sacramentum: ut potè de cuius essentia, ut diximus, non est tantum unctionio, & ablutio in fieri; Sed esse unctionum, esse ablutum in facto esse.

236 Denique fieri solet molesta obiectio, quod Sacra-
menta

De Sacramen. Cap. XVII. 359
menta non habeant comple-
tam significationem in ultimo
instanti prolationis, sed post
aliquam morulam; nam ante
illam semper loquens manet
indifferens ad aliquid adden-
dum, quod mutet sensum
verborum, & constituat aliam
propositionem sensibilem. Re-
spondemus tamen, eam mo-
rulam requiri ad hoc ut pro-
positio non sit æquiuoca, non
autem ad hoc ut sit completa-
nisi enim ante illam proposi-
tio esset completa, sequeretur
nullam propositionem de præ-
senti significare obiectum suū
itā esse pro tempore locutio-
nis sed pro tempore silentij
subsequentis, in quo per te
completur propositio. Nam
propositio de præsenti habet
signi-

significare obiectum pro vltimo instanti sui, hoc est pro vltimo instanti in quo ipsa compleatur. Item sequeretur, non obligari eum qui protulisset verba obligatoria cum intentione, & posteà immediatè mutata voluntate addidisset alia verba modificantia præcedentem promissionem: pariter sequeretur non incurrire in censuras hæresis externæ eū qui protulisset propositio, nem hæreticam, & immediatè posteà eam per aliquam additionem immutasset; Semper enim valeret illud assumptū, quod ante morulam non fuisse completa propositio, ac significatio. Hæc autem omnia sunt contrà communem conceptum hominum & sensum.

Do-

Doctorum. Qua propter dicendum est, sicut aliquæ propositiones externæ habent duplum sensum, ita ut loquens nō possit exterius conuinci quod magis intenderit hunc, quam illum, si tamen vnum re ipsa intendit in contractu v. g. ad eum sensum re ipsa obligatur; ita verba antè illam morulā, quam tu exigis, esse æquiuocata ad hoc ut significant affirmationem completam, vel incompletam: quæ æquiuocatio non tollitur nisi post morulam silentij subsequentis; verumtamen ante illam morulam habent re ipsa verum, & completum sensum si accesserit intentione. Ad valorem verò, & effectum Sacramenti non requiriatur sensibilitas carens omni æ-

Q

qui

quiuocatione, vt alibi exposi-
tum cst.

237 Ex his habetur, qua-
re in Sacramento Pænitentia
non sit forma sufficiens secun-
dum communem sententiam
dicere tātūm: *Abfoluo*. Id enim
ex communi vsu sermonis nō
tam est dictio æquiuoca quām
incompleta, hoc est principiū
dictionis. Sit tamen forma
sufficiens: *abfoluo te*. Hæc enim
verba sunt æquiuoca ad di-
ctionem completam, & incō-
pletam, quandoquidem pro-
ferri possunt, vel vt implicitè si-
gnificatiua illius vinculi de-
terminati, à quo quis absolu-
tur, cū qua intentione si pro-
ferantur, sunt dictio comple-
ta, ac proinde forma sufficiēs;
vel possunt proferri non tam
quam

De Sacramen. Cap. XVII. 363
quam id implicitè significātia,
in quo casu nō sunt dictio cō-
pleta, nec per se sola sufficiunt
ad Sacramentum, sed simul
cum sequentibus. Et porrō
sequentia pertinere posse ad
formam Sacramenti Pœni-
tentiæ colligitur ex Conc. Flo-
ren, designante eiusmodi for-
mam sic: *Ego absoluo te &c.*
De facto tamen probabile est
verba illa sequentia non esse
partes formæ regulariter lo-
quendo; Nam Sacerdotes so-
lent habere intentionem per-
ficiendi Sacramentum quām
celerrimè, & tutissimè pos-
sunt; ergò solent habere in-
tentionem proferendi priora
verba in eo sensu, vt ipsa suf-
ficerent etiam si ex aliquo
accidente non possent addi

Q 2 poste.

364 *Liber Sextus*

posteriora: quamuis re ipsa
bene addantur, & ad ob-
seruandum ritum Ecclesiæ,
& ad maiorem declarationem
externam.

238 Hæc de Sacramen-
tis in genere: Aliqua subij-
ciemus de Sacramento-
rum nobilissimo,
hoc est de Eu-
chari-
stia.

..

CA-

C A P V T XVIII.

Quomodo ex veritate verborum
Christi colligatur desitio to-
tius substantiæ panis, & vi-
ni: & an pronomina hoc,
& hic in verbis consecratio-
nis stent adiectiue, an sub-
stantiue.

239 **D**esitionem totius
substantiæ panis
& vini in Sacramento Eucha-
ristiæ ex verbis Christi ait col-
ligi Tridentinum *seff. 13. c. 3.*
Difficultas est in hac re; quo-
niam videtur potuisse verifi-
cari quidquid Christus di-
xit, nimirum ly *hoc* esse cor-
pus suum, quin substantia pa-
nis desineret esse, modò non

Q 3 re.

remaneret vñita cum accidētibus panis , atq. adeò illi substantiæ non conueniret amplius designari per tale pronomen *hoc* . Variæ rationes ad hoc explicandum sunt exco-
gitatæ , quæ tamen omnes la-
borant hoc vitio , vt dicant ,
Concilium alligasse suam de-
finitionē varijs principijs phi-
losophicis summè incertis , &
controversis .

240 Po rò si liceret opi-
nari , aliquid in èa definitione
suppositū esse ex philosophia ,
nullus nobis videretur proba-
bilior modus , quàm si Conci-
lium cum Aristotele 8. *Meta-
physicorum in fine* existima-
uerit inter actum , & potentia
non dari vñionem distinctam ,
sed ea duo per solam coexistē-
tiam

De Sacram. Cap. XVIII. 367
tiam vñiri, siue hæc sit relatio
distincta, siue non. Quod axio-
ma Aristotelis vel habet locū
tantummodo respectu illorū
actuum quos natura nunquā
voluit existere, nisi actuarent,
cuiusmodi non est anima ra-
tionalis, vel etiā respectu illius,
sed comparatæ cum potentia
proxima, hoc est, non cum cor-
pore vtcumque, sed cum hoc
corpore organico: quod latius
explicare non est huius loci.

241 His positis, cum con-
stet ex verbis Christi, panem
nō esse hoc id est *unitum* *bis ac-
cidentibus*; & simul constet, hęc
accidentia manere, constat
vtique deesse alteram partem
necessariam ad hunc effectū
formalem, qui esset *panem*
esse *hoc*: scilicet deesse substan-

Q 4 tiam

tiam panis. Confugere autem ad defectum tertiae entitatis, quam vocant *unionem*, videtur merum commentū quip, pēquæ vnio non habet fundatum neque in Aristotele, neque in lumine naturæ, neq; in principijs fidei; per hæc enim tantum habemus, hæc accidentia non esse modos, non autem habemus vñiri suę substantię per aliquid distinctum à coexistentia. Sic namque vna duratio, vel vbiatio non est modus alterius, & tamen hæc per solam coexistentiam vniuntur.

242 Sed vt eamdem consecutionem, quam elicit Tridentinū, absoluamus ab omni controuersia philosophorum, obseruandum est, multas esse pro-

De Sacramen. Cap. XVIII. 369
propositiones, quæ cū re ipsa
affirment duo, videntur ta-
men affirmare vnum tātūm ,
quia alterum affirmatur laten-
ter, & est adeò per se euidens,
vt non videatur esse materia
exterioris affirmationis. Ex. g.
dum dico, *dono tibi hunc librum*
re ipsa nō solum affirmo meā
donationem , sed etiam affir-
mo existere librum , & esse id
quod tibi demonstro , ità vt si
illud non esset liber , mea pro-
positio esset falsa. Et porrò do-
natio debet verificari pro vlti-
mo instanti enunciationis ; at
verò, quòd *bis sit liber*, debet
verificari anteà ad hoc vt pro-
positio sit vera.

243 Suppositis his , dici-
mus Christum duo affirmasse ,
alterum explicitè , & primariò;

Q s scili-

scilicet, esse suum corpus in ultimo instanti enunciationis id quod demonstrabat; alterum implicitè, & secundariò; hoc est, esse aliquid sensibile, & demonstrabile quod indicabat toto tempore quo loquebatur; de hoc autem affirmauit, quod in ultimo instanti esset corpus suum. At hoc fuisset falsum, si quomodo cumq. permaneret substantia panis. Ergo ex veritate verborum Christi ritè infertur eam desinere. Probatur subsuïptum. nam si esset adhuc tunc substantia panis, utique de illa posset verificari ipsum pronomen *hoc* quippe quæ & existeret in fine propositionis, & fuit unita illis accidentibus in aliqua parte illius temporis in quo enunciatur

De Sacram. Cap. XVIII. 371
ciatur propositio. Et tamen
non posset dici quod illa esset
Corpus Christi. Ergo enuncia-
tio Christi esset falsa dum dicit
hoc esse corpus suum. De facto
autem fuit vera, quia in fine
ipsius enunciationis nihil da-
batur cui conueniret pro ullo
instanti enuntiationis prono-
men *hoc*, nisi ipsum Corpus
Christi. Ita si quis dum lignum
cōburitur, diceret, *hoc est ignis*,
eatenūs verum diceret, qua-
tenūs in ultimo instanti enū-
ciationis fieret cōuersio ligni
in ignem; at non in casu in
quo lignum, atque adeò ali-
quid significatū per tale pro-
nomen *hoc*, permaneret & nō
conuerteretur in ignem.

244 Ea verò quæstio quæ
solet fieri; num pronomē illud

Q. 6. *hoc*

hoc ponatur adiectiuè an substantiuè, si res subtiliter consideretur videtur cessare. Nullum enim pronomen, quippe relatiuum, potest ponи omnino substantiuè, sed semper subintelligitur aliquod substantiuum cui adiaceat veluti *ens, negotium, & similia*. Neque tamen censemus ly *hoc* in verbis consecrationis se tenere ex parte prædicati, quasi sensus sit; *corpus meum est hoc*. Quę nostra assertio ut intelligatur, animaduertendum est, licet pronomina aliquando ponantur in eo genere in quo concordant cum prædicato, non tamen sequi, ea tunc se tenere potius ex parte prædicati, quam ex parte subiecti. Nam ex g. si dixero; *bæc est gemma,*
quam-

De Sacram. Cap. XVIII. 373
quamvis ly *hæc* accipiat de-
terminationē generis à ly *gem-
ma*, tamen ly *hæc* est subiectū,
& ly *gemma* est prædicatum.
Ncque dicas poni *hæc* quasi,
hæc res, nam si affirmarem id
esse adamantem, nō dicerem
hæc, sed, *hic est adamas*; Ergò
determinatio generis desumi-
tur à prædicato. Et ratio est
quoniam, licet potuissent cō-
stitui vocabula adiectiua per
se indifferentia ut coniunge-
rentur cum quolibet nomine
substantiō, tamen de facto
nomina substantiua diuisa
sunt in tres classes per quam-
dam proportionem cum ma-
ribus, vel foeminitis; vel rebus
neutrum sexum habentibus.
quo posito distincta pariter
sunt nomina adiectiua in va-
ria

374. *Liber Sextus*
ria vocabula coniungenda cū
substantiis constitutis in hac
vel in illa classe. Quando ergo
dicimus: *hæc est gemma*, ly *hæc*
iam continet aliquam affir-
mationem implicitam, & cō-
fusam; nempe: *id quod tibi de-*
monstro est in ea classe rerum,
quaæ ponuntur in genere fæni-
mino.

245. Ex his colligitur no-
stra conclusio, scilicet, in ver-
bis Christi ly *hoc* esse subiectū,
& non prædicatum, ut aliqui
putant, quasi Christus dixerit
Corpus meū est hoc. Ex cōtex-
tu enim patet oppositū. dum
Christus ait *accipite, & come-*
dite hoc est enī, &c. vbi illa cau-
salis enī debet reddere rationē
cur eos iuberet accipere, & co-
medere id quod illis offere-
bat

De Sacramen. Cap. XIII. 375
bat, nempe *hoc*; hęc autem ra-
tio debet affirmare aliquid de
tali subiecto ad hoc ut per cā
affirmationem sequatur, id es-
se ab eis comedendum; & nō
affirmare illud tanquam præ-
dicatum de alio subiecto; nam
medius terminus in argumē-
tatione directa, & naturali de-
bet esse prædicatum, & non
subiectū respectu subiecti Cō-
clusionis. Et confirmatur ex
verbis consecrationis relatis à
Paulo 1. ad Corinth. 11. *hic*
calix nouum testamentum est
in meo sanguine, vbi patet, *hic*
calix esse subiectum, & non
prædicatum. Nec ideo repre-
hendendus est interpres no-
stræ vulgatæ, dum vertit *hic*
est sanguis, & non *hoc* ut se
habet in Græco textu, in quo

fāb.

sanguis est neutrius generis.
Nam suprà ostensum est et iāsi
pronomē se teneat ex parte
subiecti, adhuc in communi
locutione desumere genus à
prædicato.

246 Sed ut reuertamur ad
nostram principalem quēstio-
nem, addimus, Concilium nō
collegisse hanc cōuersionem,
ex vna tantum enunciatione
Christi; sed ex multis se mu-
tuò declarantibus. Ait enim
id colligi ex eò quòd Christus
id quod offerebat, verè 'corpus
suum esse dixit, & tamen illa
particula verè non habetur in
narratione euangelica conse-
crationis, sed Ioannis 6. *san-*
guis meus verè est cibus, etc.
Hoc posito certum est, primò
omnia verba Christi simul ac-
cepta

De Sacramen. Cap. XVIII. 377
cepta excludere permanentiā
substantiæ panis in eodē loco.
Ait enim, *accipite et manduca-*
te, hoc est enim corpus meum ;
& tamen si ibi vtcumque esset
panis, multò magis propriè
diceretur ipse panis comedī,
quām corpus Christi. quippè
solus panis frangeretur, & con-
tereretur, solusque verteretur
in substantiam aliti, quæ per-
tinent ad naturam comestio-
nis. Confirmatur ex illis alijs
verbis Christi. *Panis quem ego*
dabo caro mea est ; & ex illis
Pauli primā ad Corinth. 1Q.
Panis quem frangimus nonne
participatio corporis Domini est ?
Quæ tamen omnia propriè es-
sent falsa, si ibi remaneret sub-
stantia panis: nam verus, &
proprius panis, qui à Christo
dare-

daretur, & qui in cōmunione
frangeretur, non esset Corpus
Christi, sed aliquid aliud.

247 Afferimus præterea,
ex ijs. etn colligi omnimodam
detractionem panis non solum
in eo loco, sed ubique in
eo tempore. Quamuis enim
Deus possit facere miracula,
tamen indidit nobis tale lumen
depēdenter à quo habeamus
metaphysicam certitudinem
miracula non esse frequentia,
præsertim in illis rebus, in
quibus Deus non manifestat
se agere miraculosè: nam si
hæc nostra certitudo non esset
metaphysica, in omnibus re-
bus & casibus etiam collectiū
acceptis possemus suspicari mi-
raculum; atque adeò nihil un-
quam magis certi sciremus de
natu-

De Sacram. Cap. XVIII. 379
natura rerum, & de veritate
objectorum etiam post innu-
meras experientias, quām sciat
qui putat ex. g. hoc anno nul-
lum mortuum resurgere, quod
est physicè necessarium, & ta-
men fallibile, ac sēpē falsum.
Posito ergo eo lumine quod
Deus nobis dedit, non potuit
facere miracula ordinaria,
quin de hoc nos admoneret,
alioquin nos se felisset. Et ideo
S. Thomas semper excludit ea
miracula, quæ ita essent oc-
culta ut non manifestarent po-
tentiam Dei, ad quam mani-
festationem sunt ordinata. Sic
enim facta ut eam manifestet,
augent humanam scientiam
non euertunt.

248 At si Deus, cunctis in-
ficijs, alio semper clam & mo-
men-

mētō transferret substantiam
panis, eamque occultaret, fa-
ceret nouum miraculum or-
dinariū de quo nullum de-
derat indicium neque per re-
uelationem, ut patet, neque
per naturā. Ergō tale mira-
culum est impossibile. Ultima
pars minoris probatur; Qui
cumque enim vident, aliquā
rem esse in vno loco, & po-
steā vident aliam esse ibi &
non per motum localem, iu-
dicant priorem non abiisse,
sed perisse. Quando ex g. vbi
erat lignum absque motu lo-
cali videmus existere ignem,
qui is quærit quō nam abiit li-
num? & quis dubitat lignum
ampliū non esse? Ergō idem
existimabit quicumque non
ex visione, sed ex alterius re-

nun-

De Sacram. Cap. XIV. 381
nunciatione idem rescuerit.
At nos ex reuelatione scimus
ut probatum est, panem ibi
amplius non esse, sed Christum;
& non per motum localem,
videbatur enim Christus a Di-
scipulis in eodem loco in quo
erat ante. Ergo natura im-
pellente debemus colligere
desitionem panis, sicut colli-
gimus desitionem ligni, qua-
do non amplius videmus li-
gnum, sed ignem.

249 Et porrò S. Thomas
3. p. q. 75. art. 5. ad secundum
sapienter paucis explicat, quo-
modò in Eucharistia nulla
interueniat deceptio, quia
scilicet sensus experitur obie-
ctum verum, hoc est vera ac-
cidentia, intellectus autem ex
divina reuelatione edocetur
de

de defectu substantiæ. Si ergò intellectus non haberet hanc reuelationem, deciperetur in hoc mysterio.

250 Dices: maius miraculum est, substantiam panis omnino desinere, quam ibi penetrari cum Christo, vel aliò miraculosè transferri; Ergò hoc videretur in dubio præsumendum. Sed negatur assumptum. Alioquin pariter quando **non** apparet amplius lignum, deberemus lumine naturæ interpretari potius, illud remanere ibi spoliatum, accidentibus, vel aliò translatum esse, quām omnino desisse. Et ratio cur in nostro casu fiat minus miraculum, est, quia conseruatio rei sine ulla operatione includit duo contra

trà exigentiam naturæ; alterum est impeditio naturalium operationum, alterum est conservatio rei frustrà, & sine illo fine ad quem ordinatur à natura; Cum omne esse sit propter operari, & omnis actus primus propter aliquem actum secundum. Item translatio includeret duo contrà naturam, impeditiōnem permanentiæ atque operationū debitarum in priore loco, & positionem indebitam ac modo supernaturali eiusdem rei in alio loco. Idcirkò ex miraculo facto in nuptijs Canæ omnes ductu naturæ inferunt, aquam desisse non verò translatam fuisse, vel occultatam.

251 Et ratio a priori est;
quia

quia natura corporea non est
instituta gratia sui, sed ut in-
strumentum deseruiens ani-
mæ spirituali vel per opera-
tiones illi utiles, vel per species
eius scientiam promouentes.
Quare si ab aliquo corpore se-
paretur omne hoc emolumē-
tum spoliando illud omni a-
ctione, & sensibilitate, eius
conseruatio erit frustra, quod
esset nouum miraculum, &
sineulla ratione. Debetur e-
nim quidem naturæ intelle-
ctuali conseruatio corporum
tum ad cognitionem, tum ad
obsequium, sed his duobus
sublati debetur eorumdem
desitio, ne alioquin careat
indicio sufficienti ad discer-
nendum res durantes à defi-
cientibus.

Ex

252 Ex his etiam colligitur, quomodo hæc desitio spe-
ctet ad fidem, ac proinde potuerit definiri à Tridentino.
Cùm enim Deus, reuelando quòd *hoc* adæquatè identifi-
catur cum suo corpore, præ-
beat nobis sufficiens funda-
mentum existimandi panem
desinere, videretur nos deci-
pere si panem conseruaret ab-
sque eo quod nobis præberet
vllum indicium talis conserua-
tionis.

253 Eamdem panis des-
tionem probat S. Thomas 3.
p. q. 71. art. 2. *in corpore* per
hanc ratiocinationem partim
similem partim dissimilem
præcedēti. Aliquod corpus po-
test esse de nouo in quopiam
loco dupliciter, vel per motum

R. lo.

localem, vel per conuersionem alterius rei in ipsum. Cum igitur constet, Christum esse in Eucharistia, & non per motū localem, fatendum est esse ibi per conuersionem illius rei, quę in eo loco anteā existebat, hoc est, panis. Quæ ratio quāquam plurimum agitata à posterioribus Scholasticis, tamen nobis probatur. Constat enim ex quadam anticipatione insita lumine naturæ, non dari creationem materiæ de novo: quandoquidem Deus creauit ab initio tantū materiæ quantum exigebat hic ordo rerum: idque confirmatur ex Scriptura, nam hoc ut minimum significant illa verba, requieuit Deus ab uniuerso opere quod patraret. Quocircà in nulla pro-
du-

ductione quantumuis miraculosa quispiam suspicatur nouam creationem materiæ. Hoc posito, quoties res est in loco, vbi anteà non erat, porrò vel est ibi per discessum à loco vbi anteà erat; & id sit per motum localem; vel nō per discessum, & tunc vel formaliter, vel æquivalenter producitur. Cùm enim totum esse corporis ordinetur ad agendum in res exteriores, perinde est quod unus lapis sit in duplice loco, ac si duo lapides occuparent illa duo loca: præsertim quando corpus ita replicatur (quod cōtingit in casu nostro) ut per damnum acceptū in uno loco non lœdatur in alio. Certè sub hac hypothesi quisq. tanti faceret unum adamantem, vel

R 2 vnum

vnum equum replicatū, quāti
duos adamantes, vel duos e-
quos. Non idem contingit
in formis spiritualibus: quippe
earum esse ordinatur ad ope-
rations immanentes, & in-
dependentes à loco: ac proin-
de non æquialenter duplicā-
tur per replicationem: ex qua
radice proueniunt multa di-
scrimina in ordine ad locum
inter res corporales, & spiri-
tuales. Cum ergò constet ex
fide, corpus Christi esse repli-
catum, ac proinde æquialen-
ter de nouo productum, debe-
mus concedere potius con-
uerſionem in ipsum illius cor-
poris, quod ibi anteà existebat,
quām æquialentem creatio-
nem de nouo planè ex nihilo.

CA.

C A P V T X I X .

An in hoc Sacramento inueniantur omnia requisita ad essentiam conuersationis; An corpus Christi de novo producatur; An possit dari duplex causa totalis: Quomodo ibi permaneat, ac postea desinat ibi esse.

254 **N**omen conuersio-
nis quo Ecclesia
vtitur in explicatione huius
Sacramenti, tanquam non in-
uentum a philosophis, sed po-
pulo commune, debet expli-
cari secundum communem
conceptum hominum. Hi au-
tem ad verificandum hoc no-
men requirunt primò, vt id

R 3 quod

quod dicitur cōuerti in aliud, desinat esse in se secundūm illam denominationem, secundūm quām dicitur conuerti. Itā dici potest: *falces vertuntur in enses*; at non æquè dici potest, *ferrum vertitur in enses*. Secundō requirunt vt id in quod dicitur facta conuersio, accipiat aliquo modo esse de nouo secundūm illam rationem secundūm quam dicitur terminus conuersionis, vt patet in exemplo allato.

255 Hoc tamen est discrīmen, quod terminus *ad quem* conuersionis potest non acquirere esse simpliciter de nouo, sed satis est si de nouo acquirat tale esse quod sufficeret ad habendum illud nōmen etiam præciso quolibet esse

De Sacramen. Cap. XIX. 391
esse quod iam habebat anteà .
Ex g. forma cibi dicitur con-
uerti in formam hominis, quā-
tum uis forma hominis anteà
existeret etiam in esse formæ,
quia per eam mutationem
anima rationalis acquirit no-
uum esse informatuum, quod
non habebat anteà . At verò
terminus à quo couersionis
debet omnino desinere secun-
dùm illam denominationē se-
cundùm quā dicitur couerti . Et
ita forma hominis non dicitur
couerti in formam ignis ex
g. quando aliqua pars corpo-
ris humani comburitur . Et ra-
tio disparitatis est, quia A. con-
uerti in B. importat, A. per ta-
lem mutationem redigi ad sta-
tum, vt ex vi illius simpliciter
possit dici, non est, quæ negatio

R. 4 n. c.

negat simpliciter, & absolutè id quod negat ex regula vulgari. At B. debet ex vi talis mutationis acquirere id quod sufficit ad hoc ut simpliciter dici possit *est*, ad quod verbum verificandum sufficit quilibet modus essendi in tali ratione. Ergò ad conuersionem requiritur, & sufficit, ut terminus à quò amittat omnem modū essendi in ea ratione, terminus verò *ad quem* acquirat aliquē modum essendi in ea ratione.

256 Hinc infertur, ad conuersionem panis in corpus Christi requiri ut omnino definat esse substantia panis, & ut corpus Christi acquirat aliquē nouum modum essendi, per quem sufficienter dicetur esse in ratione corporis.

Hoc

Hoc autem acquirit corpus Christi dum replicatur in loco vbi anteà non erat; id enim æquiualeat nouæ existentiæ, ut suprà expositum est. Et hinc pariter est, consumptis speciebus Eucharisticis non conuer- ti corpus Christi in substan- tiam illam quæ superuenit.

257 Aliqui rursus requi- tunt ad conuersionem ut ter- minus *ad quem* succedat ter- mino *à quo* in idem munus: id- que explicāt in hoc Sacramen- to per hoc quod Christus ex potentia obedientiali conser- uet accidentia, quæ antea pendebant à substantia panis. Sed hæc potentia obedientia- lis, & simpliciter non debet admitti, ut supra ostendimus, & habet specialem difficulta-

R s tem

394 *Liber Sextus*

tem in ordine ad actionem
independētem à subiecto qua-
li hæc esset. Et nunquam hu-
ius rei meminere Veteres ad
explicandam hanc conuersio-
nem; Ergò non putarunt eam
necessariam ad conceptum
conuersionis. Præterquam
quod, si fingamns, non dari
materiam primam, & rursus
mutari totam substantiam in
totam substantiam nullo acci-
dente remanente, vt hoc po-
stremum docent Thomistæ,
quis dicet per hoc tolli conce-
ptum conuersionis quamvis
nō daretur munus commune?

258 Eatenūs igitur ad cō-
uersionem requiritur peculia-
re aliquod munus commune,
quatenūs cōuersio affirmatur
sub nominibus importantibus

illud

illud munus: ut ex g. si dicatur
forma ligni conuerti in formā
signis; Nam nomen *formæ* di-
cit munus informandi mate-
riam. Cæterū ad conuersio-
nem ut sic sufficit illud munus
commune vniuersale, quod
est, *esse partem vniuersi*, in-
quod munus succedat vnum
ens ex vi desitionis alterius.
Diximus *ex vi* &c. Cum enim
conuerti in aliud sit nomen re-
latuum, consequenter ex sua
notione dicit ordinem, & con-
nexiōnem, & non duos éuen-
tus, quantum est ex se, dispa-
ratos.

259 Datur verò re ipsa
munus peculiare commune
vtrique termine conuersionis
Eucharisticæ. quia vnum suc-
cedit alteri in eo quod est, *esse*

R. 6. hoc

hoc; Id verò munus est, alligari talibus accidentibus, & habere ius ad existendum donec illa accidentia existant. Hoc ius habebat forma panis; item materia panis, quæ simul etiā habebat aliud ius, ut retineret existentiam mutatis his accidentibus in alia. In primum ius succedit corpus Christi, nō in secundum. Imò probabile est, secundum ius non auferri à materia illa; quippe quæ vi miraculi perdit ex naturalibus minimum quod fieri potest, atque adeò perdit solam durationem temporaneam, non æternam, qualem perderet si ne deficientibus quidem accidentibus panis, adeòque recedente corpore Christi, ipsa reproduceretur.

Quod

260 Quod confirmatur,
quia hoc modo melius expli-
catur quomodo possit fieri
ut omnes homines *resurgent*
cum corporibus suis, si scilicet
nil materiae semel creatę defi-
ciat in fine mundi. Et quidem
rationes quibus suadetur, non
posse sine speciali miraculo
ens corruptibile semel corru-
ptum reproduci, non ha-
bent locum in entibus in-
corruptilibus; tales enim
rationes desumuntur vel ex
pulchritudine vniuersi ex-
gente varietatem, vel ex eō
quod in serie causarum se-
cundarum idem ens semel
tantum contineatur. Quæ ra-
tiones, ut patet, non applican-
tur illis entibus, quorum Na-
tura amat perpetuitatem, non
varie-

varietatem, & quæ non con-
tinentur in serie causarum
secundarum, sed in sola po-
tentia Dei.

261 Neque, si attentè le-
gatur, recedit ab hac nostra
sententia, quatenus admitti-
mus in corruptione specie-
rum Sacramentalium produ-
ctionem materiæ, S. Thomas
sum in 4. dist. 12. quest. 1. art.
2. *questiuncula* 4. vbi duas
opiniones proponit tanquam
probabilestum 3. p. quest. 77.
art. 5. vbi cùm in tertio ar-
gumento sibi obiecisset, non
posse aliquam substantiam
generari ex speciebus Sacra-
mentalibus, quia illa acci-
dentialia deberent conuerti si-
mul in alia accidentia, simul in
substantiam, respondet. *Quan-*
titas

De Sacramen. Cap. XIX. 399
titas dimersua panis, & vini
retinet naturam propriam,
& accipit miraculosè vim, &
proprietates substantiæ, & ideo
potest transire in utramq. id est
in substantiæ, & dimensionem.
Putat ergo S. Thomas, illam
quantitatem transire in aliam
substantiam, & non remane-
re; sicut remaneret si gereret in
nouo composito ex speciebus
genito munus materiæ, ut
multi Thomistæ existimant
S. Doctorem existimasse. Quæ
porrò sententia nullo modo
videtur approbanda, tum
quia daretur perpetuum mi-
raculum in conseruatione
illius quantitatis extræ subie-
ctum, tum quia si in illam in-
troduceretur de novo forma
panis, & vini, compositum
illud

illud non esset verius panis, aut
vinum , deficiente nimirūm
aliqua parte intrinseca eiusmo
di compositorum, hoc est, ma-
teria : scilicet partis intrinsecæ
defectum in ordine ad effectus
formales Deus supplere no-
potest , ac proinde inualidè
consecratetur : & idē dicimus
de forma aquæ in ordine ad
baptismū, olei in ordine ad cō-
firmationem , & ad extremā
unctionem, quin , de & anima
rationali vñita illi quantitati
in ordine ad constituendum
verum hominem si quispiam
ex ea nutririatur . Quòd si con-
tendas , ad hęc omnia suffi-
ce illam quātitatem per æqui-
ivalentiam ; præterquamquod
hoc manifestè reuincitur quia
in causis intrinsecis non datur
æqui-

De Sacramen. Cap. XIX. 401
æquivalentia; utique, hoc ad-
misso, in noua consecratione
panis cōstituti ex forma panis
& ex ea quātitate deberet de-
finere ea quātitas, & non re-
manere; ut potè quæ in tua
sententia per omnia pertine-
bat ad constitutionem sub-
stantiæ panis, sicut pertinui-
set materia.

262 Obijci potest, Chri-
stum in Eucharistia carere
omni actione, ac proptereà nō
habere ibi æquivalenter, sicut
dicebamus, nouum esse in
ordine ad operandum. Sed
respondeatur, ibi Christum age-
re per accidentia non intrin-
secè sibi inhārentia, sed alli-
gata, in ordine ad quæ gerit
mūnus substantiæ per qualita-
tem sibi intrinsecam relatiuā
ad

ad promissionem Dei, sicut philosophati sumus de causalitate Sacramentorum in genere. Et per hoc tribuuntur Christo actiones, & passiones ipsarum specierum, exceptis illis prædicatis quæ parerent æquiuocationem, an tribuerentur Christo ratione sui.

263 Cæterūm non admittimus in Sacramento nouam productionem veram, & formalem Corporis Christi. Primò quia non est necessarium hoc nouum miraculum ad verificanda verba Christi: Ergò frustrà poneretur. Secundò quia hæc actio esset aliquo modo in posteriori natura ad suum effectum saltem in Cœna Dominicā, vbi consecratio emanauit ab ipso Christo, atq. ad eò

De Sacramen. Cap. XIX. 403
adèò ea poneretur à Deo in-
talibus circumstantijs , in qui-
bus appareret omnino inutilis,
quod est contrà essentiam a-
ctionis , quæ est essentialiter
medium in ordine ad existen-
tiam termini .

264 Ex hac verò doctri-
na inferimus probabiliter, im-
plicare duplē causalitatem
totalem physicam , & non in-
tentionalem. Cùm enim Deus
non possit velle aliqua dispara-
tè , vt sæpissimè docet S. Tho-
mas, & nos alibi ostēdimus, de-
beret velle illas duas actiones
vel per duo decreta subordina-
ta , vel per unum decretum
indivisibiliter volens simulta-
tem utriusque actionis ; Non
priori modo ; nam decretum
A. quòd esset in posteriori si-

gno

gno, & supponeret visionem decreti B. vellet aliquid superfluum, hoc est actionem productuam termini, qui iam videretur ponis sufficienter sine illa, & qui proinde illa non indigeret. Sicut si quis vellet sumere secundam medicinam quando videt se consequi totā sanitatem ex vi prioris medicinæ. Nec etiam posset id fieri posteriore modo; Nam pariter illud decretum vellet medium superfluum prout superfluum, hoc est vellet actionem A. ponis pro eo tempore, pro quo detur actio B. in quibus circumstantijs actio A. apparet superflua.

265 Neque respondeas, actionem non esse purum medium in ordine ad existētiā effe-

De Sacramen. Cap. XIX. 405
effectus, sed etiā esse amabile
ad hoc vt effectus debeat exi
stentiā tali causæ; Cōtrā enim
est, quia hoc ipsum non obti
neretur; quandoquidem ef
fectus ita esse accipiebat inde
pendenter ab ea causa, vt cquè
benè extitisset sine illa. In cau
sis quidem intentionalibus est
diuersa ratio vt indicaui, nam
assensus, vel amor habet plus
perfectionis si dependeat à
pluribus motiuis adequatius
veris, vel bonis. Quare illa
multiplicata dependentia est
amabilis in ratione finis par
tialis.

266 Dices: duplex actio
physica non est superflua, vna
enim deficiente effectus per
alteram conseruabitur. Res
pondetur id non valere. Vel
enim

enim vna deficiente, remanebit alia causa parata sicut est nunc, & porrò dabitur altera actio etiamsi prius non non præcessisset; Vel non remanebit ita parata, & actio illa etiamsi præcesserit non perseuerabit. Ergo inutile est quod præcesserit.

267 Denique non probatur nobis doctrina quorumdam recentiorum existimatium produci de novo Corpus Christi quatenus ex vi cōsecrationis acquirit qualitatē, perquam sit metaphysicē indestruibile durantibus speciebus. Nam contrā est, quia per hanc qualitatem non accipit immunitatem à destruētione respectu primi instantis; Si quidem in eo intelligebatur

batur in Cœna Christus tan-
quam consecrans existere pro-
signo priori. Quod verò spe-
ctat ad immunitatem respi-
cientem tempora sequentia, ea
nihil habet commune cum
productione. Nec enim me-
dicus dicitur producere infir-
mum ex eo quod illi det sani-
tatem per quam posteà de-
beat superesse; Neque in fa-
bulis dicebantur produci mor-
tales illi, qui ex haustu ne-
taris acquirebant immorta-
litatem.

CA-

C A P V T   XX.

*Quænam accidentia maneant
in Eucharistia, & an pos-
sit defendi manere sola in-
tentionalia.*

268

O Vidam recentio-
res eruditi atque
acuti putarunt probabile, nil
remanere physicum & reale
in Eucharistia ex accidentibus
panis, & vini. Quamuis verò
Concilium Constantiense dā-
net hunc articulum Vuiclef.
fi, *accidentia panis non manent
sine subiecto in hoc Sacramento,*
respondent, damnari illum in
sensu heretici, qui contende-
bat ea manere cum subiecto;
non autem in sensu ipsorum,
qui

qui negant manere vtrum-
uis; Concilium verò Tridentinum vbi ait *manentibus speciebus* &c. commodè expli-
cari posse de apparentia, &
de speciebus intentionalibus,
quæ existunt in aere, & in-
sensibus circumstantium. Id
autem quod habetur au-
t in quibusdam Concilijs Pro-
vincialibus, aut in lectioni-
bus officij, aut in Catechi-
smo, solùm inducere probabi-
litàtem.

269 Has verò species pri-
mò ità explicant, vt sint verè
species corporis Christi non-
autem ullo modo relictæ ab
accidentibus panis, & vini. Exi-
stunt enim, inquit, in corpo-
re Christi tales particulæ, quæ
seorsim ab alijs acceptæ possent.

S per

per species sui excitare omnes
illas sensationes, quas in Eu-
charistia experimur. Præterea
aiunt, esse proprietatem cor-
poris gloriosi posse modifi-
care suam apparentiam prout
vult ex S. Thoma 3. p. quæst.
54. art. pri. ad secundum & ter-
tium Addunt secundam expli-
cationem, scilicet, conseruari
solas species intentionales pa-
nis, & vini; sicut ait S. Thomas
3. p. quæst. 76. art. 8. quando
in Sacramento apparet caro,
vel puer, tales apparitiones cō-
tingere ex parte videntium,
quorum oculi sic immutantur
ac si ea viderent; non ex parte
objecti; Neque per hoc sequi
deceptionem ut in præstigijs;
Nam per eas apparitiones car-
nis, vel pueri à Deo tunc ma-
nife-

nifestari veram existentiam ibi corporis Christi; Atqui ut ait Augustinus lib. 2. de quæstionibus Euangelistarum cap. ultimo, cùm fictio refertur ad aliquam significationem non est mendacium, sed figura veritatis,

270 Sed hæc refelluntur. Et primò quidem prior solutio, quia si verba Scripturæ, & Cōciliorum deberent sumi solitariè, & prout præscindunt à circumstantijs, omnia ferè essent æquiuoca (sicut etiam reliquæ enunciationes humanæ) atque adeò nullam præberent certitudinem. At ex circumstantijs patet, Tridentinum nomine *specierum* intellectuisse accidentia sensibilia quæ anteā erant in pane. Primò quia-

S 2 col.

colligit suam definitionem ex eo quod Christus id quod sub specie panis offerebat corpus suum esse dixit. Atly id quod, designans ly hoc enunciatum a Christo, denotat aliquid permanens ab initio ad finem enunciationis in ordine ad quod defumatur talis haecceitas. Quis enim dicat, verum enunciari a ioculatore qui preferens pictam pagellam A. initio enunciationis, interim occulte supponat pagellam B. dum dicit; *hac est pagella B.* Secundum, & clarius idem refellitur ex illa voce *manentibus*, non enim dicuntur manere ea quae ante a ibi non erant, hoc est illa accidentia corporis Christi & species intentionales ab his emissae. Tertium tam Florentinum, quam Trident.

De Sacramen. Cap. XX. 413
dentinum definiunt, totum
Christum continerii sub singulis
cuiusque speciei partibus separa-
tione facta. At nulla fieret se-
paratio, si nulla ibi essent ac-
cidentia panis quæ diuideren-
tur. Huc etiam spectat illud
Pauli. *Panis quem frangimus*
participatio corporis Dominio
est. Nam in ea sententia nil
frangeremus. Pariter non de-
buisset idem Paulus dicere, *sic*
de pane illo edat, nam proposi-
tio *de quando* non significat
emanationem, aut motum,
significat accipere partem de
toto; Cùm vero Christus totus
sumatur ab omnibus, vtique
si nihil est ibi præter Christum,
nihil est de quo edi possit. De-
nique propositiones Scripture,
& Conciliorum sunt de fide

S 3 in

in eo sensu, in quo illas concorditer, & indubie fideles intellectu exerunt, aliòquin Ecclesia tota, quæ est multitudo fidelium, falleretur. At omnes fideles ita intellexerunt verba Scripturæ, & Tridentini ut gustando, odorando, tangendo &c. putauerint se experiri accidentia præcedentia in pane, & non quæ sunt propria, & inhaerentia in carne, & sanguine Christi.

271 Aduersus autem illam posteriorem explicationem, quin verius aduersus utramque est, quomodocumque contingerebit non esse vera accidentia panis, & vini, exceptum iri sensus, vel certè intellectum per sensus: quod licet non repugnet in ordine ad ali
quam

quam experientiam breuem,
& vnius vel alterius; repugnat
tamen in ordine ad aliquam
experientiam longissimam, &
communem; si enim ex vi ta-
lis experientiae non possemus
colligere veras figuræ, & en-
titates obiectorum sensibiliū,
vtique pariter liceret formida-
re, an dentur Cœlum, & Ter-
ra, an dentur alij homines; de-
nique an dentur omnia ea, de
quibus nemo sanæ mentis po-
test non esse certissimus.

272 Et ratio à priori est,
quia cum auctor naturæ de-
derit homini sensus tanquam
instrumenta acquirendæ scien-
tiæ, quæ reddit intellectum
imperturbabilem, debuit con-
stituere aliquam experientiā
sensuum cum qua impliceat

S 4 con-

contradictionem coniungi fal-
sitatem; & hæc est illa expe-
rientia continuata, vniuersalis,
& vniiformis, quam diximus.
Ideò sapienter docet D. Tho-
mas 3. partæ quæst. 76. art. 8.
immutationem esse ex parte
potentiae, non ex parte obiecti;
quando uni videtur sub specie
carnis vel pueri, alijs tamen vi-
detur sicut & priùs sub specie
panis, vel quando eidem ad ho-
ram videtur sub specie carnis,
vel pueri, & postmodum sub spe-
cie panis: Secùs tamen contin-
gere quando illa apparentia
est vniiformis respectu tempo-
rū, & personarum. Cuius dispa-
ritatis rationem supra exposui-
mus, quia certitudo in omni-
bus apparentijs primi generis
nō est necessaria ad scientiam
hu.

humanam, sicut in apparen-
tijs secundi generis. Et ideo
experimur per illas priores nō
reddi intellectum ita imper-
turbabilem, sicuti per poste-
riores.

273 Neque obstat, quod
Patres frequenter dicant, in
hoc Sacramento sensus falli.
Patres enim non loquuntur
tunc in rigore philosophico, in
quo hanc sensuum deceptionē
negavit D. Thomas, sed in
communi usu loquēdi, in quo
dicimus falli sensus quando vi-
dēt aliquid quod frequentissi-
mē est coniunctum cum alio
prædicato, ac proinde quod
præbet fundamentum intelle-
ctui opinandi coniunctionem
illius alterius prædicati, quæ
tamē tunc re ipsa nō detur. Sic

S. S. dici-

dicimus falli sensum à pictura exprimente colores vuæ, vel ab histrione exprimēte mugitū bouis, aut latratum canis, non quia totum id quod tunc sentitur, nō sit verum, sed quia non connectitur hic & nunc cum alia re, cum qua solet connecti, adeòque cum qua conexum creditur; hoc est cum hoc quod est, esse veram vuā, aut vocē bouis vel canis. Hæc tamen ipsa occasio falsitatis quam seusus præbent intellectui in hoc Sacramento, non posset passim permitti à Deo nisi admonuisset homines de hac re per suam reuelationem, ut suprà notauimus ex D. Thoma.

CA.

C A P V T. XXI.

An opinio componens omnia ex atomis ingenerabilibus & incorruptibilis sine forma substantiali, vel qualitate distincta, consistere possit aut cum fide, aut cum ratione naturali; & an detur uiuernalis quædam forma Mundi.

274 **A** liqui Theologi conantur retinere celebrem antiquorum sententiam omnia concreta tum quæ dicimus substantialia, tū quæ dicimus accidentalia, ex solis corpusculis incorruptilibus componentem, in qua euertenda totus est Aristotes, & quam ingeniosi Philo-

S 6 phi

phi recentiores in lucem reuocarunt: Adeoque aiunt remanere quidem in Eucharistia accidentia panis, & perire substantiam; sed nomine *accidentium* intelligi ea corpuscula immixta in poris, vel adhaerentia, quæ non constituunt essentiam panis; sicuti uestes quamuis sint corpora dicuntur tamen accidentia hominis quia ita coniunguntur cum homine ut non pertineant ad eius notionem, & entitatem.

275 Sed hæc evasio manifestè occluditur; nam est de fide remanere *species panis*, & *vini*, & perire totam substantiam eorumdem. Et quidem id est definitum ab Ecclesia non de speciebus quæ sunt in sensibus nostris,

De Sacramen. Cap. XXI. 421
nostris, sed de illis, quæ asser-
uantur in sacrario, quæ sepa-
rantur &c. ut constat ex verbis
Florētini, & Tridētini. Eiusmo-
di autem species in sententia
omnia cōstante ex corpusculis
non distinguuntur à substan-
tia panis, & vini. Quamuis
enim pani, & vino immixta
sint multa alia corpora extra-
nea, hæc tamen non sunt spe-
cies panis, & vini, hoc est non
sunt id quod in ea sententia
præbet apparentiam panis, &
vini.

276 Præterea ne videa-
mur inuidiam creare Fidei no-
stræ quasi cogenti nos ponere
tot generationes, & distinctio-
nes formarum, quæ maiore cō-
pendio, & facilitate saluari
possint per sola corpora cum
varie-

varietate illorum trium ab Aristotele, ex Democrito enumeratorum, hoc est *figuræ, sti-
tus & ordinis*: libet in fine huius libelli hanc sententiā apud recentiores renatam, & vigen- tem paulò fusiūs, quām nostri in*sti*tuti ratio exigere videtur, excutere.

277 Et primò aduersarij immeritò gloriantur, se tueri principium illud in quod Aristoteles ait omnes consensisse, *ex nihilo nihil fit*; certum est enim eos primò non ita rem explicare, vt negent omnes de novo; quippe non negant nouum motum localem; Rursus non ita, vt excludant nouam productionem omnis accidentis permanentis; Nam admittunt nouum situm, no-
uum.

uum ordinem, nouam figurā, quæ sunt aliquid permanens, ut potè cōstitutiua rerum permanentium; Ad hæc non ita, ut excludant omnia entia de novo præter collocationem, & actionem productiuā illius; Nam aduersarij mordicūs contendunt, motum projectorum fieri per aliquam virtutem impressam de novo productam; quæ porrò virtus noua saltem in principio motus negari nō potest, quidquid sit, an postea eiusdē virtutis multiplicatio producatur à medio, an potius tota producta fuerit initio à primo impellente.

278 Quocircà fundamen-
tum prædictæ sententiæ non,
potest esse defensio illius axio-
maris

matis in aliquo sensu præter-
quam in eo in quo admit-
titur etiam ab auctoribus
sententię ponētis nouas qualita-
tes: hoc est, *nihil fieri de nouo*
nisi ex aliquo subiecto. Sed vni-
ca prærogatiua illius sententia
videtur esse, quod non cogit
intellectum assurgere suprà
imaginationem. Cùm enim
imaginationis obiectum sit
res extensa localiter, eiusmodi
sententia conatur omnia no-
ua explicare aut per nouam
collocationem, aut per nouam
productionem illius; quæ pro-
ductio est ipse localis motus;
aut per nouam virtutem pro-
ductiuam illius, quæ est virtus
impressa.

279 Propendent verò in
hāc sententiā præcipue Mathe-
ma-

De Sacramen. Cap. XXI. 425
matici, & Chimici. Illi quia
confueuerunt nil aliud animo
complecti, quam extēsionem
localem; neque ratiocinantur
vel per causām efficientem,,
vel per finalem, ex quibus so-
lent innotescere nouæ produ-
ctiones rerum; hi quia, extra-
here soliti vnū corpus ex alio,
nec internoscentes mixta na-
turalia ab artificialibus, facile
putāt, quidquid noui appareat,
non tam generari, quam exi-
re: Vtrique verō, quia fami-
liare est peritis in aliqua facul-
tate omnia explicare per prin-
cipia suæ facultatis tanquam
per prima principia rerum
omnium. Sic veteres Arith-
metici cuncta componebant
ex numeris; Medici ex pri-
mis qualitatibus; Astrologi
euen;

euentus omnes reuocarunt
ad sydera; quocircà etiam
Mathematici gestiunt omnia
explicare per diuersitatem fi-
gurarum; & Chimici per com-
mixinionem quorumdam ele-
mentorum, quæ per eorum
artem extrahuntur ex cunctis
zebus, puta salis, sulphuris, mer-
curij &c. Hi autem omnes
errarunt ex neglectu meta-
physicæ, quæ est prima philo-
sophia; Sed quia hæc in multis
professoribus supposititia est,
ideò apud populum, quippe
vera, atque adulterina non
internoscetem, despecta.

280 Contrà hanc igitur
sententiam asserimus primò:
Debent admitti de nouò spe-
cies impressæ rerum sensibiliū,
quæ species non sunt corpora,
sed

De Sacramen. Cap. XXI. 427
sed accidentia repræsentatiua
objectorum.

281 Probatur, nam si in
sensu non reciperetur nisi cor-
pora, nil vtique sentiretur pre-
ter ipsa corpora in organo re-
cepta, & eorum impulsus; si
cutidum arcus eiaculatur fa-
gyttam non sentitur arcus, sed
fagytta; ex qua tamen ratio-
cinando intellectus colligit exi-
stentiam arcus. Et ideo philo-
sophi, quos impugnamus di-
ixerunt consequenter ¹ sua
principia, nihil sentiri nisi cor-
puscula, & impulsus, qui sunt
in sensibus; & proinde aiunt
omnem sensum esse aliquem
tactum. Vnumquodque enim
corpusculum sicut est aliquid
per se, & non dependens in
suo esse ab alijs corpusculis ita
non

non representat sensui immediate nisi se ipsum. At hoc, quod aduersarij consequenter ad suam sententiam concedunt, est aperiè falsum, nam quando elicimus visionem ex g. certum est nos cognoscere immediate, & sine vlo discursu non id tantum quod est in oculo, sed obiectum remotū. Ad illud enim impetu naturæ mouentur ante omnem discursum, & ante omnem tactus experientiam, tum puerum belluæ.

282 Et nisi visio, auditio &c. de rebus distantibus sine vlo discursu certificarent, ne per discursū quidem certificarent, ut subtiliter considerant, patebit, quin possemus dubitare an vlla existerent obiecta exte-

externa præter id quod inest
potentijs. Et porrò aliqui sen-
sus, veluti auditus, & visus, tri-
buti sunt specialiter ad cognos-
cenda, & quærenda obiecta
remota, ideòque non dantur
ijs animantibus quæ scopulis
affixæ habent alimentum vbi
nascuntur, & quæ id circò ca-
rent etiam potentia progressi-
ua. ut Aristoteles obseruat.

283 Neque dicas, imagi-
nem obiecti remoti esse ipsum
impulsum taliter ab eo obie-
cto impressum corpusculo no-
stris sensibus immisso. Nam
contrà est, quoniam ille im-
pulsus potuit pluribus modis
modificari à corporibus inter-
medijs, nec apparet quomo-
dò possit esse imago distantiae,
situs, magnitudinis, varietatis,

&

& aliorum accidentium, quæ
videmus in obiecto distanti.
Quin etiam ut notat Aristote-
les secundo de *anima* cap. 7.
visus, auditus, & odoratus,
nunquam operantur nisi per
medium manifestum (quid-
quid sit an etiam alij sensus,
ut idem opinatur, requirant
aliquod medium); Quid est
ergo, quod motiunculæ cor-
porū quæ sunt in oculo clausis
palpebris, vel in aure, aut in na-
ribus, nunquam excitat illa in
repræsentationem, quam ex-
perimur ab obiectis remotis?
Impulsus enim localis potest
idem prouenire à proximo, vel
à remoto, præsertim intrà ali-
quam latitudinem; & ideo ex
impulso sagittæ non certifica-
mur de distantia arcus. Obij-
ciunt

ciunt: Ex vario tactu plumæ ex g. mouentur in nobis variæ sensationes. Quid tum & porrò nunquam per hoc excitatur sensatio rei dulcis, rei viridis &c. Ergò sensatio talium obiectorum non est aliqua tactio. Imò nec etiam ex multiplici tactu plumæ fiet vñquam sensatio rei calidæ aut frigidæ. Ergò imagines istarum rerum sunt aliud quām impulsus.

284 Rursus obiciunt, nos experiri in somnijs eiusmodi sensationes per motionē imaginum ibi remanentium etiā remotis obiectis; Ergò per eiusmodi sensationes non experimur obiecta ipsa vera, & distātia, sed eorum imagines existentes in anima. At respondeatur quidquid senserit Auerroes

roes) cognitionem illam som-
niantis non fieri in sensu exter-
no, vt patet in ijs qui capti
aliquo sensu quo alias polle-
bant, operantur intentionali-
ter in somnijs circà obiecta
illius sensus quasi præsentia.
Sunt ergò illæ in somniantibus
operationes imaginationis,
quæ facultas, vt notat Aristo-
teles 4. *metaph. text. 24.* non
est idem quod sensus, quia
hic attingit res, ideo regulari-
ter non decipitur, illa imagi-
nes rerum, & ideo sæpè deci-
pitur; præsertim quando &
imagines sunt vehementes,
quia non impediuntur ab o-
biectis externis; & ipsa est im-
becilla ad discernendum pro-
pter ligamen peculiare vt
contingit in somno.

Cæte.

285 Cæterūm sensatio-
nes differre à somnijs patet vni-
cuique reflectenti super vtra-
que iam præterita. Quilibet
enim præteritis sensationibus,
credit, præteritis somnijs non
credit; atq. vt ibidem ait Ari-
stoteles *Nemo si in Africa sit, se*
noctu Athenisse esse putat, in
Odaeum proficiuntur.

286 Haud verò hic atti-
net examinare, an apparen-
tia quæ habetur vel circuli
ignei ex virga ignita rotata,
vel solis diù anteā inspecti e-
tiam postea clausis oculis, sit
visio exterior, an imaginatio.
Quamuis enim esset visio, vt
indicat Augustinus *11. de Tri-*
nitate cap. 1. posset esse con-
stitutum à natura vt species
sensibiles non statim defice-

T rent

rent deficiente obiecto ; sed successiuè, quàm celerrimè tamen corrumperentur. Aliò. quin enim , cùm omnia ferè corpora sint in aliquo motu quamquam indiscernibili , vt philosophanti patebit , nulla visio certæ distantiae , & situationis duraret , nisi per instans , quàm durationem Aristoteles negat possibilem 8. phys. text.

69. Rursus ab ijs rebus , quæ velocissimè mouentur , proueniret talis apparentia , cuius identitas etiam moralis non duraret nisi per minimū tempus , quale non sufficeret ad excitandas potentias interiores . quippe sàpè tùm distraetas , & indigentes motu spirituum , & organorum . Neque ea permanentia specierum remoto

moto obiecto nocuit vtrilibet ex duobus finibus, ad quos ordinantur sensationes, hoc est, operationi, & scientiae. Nā & operatio fit in tempore, ac propterēa perinde in ordine ad illam est certificari de presentia obiecti determinatē pro certo instanti, ac indeterminatē pro aliquo instanti ex breuissima temporis latitudine; Et quantum attinet ad scientiam, sicut sensus non certificat de hac omnino magnitudine, & de hac omnino distantia &c. ita nil opus fuit ut certificaret de hac omnino duratione. At verò si sensus certificaret tantum de eo quod est in sensorio ut Aduersarij contendunt, esset inutilis ad operandum, & philoso-

T 2 phan.

436 *Liber Sextus*

phantum circà res externas.

287 Insuper affirmamus secundo ; cognitiones , & appetitiones non esse neque puras collocationes corpusculorum , vt patet , aliquin darentur etiam in rebus inanimis , & nullam vitam exercentibus , nec puras motiones locales factas in anima ab obiectis extrinsecis , vt contendebant veteres ne aliquid denouo concederent præter motum. Probatur primò quia hoc quod est , *iudicare , amare , velle* , ex sua notione dicit , *agere* , & non purè , *pati* ; & si hoc non est *agere* , utiq. nescimus quid sit *agere* . Præterea isti aëtus ex suo conceptu sunt aliquid totum simul , & non successiuum quasi præcedat vna pars quæ deinde

De Sacram. Cap. XXI. 437.
deinde cesser adueniente alte-
ra, vt sit in motu locali; Quan-
do enim iudicamus, & ama-
mus, habemus, & experimur
simul totum iudicium, & amo-
rem: quod argumentum latè
vrget Aristoteles tertio de
Anima à textu 146. usque
ad 149.

288 Tertio dicimus, ad-
mittenda etiam esse quædam
accidentia permanentia, &
non ordinata ad motum
localem. Probatur nam-
remanet in nobis memoria
nostrarum assensionum & ap-
petitionum, postquam illæ a-
bierunt: Ergo producitur ali-
quod semen permanens in
nobis, quod possit eam me-
moriæ excitare. Hoc semen
non potest esse vlla figuratio-

T. 3 cor-

corpusculorum, tum quia
isti actus, quorum excitatur
memoria, non consistunt in
aliqua figura locali, ut ostend-
sum est, tum quia omnis figu-
ratio in corporibus est possibi-
lis independenter ab eo quod
ego exercuerim tali tempore
talem assensum, vel affectum.
Ergo illud semen est aliquid
de novo, distinctum ab omni
figuratione. Et quidem est ali-
quid permanens, & immo-
tum, cum duret per multos
annos sine ulla operatione, ut
experimur.

289 Quartò asserimns,
non omnes sensationes esse
tactiones, ut contendunt ad-
uersarij (quod prædiximus)
quippe nil sensibile ponentes
nisi tangibile, hoc est corpora,
&

De Sacram. Cap. XXI. 439
& impulsus, qui tamen impul-
sus, quando vehementiores
sunt, percipientur ab organo
segniore, quod vulgariter vo-
cetur *tactus*, quādo verò sunt
tenuiores, non percipientur
nisi ab organis argutioribus,
quæ sortiantur varia nomina
reliquorum sensuum pro di-
spari vel hebetudine, vel acu-
mine. Si quidē hæc doctrina
pugnat cum communi con-
ceptu mentibus nostris infixo.
Ità enim distinguimus ex g-
ustationem ab oratione,
vt quamuis fingamus alicui
esse gustum acriorē, & acrio-
rem in quocunque gradu,
nunquam tamen concipimus
per eum posse attingi odo-
res: & idem dico de auditu res-
pectu coloris, & lucis &c.

T 4. Et

290 Et porrò si hæc obie-
cta sensibilia, quæ apparent
nobis specie dissimillima, ha-
berēt eam essentię vnitatem,
quām aduersarij tuenrur, ut
que natura per istas multipli-
ces apparentias, callidus tan-
quam circulator, nos sefelli-
set potiùs per sensus, quām
erudijset, inclinando nos per
tam dissimiles apparentias ad
falsò existimandam eam dissimili-
tudinem obiectorum quā
videmus naturali instinctu ab
omnibus existimari. Quod, ni-
si certum sit hoc principium;
Natura creauit hominem ad
scientiam non ad errorēm; Nul-
lum ex alijs principijs erit tu-
tum, quippè quorum non aliū
habemus testim, quām Natu-
ram. Sentiendum ergò est
cum

De Sacram. Cap. XXI. 441
cum Aristotele tertio de ani-
ma tex. 135. multitudinem
sensuum collatam esse ad dis-
cernendam diuersitatem ac-
cidentium.

291 Quintò affirmamus,
hæc diuersa sensuum obiecta
esse generabilia, & corrupti-
bilia, & non tantum, modò
latere, modò apparere per di-
uersum motum localem. Ut
id probemus aduertendum
est, naturā indidisse nobis ali-
qua principia ad noscendum
duo, quæ non cadunt sub ex-
perientiam sensuum, hoc est
identitatem numericam rei pre-
sentis cum ea quam sentiebamus
anted, & negationem rerum,
atque adeò tum desitionem,
tum nouitatem, de quarum
conceptu est ipsa negatio vel

T. S. præ-

præsens , vel antecedens . Quoties ergò experimur in obiecto omnia accidentia specifica , quæ anteà experiebamur , & non habemus ab aliis alia experientia sensibili ullam rationem opinandi mutationem numericam , ut contingit in flumine , vel in flamma , ducimur ad credendum , rem eamdem numero manere .

292 Rursus quoties non experimur rem sensibilem in illis circumstantijs , in quibus consueuimus eam experiiri , natura ducimur ad existimandum eam ibi non esse . Sed quoniā potest ibi desinere vel per motum , vel per corruptionem ; natura nos determinauit , ut quando (sicut ex

g. con-

g. contingit in cursu nauis vel currus) retinemus experien- tiam rei similis illi quam ex- periebamur anteà quamuis cum aliqua diuersitatate ap- parentis magnitudinis. & cū diuersa distantia successiuè in ordine ad certas res præceden- tes, existimemus eam non de- fuisse funditus, & aliam de- nouo esse productam, sed eam dem permanere cum muta- tione locali.

293 At quando experi- mur talem mutationē, vt per nullum motum localem, & per nullam artem id quod su- perest ex illa re pōssit ita com- ponī, vt recuperet operatio- nem, & apparentias priores, censemus eam perisse, & aliā loco illius productam esse. Vt

T 6 ex

ex g. quando comburitur ar-
bor, quando vinum putreficit
&c. Hoc modo ratiocinantur
ductu naturæ cunctæ natio-
nes, & quidem cum summo
fundamento. Quid est enim,
cur per nullam artem possu-
mus ex quacumque attritio-
ne, & commixtione reficere
pomum integrum, si per se-
ctionem nil amisit nisi vni-
onem localem? Et idem dico de
arbore aresacta cui per nullū
artificium pertinens ad solum
motum localem potest inseri
noua vita.

294 Confirmatur prædi-
cta assertio, nam plures vbi-
cationes concurrunt in nobis
ad aliquem effectum indiuisi-
bilem & diuersæ speciei ab il-
lis effectibus quos efficerent
sia-

singulæ illarum vocationum, hoc est ad cognitionem talis pulchritudinis, & ad delectationem illi correspondentein. Ergò pariter possunt concurre in corporibus vel ut causæ, velut conditiones ad producendum aliquod ens indubitate ab ipsis vocationibus dependens ita ut una illarum sublata, cesseret totum illud ens, sicut cessat in nobis tota illa cognitione, ac delectatio. Huiusmodi autem ens potest esse vel anima, vel alia forma aut substantialis, aut accidentalis, quæ requirat vñionem multarum partium. Et porrò si res ita sit, multò melius natura aptauit nostras cognitiones obiectis, tanquam imagines exemplaribus: quā si es.

446. *Liber Sextus*

si essentia obiectorum sit diuisibilis, & in omnibus eadem specie, essentia verò cognitio num indiuisibilis, & specie diuersa.

295. Accedit argumentū illud validissimum quod cōsidera uit Aristoteles secundo de *anima* textu 39. & seque nūbus, desumptum ex summo foedere quod experimur inter partes viuentium donec permanet vita, tum in ordine ad operationem, tum ad confirmationem, tū ad defensionem quod porrò foedus declarat, dari aliquid vnum commune singulis, & in singulis dominans, & non esse illud ens maxima aggregationē corpusculorum quorum vnu ex natura sua possit existere sine alijs.

Hac

296 Hæc autem ratio,
quæ probat euidenter aliquā
formam generabilem, & cor-
ruptibilem in viuentibus, si re-
ctè consideretur, probat eam.
dem in non viuentibus etiam.
Quippe in mixtis, quamquam
constantibus ex partibus val-
dè dissimilibus, experimur ma-
ximam inclinationem conser-
uandi propriam naturam, &
maximum odium dissolutio-
nis. Cum ergò singulæ illæ
particulæ per se acceptæ non
habeant ullam sympathiam
cum alijs particulis diuersæ
rationis, non potest hoc foe-
dus prouenire nisi ab aliqua
forma quæ illas contineat, &
qua recedente sedus illud dis-
oluatur. Idem verò habet lo-
cum in quibusdam formis ac-
ciden-

cidentalibus. Nam aliqui colores, sapores, odores difficile deperduntur, sed semel deperditi per nullam partium iuxta positionem reparantur; Ergò erant aliqua forma distincta ab omni iuxtapositione.

297 Obiciunt: licet experiamur summum fœdus inter partes mundi, non tamen datur aliqua vniuersalis forma & anima mundi. Ergò idem dicendum est de cæteris totis. Negatur tamen paritas ex dupli capite. Primò quia in partibus mundi non videmus modò fœdus, modò dissolutionem fœderis, sicut in partibus viuentium; Ergò non est opus recurrere ad aliquam formam, ex cuius præsentia, ycl recessu hæc vicissitudo cōtin.

De Sacramen. Cap. XXI. 449
tingat, sed satis est ponere
partes mundi cum talibus in-
clinationibus particularibus
ut indè resultet perpetuum
hoc foedus vniuersale, ex eo
quod propter naturam mate-
riæ corruptio vnius sit genera-
tio alterius, & propter vnifor-
mem perpetuamque motio-
nem cœlestium orbium detur
etiam vniiformis quædam
varietas in his inferioribus, vt
Aristoteles animaduertit, tum
in fine librorum *de ortu, & in-*
teritu, tum alibi sæpè.

298 Altera disparitas est,
quod hæc consonantia inter
partes mundi commodè tri-
buitur alicui efficieti vniuersa-
li extrinseco res mortales pro-
curanti. Et ideo Aristoteles
12. *metaph.* in fine ait. *Qui*
pœ-

ponunt multa principia, inco-
spirantem vniuersi substantiam
faciunt. At enia nolunt malè
gubernari; Non est bonum plu-
ralitas principatum. Vnus ergò
princeps. At foedus partium
vniuentis non potest referri ad
prouidentiam alicuius effi-
cientis vniuersalis. Videmus
enim permitti passim, ut hoc
foedus per mortem dissolua-
tur. Debet ergò id reuocari
potius ad præsidium alicuius
principij particularis, ac de-
fectibilis, ex cuius defectu pos-
sit tale foedus dissolui. Sed
quoniam ita se habet tale
præsidium in vno composi-
to particulari sicuti se habet
Deus in hoc aggregato om-
nium rerum, ideo Aristot-
eles, & S. Thomas dixerunt
formam

De Sacramen. Cap. XXI. 451
formam esse aliquid diu-
num.

299 De reliquo, non dari
formā intrinsecam huius vni-
uersi, probatur. Nam vel es-
set intellectiua, vel non. Se-
cundum dici non potest, nam
formæ partiales non possunt
esse perfectiores, quām forma
totius. Ex g. forma carnis,
quam forma hominis; Totum
enim est quid diuinius, quām
pars. At formæ aliquarum
partium mundi sunt intellecti-
uæ, & omne intellectuum
est perfectius omni non intel-
lectiuo, ut constat lumine na-
turæ. Ergò forma vniuersalis
mundi non potest esse non in-
tellectiua; Neq. etiam hæc for-
ma potest esse intellectiua.
Nam in eodem composio
non

non possunt esse duo iudicia opposita. Ergo si illa forma afficeret me intrinsecè, non posset in mea anima esse vnu iudicium, & in ea forma iudicium contrarium. At in me, & in alio homine sunt iudicia contraria. Ergo non potest aliqua forma intellectiva informare simul me & alium hominem.

300 Accedit ratio à priori; Nam forma ordinata simpliciter à natura ad fœlicitatem propriam non potest esse forma partialis, & subordinata alteri formæ, sed totalis. Id enim quod ordinatur ad fœlicitatem propriam est simpliciter finis *cui*: at forma partialis, & subordinata alteri, est potius medium; habet quippe ratio.

De Sacramen. Cap. XXI. 453
rationem serui, & instrumen-
ti. Atqui experimur, animam
nostram esse inclinatam à na-
tura tanquam ad ultimum fi-
nem ad felicitatem propriam;
Ergo illa non potest esse for-
ma partialis, & subordinata
alteri informanti hoc vniuer-
sum.

C A P V T XXII.

*Soluuntur rationes suadentes,
omnia constare ex atomis in-
generabilibus, & incorrupti-
bilis.*

301 **C** Vm Aristoteles
primo de ortu,
& interitu cap. 3. neget acci-
dens transire de subiecto in
subie-

subiectum, & Aduersarij contendant omnes mutationes fieri per motum localem, hoc ipso colligunt, eas fieri per nouas iuxtapositiones corporum incorruptibilem, non verò per introductionem nouorum accidentium. Quod autem omnes alterationes sicut per motum, probant quia sicut per easdem lineas per quas fit motus localis naturalis, & impediuntur iisdem obstaculis, hoc est obice corporum crassorum. Et quamvis aliquę videantur fieri in instanti veluti illuminatio, tamen non evincitur nisi eam fieri in tempore imperceptibili, quod sufficit ad motum localem etiam maximum, ut patet in motu primi orbis.

Sed

302 Sed hoc argumentū peccat ex dupli capite, & ex vtroque ob defectum meta-physicæ, qua solent carere sectatores sententiæ contrariæ. Primò quia non distinguit ea quæ sunt simul, ab ijs quæ sunt idem; cuius distinctionis difficultatem, eiusque difficul- tatis rationem notat Aristote- les 7. *metaph.* cap. 11. Quam- uis ergò peragi per tales li- neas, cum tali reflexione & refractione, conueniat motū locali; non tamen est idem esse motum localem, & habere prædictas proprietates. Sicut nō ex eo quod omnia animalia attrahant res proficientes, & expellant noxias, sequitur, esse animal quidquid habet hoc prædicatum, atq; adeò plan- tas

tas sentire, vt aliqui perperam opinantur. Tales igitur operandi viæ non solùm in ordine ad motum, sed etiam in ordine ad alias actiones sunt constitutæ à natura in bonum vniuersale propter multas utilitates prouenientes tum ex eo quod in genere sit certitudo legum quas ipsa natura sanciuit in agendo, tum verò ex eo quod sanciuerit has determinatas leges, quas utilitates non vacat hic recensere. Et quemadmodū voluit aut per distantiam localem aut per obicem corporis crassi posse nos defendi ab impulsu corporis in nos irruentis, voluit pariter ijsdem modis nos posse defendi ab alijs actionibus, quarum singulæ, vel mediate, vel

De Sacram. Cap. XXII. 457
vel immediatè aliquid in no-
bis corrumpunt ; Et ideò con-
stituit applicationem localem
tāquam vltimum requisitum
ad operandum . Et quoniam
opus erat tum ad vniōnem
vniuersi , tum ad continuita-
tem actionis omne spatiū
esse plenum, ideò distinxit va-
ria corpora , quorum alia mi-
nūs , alia magis debilitarent ,
alia prorsus impedirent actio-
nem , pro diuersa prædictorum
corporum densitate , vel rari-
tate , alijsque prædicatis .

303 Secundò peccant ad-
uersarij in supradicto argu-
mento , quia in ipso assumpto
probando deficiunt , atque ut
illud à contrarijs rationibus
tueantur , aiunt non posse
nos habere de hac re certitu-

V dinem

dinem. Ex g. licet illuminatio per immensum illud spatium, quod est ab Oriente ad Occidentem, videatur fieri simul, atque adeo sine motu, respondent, dari motus quosdam adeo veloces, ut nos per sensum non possimus dignoscere successionem in spatio quantumuis immenso: Item licet Cælum agat in visceribus terræ, & per montes crassissimos, ac durissimos, dicunt, ubique esse aliquos poros per quos si at occulte motus localis corpusculorum. At si res ita se habet ut nunquam possit haberi discerniculum mutationis instantaneæ à temporanea, & factæ per transitum localem ab ea quæ fiat per qualitatem in medio receptā, malè

De Saeramen. Cap. XXII. 459
malè vtuntur hoc argumento
ad probandam sententiam
suam, quippe quod argumen-
tum adeò cōtrà eos retorque-
tur, vt cogantur recurrere ad
tempus imperceptibile, & ad
meatus imperceptibiles, ne
hoc ipso argumento conuin-
cantur.

304 De reliquo illuminati-
onem fieri sine motu, Ari-
stoteles commodè paucis ita
suadet 2. de Anima c. 7. *Non*
rectè dixit Empedocles, & si quis
itidem senserit, lumen ferri, atq.
extendi tandem inter terram
& continens. nosque id ipsum
latere. Hoc enim & rationis
metas egreditur; & est præter
ea quæ apparent. In paruo nā-
quespacio motus fortasse lateret,
sed ab ortu solis ad occasum tan-

V 2 ti cor-

ti corporis motum latere, magna
nimium profectò postulatio est.
Et verò malè per sēsus essemus
instituti à natura ad scientiam
comparandam, si motus tam
ingens, tam continuus ita
fieret, vt quantum ex nota-
tione sensuum colligere quili-
bet posset, eum esse motum
inficiari deberemus. Nunquā
porrò natura permisit vt sic
per sensum deciperemur quin
velex maiore propinquitate
eiusdem sensus, vel ex alio sen-
su certiore intellectus cauere
posset errorem.

305 Idem contingit in
alijs alterationibus, quas ipsi
medici nobiliores, atque in-
primis Galenus, quamuis mi-
nimè metaphysicus, & o-
mnia in ratiocinando sensibus
tri-

De Sacramen. Cap. XXII. 46ⁱⁱ
tribuens, fassus est fieri non
per diffusionem corporis, sed
per productionem qualitatis.
Nam lib. 5, de sem. cap. 16. sic
ait, *si quis medicum, aut cyre-*
naicum semē modicum exhibeat,
tum per urinam, tum per sudor-
em aliquantulum ea qualitas
apparet; quemadmodum etiam
opinor; si quis rutam, aut alliū,
aut consimile quippiam offerat.
Fortes enim facultates in suam
naturam totum corpus alterant.
Inxta eamdem denique rationē
minutissimus liquor ex his quae
venenosa appellantur, animalis
corpori illapsus totum animalis
corpus breuissimo tempore trans-
mutat, ac suæ naturæ simile red-
dit; *Quin, ut sanetur per auxi-*
liaria medicamenta alexiphar-
maca à Grecis appellata, cōtingit;

V 3 946

quæ similiter totum corpus alterant alteratione venenosis contraria: non substantia ipsorum in totum animalis corpus penetrante; neque enim possibile est, modicum adeò liquorem breuissimo tempore corporis molem aliquando maximam explere; sed qualitatis distributione. Qualis distributio etiam forinsecus videatur ex splendore folis in ambientem aerem contingere; intrā nos autem ex corde in arterias, ex cerebro in nero. Hæc Galenus. Et quamvis experientiæ excibis, venenis, & pharmacis desumptæ videantur ut cumque declinari exemplo thuris quod mole minimum, si comburatur, integrum autem completum per corporalem diffusionem; tamen aduer-

De Sacramen. Cap. XXII. 463
aduertendum est primò id fieri per nouam generationem, in qua sàpè contingit ut præcedens materia accipiat dimensiones locales valdè maiores, vel minores. Secundò id ipsum quod experimur in thure non totum sit per corporalem diffusionem, sed per qualitates totum aerem insufficientes. De reliquo quis intellegat in minutissimo spatio nostræ pupillæ ita congregari species maris, terræ, atque integræ Emispherij, & singularum particularum cuiuslibet ex his obiectis, quin hæ species sint accidentia penetrabilia in eodem subiecto, & non corpora, quæ singula sibi vindicent diuersum locum? Et idem dico de imaginibus illis

illis pœnè infinitis, quæ asseruantur in facultate memoria.

ratiua.

306 Sed quemadmodum omnis error insignium philosophorum continere solet aliquid veri, ita contingit in re præsenti. Verū quippè aliquatenus est omnem ferè alterationem fieri cum motu locali. Primò quia ferè semper fit cū aliqua condensatione, vel rarefactione, in qua interuenit motus localis, nec non cum additamento leuitatis, vel gravitatis, ex quibus oritur motus localis; Et ideo Aristoteles retinens antiquas notiones nominum desumptas ab effectibus manifestissimis, explicat primas qualitates, nec non albedinem, nigredinem, & alias

De Sacramen. Cap. XXII. 465
alias multas in ordine ad mo-
tum localem: ut earū qualita-
tum Aristotelicas descriptio-
nes recolenti patebit. Nec est
improbabile omnem alteratio-
nem esse in ordine ad locum,
& figuram; & sic mutationē
secundūm locū esse principiū,
& terminum omnis mutatio-
nis corporeæ, quod sāpē Ari-
stoteles indicat. Nā & natura
corporis ut sic, desumitur pri-
mō in ordine ad locum; & pro
varietate specifica corporum
assignatus est à natura diuer-
sus locus.

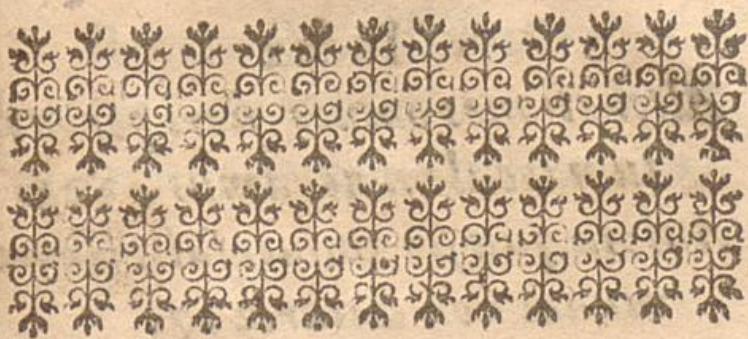
307 Secundò corpora ma-
ximè alterantia, veluti ignis,
sunt illa quæ immittunt innu-
meras particulas intimè per-
uadētes totū passum; sic enim
fit perfectior approximatio ad
alte-

alterationem prærequisita. Sed
putare alterationē in hoc ipso
formaliter consistere, est simi-
lis error, ac si quis existimaret,
quia ad expugnationem Vrbis
necessarius est ingressus mili-
tum intrā mænia, in hoc ipso
sitam esse expugnationem, &
non potius in eo quod milites,
ingressi mœnia, operantur.
Quin etiam non omnes altera-
tiones prærequiruut hanc im-
missionem corpusculorum, ut
constat non solū in illumina-
tione & in immissione specie-
rum intentionalium, sed etiā
quantum ex sensibus discerne-
re licet, in actionibus magneti-
cis ut potè quæ diutissimè du-
rant sine vlla imminutione
corporis agentis.

F I N I S.

ed
so
ni-
et,
pis
li-
so
&
es,
r.
ra
n-
vt
ua
e-
iā
ia
ti-
ll-

INDEX

RERVM NOTABILIVM.

Numerus indicat Conclu-
sionem.

A

A Cidentia quæ remanent in
Eucharistia non sunt pure
intentionalia. num. 268.

Actiones exteriores cur explicantur in Confessione. 111.

Additio non necessaria verborum
non semper vitia Sacramen-
tum. 84.

a Al.

• multida Index

- mentis quatenus liceat. 85.
Ceremonia definitur. 5.
Cognitio nō est indifferens ad su-
obiecta. 23.
Cōditionata forma in sacramētis.
quatenus, & cur liceat. 117.
Conditiones validē apposita sa-
cramentis quales sint. 119.
Præteritæ, & præsentes non
semper validē apponūtur. 120
Regula vniuersalis pro talibus
conditionibus. 123.
Cōfirmatio quomodo possit à sim-
plici Sacerdote administrari.
71.
Conuersio per quid constituatur.
254. terminus ad quem non
debet succedere in omne mu-
nus termini à quo 257.
Corruptio verborum quatenus li-
ceat. 82.

De-

Rerum Notabilium.

D

D Eſtio panis quomodo calligatur ex verbis Christi.

239.

E

E Ns per accidens in quos sensu non recipiat definitio nem. 55.

Eucharistie excellentia super alia Sacra mentia. 12.

F

F Oelicitas cur nō possit identificari cum creatura felici.

173. Fælicitas propria non debuit posse communicari rebus cognoscitiis materialibus.

183. Fælicitas supernaturalis

a 3 de-

Index

*debuit posse communicari en-
tibus intellectualibus.* 184.

*Forma substantialis datur de-
novo.* 291. *in quo sensu non
fiat ex nihilo.* 277.

G

G *Ratia quandonam conse-
ratur in Sacramētis.* 219.
*Non confertur in tempore in-
determinato.* 220. *Non incipit
extrinsecē.* 230. *Incipit in in-
stanti intrinseco Sacramenti.*
233. *Non expectat morulam
post enunciatam propositionē.*
236.

Græcorum ordinatio est valida.
74.

In-

Rerum Notabilium.

I

In determinatum non datur à parte rei, sed dicit talem modum tēdendi cognitionis. 220. Innouatio vocum quatenus permittatur. 1.

Institutio lingue non includitur, sed præsens opinio de significatione vocum. 51.

Institutio generalis externa quomodo includatur in Sacramētis. 40.

Intentio ministri, vel relatio ad illam includitur in Sacramen-
tis. 45. Etiam si sit peccamino-
sa, sed non est propria locutio
Dei. 48. Intentio ministri qua-
lis esse debeat. 47. Cur Deus
illam requisiuerit in Sacra-
mentis. 94. Intentio Dei de-
a 4 danda

Index

dando effectu Sacramenti non
includitur. 45.

Intellectus, & voluntas conna-
turalius eleuantur per quali-
tatem intrinsecam. 190. pos-
sunt tamen eleuari de poten-
tia absoluta per decretum ex-
trinsecum. 191.

Intrinsecè, & extrinsecè impor-
tari, quid sit. 27. Regula ad
hęc duo discernenda. 28. &c.
Assignantur ea quae includun-
tur intrinsecè in Sacramentis.
35. &c.

Iteratio Sacramentorum quate-
nus liceat. 96.

Iudæi in quonam fuerint potio-
ris conditionis quād cætera
gentes. 164.

Ma-

Rerum Notabilium.

M

Materia, & forma assignatur a Concilio non in rigore philosophico. 47. Materia, & Forma Sacramentorum non possunt mutari ab Ecclesia. 65. In aliquo tamen sensu possunt mutari. 70.

Materia panis eadem numero reproducitur recedente Corpori Christi. 259.

Martyrium si confert gratiam prout completum, confert ex opere operato. 145. Non est tandem Sacramentum. 13.

Matrimonium quomodo continet ceremonias, etiam si clandestinum. 7. Eius materia, & forma quanam sit. 60. Quid dicendum in casu, in quo sumul

a s t c m

Index

tempore ambo consentiunt. 65

*Eius impedimenta dirimentia
à sola Ecclesia constituuntur.*

72.

*Mensura communis quibus re-
bus propriè conueniat. 133.*

*Meritum quomodo augeatur
sine noua libertate. 109.*

Miracula patrata per virgam

*Moysis prouenerunt intrinsecè
ex ipsa virga. 200. Non solent
fieri à Deo quin manifestentur
hominibus. 247.*

*Motus in corpore humano quo-
modo imperentur. 103.*

*Mutatio substantialis in Sacra-
mentis quomodo intelligenda.*

76. *Mutatio in verbis quate-
nus liceat. 78.*

109
133
109
200
247
103
76
78

Obli.

Rerum Notabilium.

O

Obligatio radicalis uon po-
nitur sine voluntate se-
obligandi. 89. Obligari Deum
per ius aliquid increatum ab-
surdius est, quam per ius crea-
tum. 44.

Obliquum non concipitur sine
recto. 36.

Opus operatum, & opus operan-
tis, quid significant. 145.

Opera artis quid requirant in
addiscendo, & quid in exe-
quendo. 105.

Ordinatio Græcorum est valida.

74.

26. Pa-

Index

Promissio Dei externa non obligat Deum moraliter. 42.

Procurator quomodo obliget mandantem. 98. quomodo in hoc evitetur circulus vitiosus. 99.

Q

Qualitas physicè influens in gratiam non datur. 205.

R

Rectum, & obliquum in nominibus unde proueniant. 17.

Reduplicatio non substituit purè apprehensioni. 25.

Relatio iuuat ad scientiam. 17.

Replicatio Corporis Christi est æquivalenter noua productio. 253.

Sæ.

Rerum Notabilium .

S

Sacerdos quomodo impediri possit quin absoluat, non autem quin consecret valide. 67.

Sacramentum quid significet. 2.

Eius definitio, prout à Theologis accipitur. 4. Non includit Ensrationis. 55.

Sacramenta noua conferunt gratiam ex opere operato. 146.

Vetera ex opere operantis.

ibid. Hęc sunt egena, & vacua. 147. non sunt cause morales gratiae. 111. Nec mere

Conditiones. 152. Sacramenta noua non sunt cause gratiae per efficientiam physicam proprię dictam. 205. Nec sunt

cause morales gratiae. 212. Sunt tamen cause physicae, sed non in-

Index

- influentes. 215. *Sacramentum Pœnitentie non perficitur per solam vocem Absoluo.* 237. *Sacrificium Missæ nō est Sacramentum.* 9. *Sensus quomodo non possint falli.* 271. *quomodo dicantur falli in Eucharistia* 273. *Sensationes sunt mediantibus speciebus.* 280. *Nō omnes sensationes sunt tactioes.* 289. *Somnia à qua potētia. fiant.* 284. *Substantia corporea spoliata a cidentibus naturaliter desinit.* 250. *Successiva habet essentialiter instans terminatum intrinsecum.* 233. *Sumptio Eucharistie non est Sacramentum, nec eius pars.* 10. *Symbolum non est de Essentia Sacramenti.* 14. *Conueniens tamen*

Rerum Notabilium.
men hoc fuit in Sacramentis.

15.

Sympathia inter potentias mate-
riales, & spirituales datur in
homine. 108.

T

Testamentum vetus in quo
differat à Nouo. 166.

V

Verba quando nam adhi-
beantur, ut coeremonie. 6;
Voices articulatae cur habeat ra-
tionem formæ in Sacramentis.
58.

Voluntas quomodo imperet mo-
tus de quibus nescimus redde-
re rationem. 23.

Volitio non est indifferens ad suū
obie-

Index

obieclum. 24. Volitia Dei nullo modo includitur in Sacramentis. 39. Volitiones mutuò se supponentes sunt inefficaces.

63. Voluntas virtualis sufficit in Sacramentis. 102. In qua consistat. 103.

Volitionum contrariarum quemnam praeualeat. 126. In ordine ad effectus physicos praeualeat executiva. 127. In ordine ad effectus morales quemnam praeualeat. 129.

Votum quando nā teneat, etiam se precesserit voluntas irritans illud. 141.

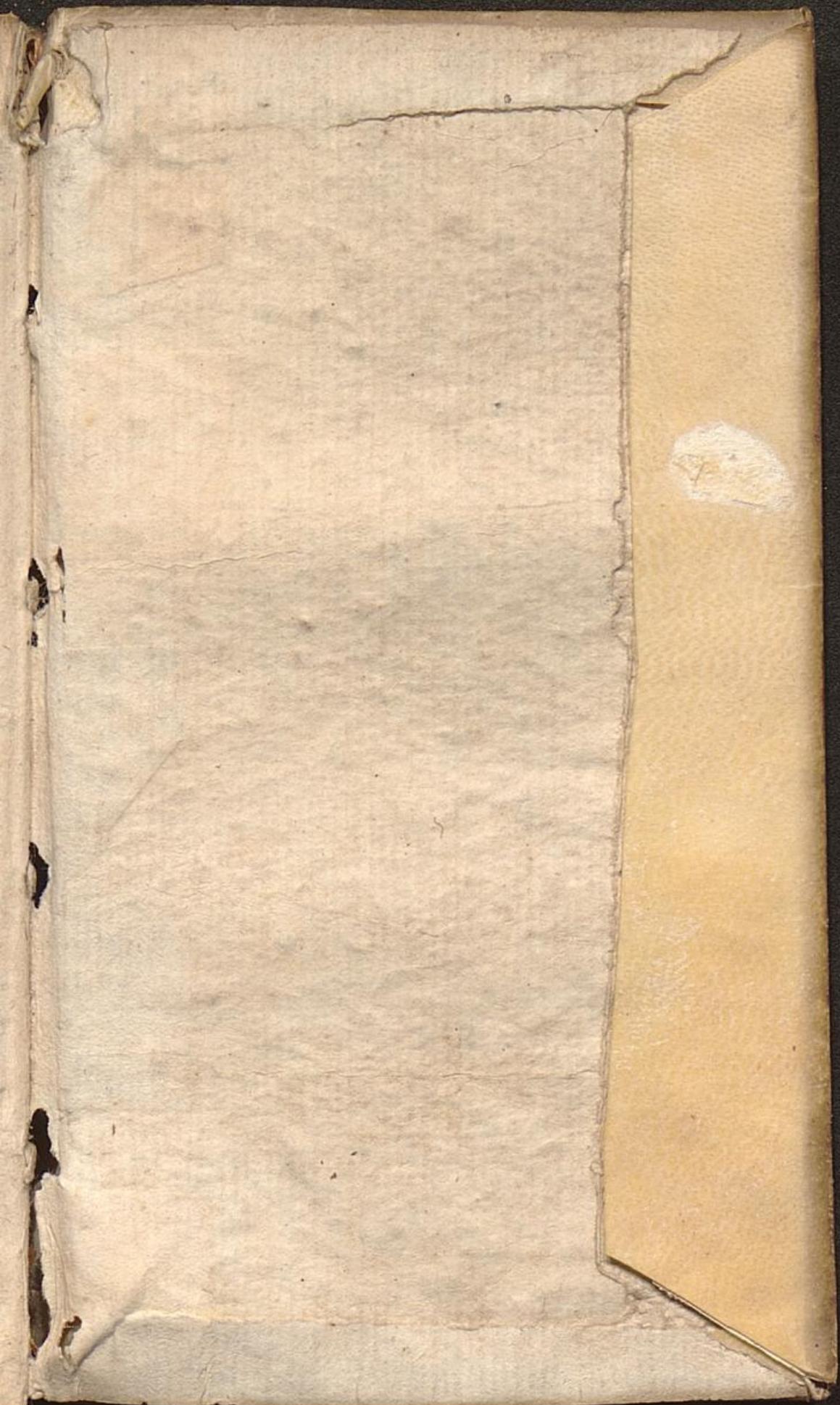

Florilegium
de Flavio:
Ac

Th
443